

T.C.

**RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN HARİTA OKURYAZARLIK
DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

İrfan AYYILDIZ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe SEYHAN

RİZE

2022

KABUL VE ONAY

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalında, Dr. Öğr. Üyesi Ayşe SEYHAN danışmanlığında, İrfan AYYILDIZ tarafından hazırlanan *Ortaokul Öğrencilerinin Harita Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi* adlı bu tez çalışması, 15/06/2022 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliğiyle başarılı bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Unvanı, Adı Soyadı

İmza

Başkan : Prof. Dr. Yavuz AKBAŞ

Üye : Prof. Dr. Yılmaz GEÇİT

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Ayşe SEYHAN

ETİK BEYAN

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Programı'ndan mezun olmak üzere teslim ettiğim “Ortaokul Öğrencilerinin Harita Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi” adlı tezimi, bilim ve araştırma etiği prensiplerine riayet edilerek tarafımdan yazılmıştır.

Tez çalışmamda, başka kaynaklardan aktarılan bütün bilgi ve alıntılar, Enstitümüz Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak açıkça gösterilmiştir. Kaynağı gösterilenler dışında kalan bütün bilgiler uygun araştırma yöntemi kullanılarak tarafımdan edinilmiş ve esere bu şekilde yansıtılmıştır. Şahsıma ait olmayan hiçbir bilgi, kasıt veya kusurlar, şahsıma ait gibi gösterilmemiştir. İnternet kaynakları dahil, sahibine/kaynağına atıf yapılmaksızın hiçbir bilgi kullanılmamıştır. Aksinin ortaya çıkması halinde doğacak bütün hukuki, idari, akademik ve etik sorumluluk tarafıma ait olacaktır. Eserin tesliminden sonra herhangi bir zamanda, bilim etiğine aykırılık tespit edilmesi ve/veya eserimle ilgili intihal veya intihal şeklinde anlaşılabacak bir durumun ortaya çıkması halinde; Üniversiteniz ve eğitim kadronuzun hiçbir şekilde sorumlu tutulmayacağını hür irademle kabul, beyan ve taahhüt ederim. 15/06/2022

İRFAN AYYILDIZ

2022/RİZE

ÖNSÖZ

Bir sosyal bilgiler öğretmeni olarak öğrencilerimin duygularına hitap etmeyi ana amaç olarak kendime yol edindim. Öğrencilerim ile araştırma yapmayı onları sürece katmayı hem kendi gelişimime hem de öğrencilerimin gelişimine katkı sağlayacağını düşünmekteyim. Pandemi şartları gereği süreç zorlaştırsa da yaptığım bu araştırmanın alana katkı sağlayacağını amaç edinmekteyim. Bu çalışmam süreci boyunca bilgilerinden yararlandığım, desteğine ihtiyacım olduğu her an ulaşabildiğim çok kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Ayşe SEYHAN'a;

Yüksek lisans öğrenimim boyunca ders aldığım tüm hocalarıma;

Tezin her aşamasında benimle sürekli ilgilenen öğretmen arkadaşım aynı zamanda Anadolu Üniversitesi'nde doktora öğrencisi olan Aykut AŞKAR'a;

Tezimi dil bilgisi açısından düzenlememde yardımcı olan öğretmen arkadaşım Abdurrahman ASLAN'a;

Tezimi yazım formatı açısından düzenleyen değerli kardeşim Kani AYYILDIZ'a,

Son olarak yaşamımın her aşamasında bana destek olan annem Ayşe AYYILDIZ'a ve Tevfik AYYILDIZ'a teşekkür ediyorum.

İrfan AYYILDIZ

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	I
ETİK BEYAN.....	II
ÖNSÖZ	III
İÇİNDEKİLER	IV
ÖZET	VI
ABSTRACT.....	VII
TABLolar LİSTESİ.....	IX
ŞEKİL LİSTESİ.....	XI
GİRİŞ	1
1. KURAMSAL ÇERÇEVE	4
1.1. Sosyal Bilgiler	4
1.2. Harita ve Harita Bileşenleri	4
1.2.1. Başlık	5
1.2.2. Yön Oku.....	6
1.2.3. Lejant	7
1.2.4. Matematiksel Konum (Coğrafi Koordinat):	8
1.2.5. Ölçek.....	8
1.3. Harita Okuryazarlığı	9
1.4. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Harita Okuryazarlığı	11
1.5. İlgili Araştırmalar	13
2. YÖNTEM.....	17
2.1. Araştırmanın Modeli	17
2.2. Çalışma Grubunun Belirlenmesi	17
2.3. Veri Toplama Araçları.....	19
2.3.1. Yarı yapılandırılmış görüşme formu.....	19
2.3.2. Gözlem.....	22
2.3.3. Doküman Analizi	22
2.4. Araştırma Süreci	23
2.5. Pilot Çalışma	23
2.6. Veri Analizi	24

2.7. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliği.....	25
2.8. Bulgular ve Yorum	28
2.8.1. Beşinci Sınıf Öğrencilerinden Elde Edilen Bulgular	29
2.8.2. Altıncı Sınıf Öğrencilerinden Elde Edilen Bulgular	33
2.8.3. Yedinci Sınıf Öğrencilerinden Elde Edilen Bulgular	38
2.8.3.1. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Beylikler Haritası Üzerindeki Harita Okuryazarlık Düzeylerine İlişkin Bulgular	38
2.8.3.2. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Nüfus Yoğunluğu Haritası Üzerindeki Harita Okuryazarlık Düzeylerine İlişkin Bulgular	42
3. TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER.....	47
KAYNAKÇA.....	51
EKLER.....	57

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Ana Bilim Dalı : Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi

Tez Türü : Yüksek Lisans Tezi

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Ayşe SEYHAN

Hazırlayan : İrfan AYYILDIZ

Yıl : 2022

Sayfa Sayısı : 104

ÖZET

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN HARİTA OKURYAZARLIK
DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ**

Bu araştırmanın amacı ortaokul öğrencilerinin harita okuryazarlık düzeylerini belirlemektir. Araştırmada nitel araştırma yaklaşımı kullanılmıştır. Amaçlı örneklem türlerinden ölçüt örnekleme ile çalışma grubu belirlenmiştir. Araştırma 5. ve 6. sınıflardan dörder öğrenci, 7. sınıflardan beş öğrenci olmak üzere toplam 13 öğrenci ile yürütülmüştür. Veriler araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu, gözlem ve doküman ile elde edilmiştir. Araştırma verileri betimsel analiz ile çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda 5. sınıflardan bir öğrencinin orta düzey, üç öğrencinin üst düzey okuma yaptığı anlaşılmıştır. 6. sınıflardan bir öğrencinin temel düzey, bir öğrencinin orta düzey, iki öğrencinin ise üst düzey okuma yaptığı belirlenmiştir. 7. sınıflardan nüfus yoğunluğu haritasında üç öğrencinin, beylikler haritasında ise dört öğrencinin üst düzey okuma gerçekleştirdiği tespit edilmiştir. 7. sınıflardan bir öğrencinin beylikler haritasında temel düzey, nüfus yoğunluğu haritasında ise orta düzey okuma ortaya koyduğu anlaşılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular ışığında araştırmacı, öğretmen ve öğrencilere yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Harita okuryazarlığı, Sosyal bilgiler, Ortaokul öğrencileri, Beceri

Recep Tayyip Erdogan University Graduate Education Faculty
Department : Turkish and Social Sciences Education
Type : Master's Thesis
Supervisor : Assist. Prof. Dr. Ayşe SEYHAN
Author : İrfan AYYILDIZ
Year : 2022
Number of pages : 104

ABSTRACT

THE IDENTIFICATION OF MIDDLE SCHOOL STUDENTS' MAP LITERACY LEVELS

This research aims to find out middle school students' map literacy levels. The qualitative research approach was used in the research. The study group was selected with criterion sampling, which is a purposive sampling method. The research was conducted with the participation of a total of 13 students (four fifth-grade students, four sixth-grade students, and five seventh-grade students). The research data were collected with a semi-structured interview form, which was prepared by the researcher, and via observations and documentation. The research data were examined with descriptive analysis. In the research, it was found that one fifth-grade student had a medium level of literacy and three fifth-grade students had advanced levels of literacy while one sixth-grade student had a basic level of literacy, one sixth-grade student had a medium level of literacy, and two sixth-grade students had advanced levels of literacy. Moreover, it was discerned that three seventh-grade students had advanced levels of literacy in the population density map and four seventh-grade students had advanced levels of literacy in the map of Anatolian Turkic emirates whilst one seventh-grade student had a basic level of literacy in the map of Anatolian Turkic emirates and a medium level of literacy in the population density map. In light of the findings obtained in the research, the researcher proposed certain recommendations for teachers and students.

Keywords: Map Literacy, Social Studies, Middle School Students, Skill

KISALTMALAR

Akt	:Aktaran
MEB	:Milli Eğitim Bakanlığı
S	:Sayfa
Vb	: Ve benzeri

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Çalışma grubundaki öğrencilerin sosyal bilgiler dersi not ortalamaları.....	18
Tablo 2. Harita okuryazarlığı okuma düzeyleri ve belirleyicileri.....	20
Tablo 3. Kazanımların ilişkilendirilmesi	21
Tablo 4. Veri toplama araçlarında öğrencilere yöneltilen soru sayıları.....	22
Tablo 5. Geçerlik ve güvenirlik konusunda nicel ve nitel araştırmada kabul gören kavramlarının kararlaştırılması	26
Tablo 6. Beşinci sınıf öğrencilerinin harita okuryazarlık düzeylerine ilişkin bulgular	29
Tablo 7. Beşinci sınıf Türkiye Fiziki Haritası temel düzey okuma soru cevap tablosu	29
Tablo 8. Beşinci sınıf Türkiye Fiziki Haritası orta düzey okuma soru cevap tablosu	31
Tablo 9. Beşinci sınıf Türkiye Fiziki Haritası üst düzey okuma soru cevap tablosu	32
Tablo 10. Altıncı sınıf öğrencilerinin harita okuryazarlık düzeylerine ilişkin bulgular	33
Tablo 11. Altıncı sınıf Türkiye'nin Dağları Haritası temel düzey okuma soru cevap tablosu.....	34
Tablo 12. Altıncı sınıf Türkiye'nin Dağları Haritası orta düzey okuma soru cevap tablosu.....	35
Tablo 13. Altıncı sınıf Türkiye'nin Dağları Haritası üst düzey okuma soru cevap tablosu.....	36
Tablo 14. Yedinci sınıf öğrencilerinin beylikler haritası üzerindeki harita okuryazarlık düzeylerine ilişkin bulgular	38
Tablo 15. Yedinci sınıf 1243 Köseadağ Savaşı Sonrası Kurulan Türk Beylikleri Haritası temel düzey okuma soru cevap tablosu	38
Tablo 16. Yedinci sınıf 1243 Köseadağ Savaşı Sonrası Kurulan Türk Beylikleri Haritası orta düzey okuma soru cevap tablosu	40
Tablo 17. Yedinci sınıf 1243 Köseadağ Savaşı Sonrası Kurulan Türk Beylikleri Haritası üst düzey okuma soru cevap tablosu.....	41

Tablo 18. Yedinci sınıf öğrencilerinin nüfus yoğunluğu haritası üzerindeki harita okuryazarlık düzeylerine ilişkin bulgular	43
Tablo 19. Yedinci sınıf Nüfus Yoğunluğu Haritası temel düzey okuma soru cevap tablosu.....	43
Tablo 20. Yedinci sınıf Nüfus Yoğunluğu Haritası orta düzey okuma soru cevap tablosu.....	44
Tablo 21. Yedinci sınıf Nüfus Yoğunluğu Haritası üst düzey okuma soru cevap tablosu	45

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. Haritalarda Başlık	6
Şekil 2. Haritalarda Yön Oku	7
Şekil 3. Haritalarda Lejant	7
Şekil 4. Haritalarda Koordinat	8
Şekil 5. Haritalarda Ölçek	9
Şekil 6. Araştırma Süreci Adımları	23
Şekil 7. Eylül'ün Türkiye fiziki haritasına yönelik temel düzey sorularda aldığı notlar	30
Şekil 8. Eylül'ün Türkiye fiziki haritası üzerinde yaptığı gösterimler	30
Şekil 9. Kenan'ın Türkiye fiziki haritasına yönelik orta düzey sorularda aldığı notlar	31
Şekil 10. Vildan'ın Türkiye fiziki haritasına yönelik üst düzey sorularda aldığı notlar	33
Şekil 11. Nurdan'ın Türkiye'nin dağları haritasına yönelik temel düzey sorularda aldığı notlar	34
Şekil 12. Nurdan'ın Türkiye'nin dağları haritası üzerinde yaptığı gösterimler	35
Şekil 13. Büşra'nın Türkiye'nin dağları haritasına yönelik orta düzey sorularda aldığı notlar	36
Şekil 14. Simge'nin Türkiye'nin dağları haritasına yönelik üst düzey okuma sorularda aldığı notlar	37
Şekil 15. Yıldız'ın beylikler haritası üzerinde yaptığı gösterimler	39
Şekil 16. Selim'in beylikler haritasına yönelik orta düzey sorularda aldığı notlar	41
Şekil 17. Ertuğrul'un beylikler haritasına yönelik üst düzey sorularda aldığı notlar	42
Şekil 18. Ertuğrul'un nüfus yoğunluğu haritasına yönelik temel düzey sorularda aldığı notlar	44
Şekil 19. Hüsnü'nün nüfus yoğunluğu haritası için orta düzey sorulara verdiği cevaplar	45
Şekil 20. Hande'nin nüfus yoğunluğu haritasına yönelik üst düzey sorularda aldığı notlar	46

GİRİŞ

İnsanlar eski çağlardan beri yaşadıkları coğrafyayı daha iyi anlamlandırabilmek için çeşitli araçlar kullanmışlardır. Kullanılan araçların yetersizlikleri haritalar ile giderilmeye çalışılmıştır (Demiralp, 2009). Harita yapımı 27.000 yıl öncesine kadar gitmektedir. Çekya'daki tahminen bir av yöresinin çizimi olan Pavlov adı verilen harita dünyanın en eski haritası olarak kabul edilmektedir (Tanrıku, 2021). İlk haritalar genellikle mağaraların etrafını göstermesi ekonomik faaliyetlerinin avcılık olması olduğu düşünülse de sadece yerin değil, göğün haritasının da çizilmesi gerçeğini değiştirmemiştir. Güney Fransa'daki Lascaux Mağarası'nda Ülker yıldız kümesinin 20 bin yıl öncesine ait haritası bu düşüncüyü desteklemektedir (Twersky, 2020). Bu bilgilerden haritaların hayatın her aşamasında olduğu gibi sürekli değişime uğrayarak bu zamana kadar geldiği anlaşılmaktadır.

Haritalar dünya üzerindeki herhangi bir yerin belirtilmesine yarayan araçlardır (Koçyiğit ve Yılmaz, 2009). Bir başka açıdan haritalar yaşanan yerlere, mekana ilişkin sorunların giderilmesini sağlayan araç gereçlerdir (Buğdaycı ve Bildirici, 2009). Haritayı çeşitli şekillerde tanımlamak mümkün olup sözlük anlamı olarak yeryüzünün bir parçasının, ölçeğe göre düzleme aktarılmasıdır (İzbırak, 1992). Ünlü ve diğerleri (2002) ise haritayı bir bölgenin ya da alanın matematiksel işlemlerle belli bir oranda küçültülüp özel işaretleriyle düzleme aktarılması olarak tanımlamaktadır.

İlkokul ve ortaokulda öğrencilerin harita ile ilgili bilgi edinebileceği, haritayı yorumlayabileceği derslerden birisi sosyal bilgilerdir (Cendek, 2015). Harita becerisi ise taslak oluşturma, harita okuma, konuya uygun harita seçme gibi durumları içerisine almaktadır. Bunlar içinde en kapsamlı olanı harita okuma ve yorumlama becerisidir (Atalay, 1994, akt. Sönmez, 2010: 28). Harita okuma becerisi bireylerin harita üzerindeki konumlarını belirlemeyi ve harita üzerindeki mekânların dağılışını, sembollerin anlaşılmasını, yön bulma, mesafe ölçme ve alan algısını içeren bir süreçtir (Abbak, 2016). Başka bir ifade ile harita okuryazarlığı sosyal bilgiler dersinde yer ve mekan ilişkisi kuran, haritayı analiz eden bir okuryazarlıktır (Tunçel, 2008).

Kartal (2016), haritaları doğru okuyup anlamak için sosyal bilgiler dersinde harita becerilerinin geliştirilmesi gerektiğine değinmektedir. Bununla birlikte harita becerilerinin kazandırılmasıyla sosyal bilgiler dersindeki soyut kavramların

kavranmasının desteklenebileceği belirtilmektedir (Tabanlı, 2014). Alanyazında harita okuryazarlığının önemine yapılan bu vurgulardan harita okuryazarlığının daha fazla incelenmeye değer olduğu anlaşılmaktadır. Bu amaçla gerçekleştirilen araştırmada ele alınan problem durumu ve alt problemler sırasıyla aşağıda sunulmuştur.

Araştırmanın problem cümlesi

Bu araştırmada “Ortaokul öğrencilerinin harita okuryazarlık düzeyleri nelerdir?” sorusuna cevap aranmıştır. Bu genel probleme yönelik olarak aşağıdaki sorulara yer verilmiştir.

Alt problemler

1. 5. sınıf öğrencilerinin harita okuryazarlığı ne düzeydedir?
2. 6. sınıf öğrencilerinin harita okuryazarlığı ne düzeydedir?
3. 7. sınıf öğrencilerinin harita okuryazarlığı ne düzeydedir?

Araştırmanın Önemi

Harita okuryazarlığı sosyal bilgiler öğretim programında temel becerilerden birisi olup öğrencilerin günlük hayatında sıklıkla kullandığı becerilerden biridir (Milli Eğitim Bakanlığı, [MEB], 2018). Bu beceri insan, yerler ve çevreler öğrenme alanında konumlandırılmıştır. Bu durum Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda şu şekilde açıklanmıştır:

“İnsan yaşamı için gerekli mekânsal temel bilgi, beceri ve değerleri öğrencilere kazandırmayı amaçlayan bu öğrenme alanı, temelde coğrafya odaklıdır. ‘İnsanlar, Yerler ve Çevreler’ öğrenme alanı ile insanın çevresi ve etkileşimini tanımak, bu konuda çeşitli beceri ve değerleri kullanarak bu etkileşimin neden ve sonuçlarını anlamak ve geleceğe yönelik bireysel ya da toplumsal bakış açısı kazandırabilmek amaçlanmaktadır. İnsan, yer ve çevre etkileşimi, geniş ve renkli bir yelpaze oluşturur. Günümüzün teknolojik gelişmeleri sonucunda insanlar tüm dünya ile iletişim kurabilmekte, bu sayede etkilemekte ve etkilenmektedirler. ‘İnsanlar, Yerler ve Çevreler’ öğrenme alanı sayesinde Sosyal Bilgiler dersinin okutulduğu bütün sınıf düzeylerinde öğrencilere araştırma, çevre okuryazarlığı, değişim ve sürekliliği algılama, gözlem, harita okuryazarlığı ve mekânı algılama becerilerinin kazandırılması hedeflenmiştir. Öğrenciler bu alana, basitten karmaşığa, yakından uzağa ve bulunduğu yerden çevreye doğru açılan ve gittikçe kompleks bir hâl alan bir yaklaşım ile dâhil edileceklerdir” (MEB, 2018).

Öğretim programında yapılan değerlendirmelerden de anlaşılabileceği gibi harita okuryazarlığı günümüzde hemen hemen herkesin yararlanabildiği bir beceridir. Bu becerinin küçük yaşlardan itibaren kazandırılması, değerlendirilmesi ve öğrencilerin eksiklerinin belirlenmesi önem arz etmektedir.

Alanyazında ortaokul öğrencilerinin harita okuryazarlık düzeyinin belirlenmesine yönelik çeşitli araştırmalar bulunmaktadır (Erol, 2017; Ertuğrul, 2008;

Akar, 2008). Fakat bu araştırmalarda harita okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesinde genellikle nicel yöntemlerden faydalandığı dikkat çekmektedir. Bu nedenle öğrencilerin mevcut durumunun nitel yöntemlerden yararlanılarak betimlenmesinin alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Haritanın görsel uzamsal yönü de dikkate alındığında öğrencilerin harita okuryazarlığının tespitine yönelik verdikleri yanıtların ve yaptıkları gösterimlerden de faydalanılmasının araştırmacıların harita okuryazarlığına yeni bir pencereden bakma olanağı sağlayacağı da belirtilebilir. Haritanın ve harita okuryazarlığının gelişmekte ve değişmekte olduğu yapılan tanımlamaların değişkenliğinden ve çeşitliliğinden anlaşılmaktadır. Sonraki kısımlarda bu tanımlamalara yer verilecek olup öğrencilerin harita okuryazarlığının değerlendirilmesinde esnek ve anlaşılabilir bir çerçevenin öğretmenlerin kullanımına hizmet etmesi de beklenmektedir.

Sınırlılıklar

1. Araştırmanın çalışma grubunu Trabzon ili bünyesindeki iki kamu kurumundaki 5, 6 ve 7. sınıftaki öğrencileri oluşturmaktadır.
2. Araştırmanın çalışma grubu 13 öğrenci ile sınırlıdır.
3. Araştırma 5., 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim Programı İnsan, Yerler ve Çevreler; 7. sınıf Kültür ve Miras öğrenme alanları ile sınırlıdır.

Varsayımlar

1. Öğrencilerin verdikleri yanıtlarda samimi oldukları varsayılmıştır.
2. Veri toplama araçlarının öğrencilerin kavrama düzeylerini yansıtmaya açısından amacına hizmet ettiği varsayılmıştır.

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın bu bölümünde Sosyal bilgiler, harita, harita okuryazarlığı, sosyal bilgiler öğretim programında harita okuryazarlığının yeri ve önemi konularında detaylara yer verilecektir.

1.1. Sosyal Bilgiler

Sosyal bilgiler, çağın gereği olarak eleştirilebilen, yaşadığı hayatı anlamlandırabilen, karar verme becerisini geliştirebilen vatandaşlar yetiştirmeye çalışan bir disiplin olarak tanımlanabilir (Öztürk, 2009). İçerisinde birçok sosyal bilimler disiplinlerini barındıran sosyal bilgiler şu şekilde tanımlanmaktadır (National Council for the Social Studies [NCSS], 1993, akt. Doğanay, 2008):

“Sosyal Bilgiler, vatandaşlık yeterlilikleri kazandırmak için sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde Sosyal Bilgileri antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyasi bilimler, psikoloji, din, sosyoloji ve sanat, edebiyat, matematik ve doğa bilimlerinden uygun ve ilgili içeriklerden süzülen sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma alanı sağlar. Sosyal bilgilerin temel amacı, birbirlerine bağımlı, global bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumun vatandaşları olarak kamu yararına bilgiye dayalı, mantıklı kararlar verebilme yetenği geliştirmek için genç insanlara yardımcı olmaktır”

Sosyal bilgiler iyi bir vatandaş nedir? Sorusuna cevap arayan bir derstir. Bu hem Türkiye hem de diğer ülkeler açısından söylenebilir (Cendek, 2015). Aynı zamanda sosyal bilgiler dersi alan öğrenciler öğrendiklerini günlük yaşamlarında uygulama imkanı yakalamaktadırlar (Uyanık, 2016).

1.2. Harita ve Harita Bileşenleri

İnsan belli bir yeri yansıtmak için çizim yapmaya ihtiyaç duyar. Yaşadığı bir olayın ya da bir mağaranın yerini göstermek için çizimler yapar. Bu çizimlerin yapılma amaçları arttırılabilir. Bu çizim deri, taş, kağıt gibi nesnelerde eski dönemlerden beri insanların yaptıklarını arkeolojik kazılarda da görmek mümkündür (Sarıgül, 2021). Aynı zamanda insanlar eski çağlardan beri yaşadıkları coğrafyayı daha iyi anlamlandırabilmek için çeşitli araçlar kullanmışlardır. İnsanlar kullandıkları araçların eksikliklerinin açığını haritalar ile kapatmaya çalışmışlardır (Demiralp, 2009). Haritalar yeryüzündeki herhangi bir nokta dahi olsa onu gösterebilen araçlardır (Koçyiğit ve Yılmaz, 2009). Bir başka açıdan haritalar köylerin, şehirlerin ya da

metropollerin mekansal anlamda yaşanan sorunların giderilmesini sağlayan araç gereçlerdir (Buğdaycı ve Bildirici, 2009). Çobanoğlu (2016) teknolojinin gelişmesi, insanoğlunun ilgi alanlarının farklılaşması ve astronomi alanındaki gelişmelerin haritanın tanımının da dar kalıplardan çıkarılmasını gerektirdiğine vurgu yapmaktadır.

Her türlü teknolojik gelişmeler ile çeşitlenen haritaların belli başlı özellikler taşıması, okunması, anlaşılabilmesi için son derece önemlidir. Bu özellikler “Doğruluk, Güvenirlik, Tamamlılık, Amaca uygunluk, Açıklık, Kolay okunabilirlik, Güzellik” olarak sayılabilir (Kartal, 2021). Haritalarda kullanılan özel işaretlerin de okuyucular tarafından net olarak anlaşılabilmesi iyi bir haritanın özelliklerindendir (Robinson ve diğerleri, 1995, akt. Koçyiğit ve Yılmaz, 2009).

Haritalar kullanım amaçlarına göre Genel ve Özel Haritalar olmak üzere iki başlıkta verilmektedir. Bu haritalardan Genel Haritalar; Topografik Haritalar, Fiziki Haritalar, İdari ve Siyasi Haritalar, Atlas Haritalar olarak sayılmaktadır. Özel Haritalar ise; Kadastro Haritalar, Kent Haritaları, Yol Haritaları, Toprak Haritaları, Turistik Haritalar, Meteoroloji Haritalar, Hidrografik Haritalar ve Ortofoto Haritaları’dır (Kartal, 2021)

İnsanlar merak ettikleri yerleri genel olarak haritalardan bakmaktadırlar. Nasıl ki insanlar adres yazarken sokak, cadde vb. ayrıntılı olarak yazarlar, haritalarda da ayrıntılar ve bu ayrıntıları yansıtırken de haritaların belli başlı bileşenleri vardır. Bu bileşenler şöyle sıralanabilir:

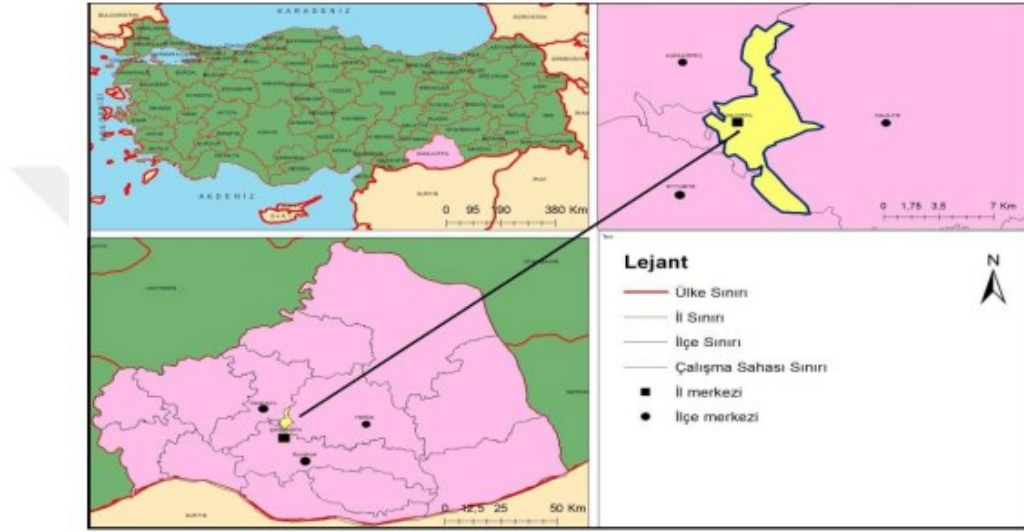
- Başlık
- Yön oku
- Lejant
- Matematiksel konum (Coğrafi Koordinat)
- Ölçek (Ertürk, 2019).

Bu bileşenler sırasıyla açıklanmıştır.

1.2.1. Başlık

Somut, soyut, insan nesne, hayvan gibi sayısı çoğaltılabilecek herşeyin bir adı olduğu gibi haritaların hangi amaca yönelik olduğunu belirtecek şekilde bir adı vardır (Ertürk, 2019). Başlık insanlara yol göstericidir. Haritadan ne bakılmak ya da nasıl yararlanılmak isteniyor. Bu soruların cevabını başlık kavramı verir. Dünyadaki ya da

herhangi bir ülkedeki jeotermal enerji coğrafyasına bakılmak isteniyorsa o bölgenin ya da ülkenin jeotermal enerji haritasına bakmak yeterli olacaktır. İki ayrı harita başlığı arasında yorum gücü de geliştirebilir. Öğrencilere örneğin, Türkiye'nin bir jeotermal enerji haritasını bir de deprem haritasını gösterilecek olunursa haritalar arasında ipucu bilgilerle yorum yaptırma gücü de gelişir. Derslerde hangi harita kullanılacaksa başlık amacı net bir şekilde yansıtılmalıdır. Haritanın konusunun, haritanın içeriğinin kolayca anlaşılması amacıyla sayfa numarası verilir (Yazıcı ve Özdemir, 2016).

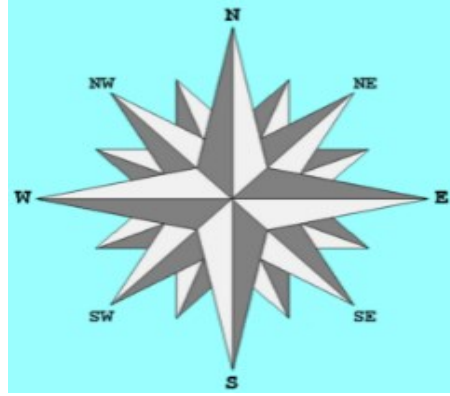

Şekil 1. Haritalarda Başlık

Kaynak: Öncü, 2019

1.2.2. Yön Oku

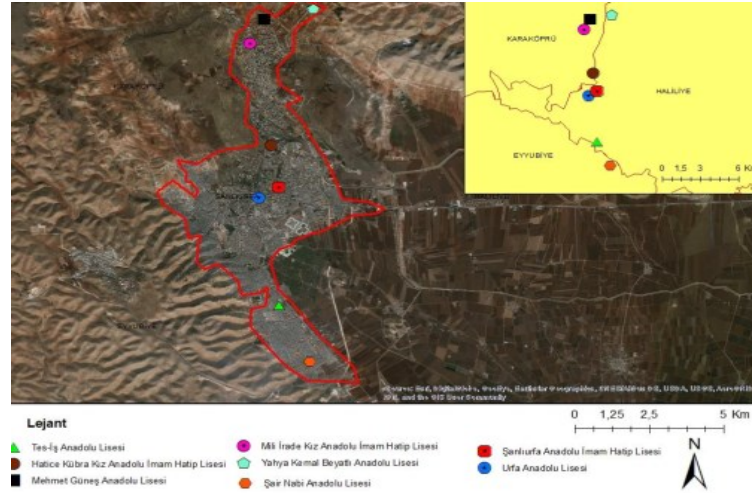
İnsanlar trafikte gideceği yere doğru gidebilmesi için bir harita becerisine sahip olmalıdır (Tuna ve diğerleri, 2012). Haritayı yorumlayabilmek için de yönlerin bilinmesi gerekir. Haritada aşağı-yukarı gibi tarif şekli olmaz. Bu nedenle yön ile ilgili kavramların bilinmesi haritayı okumayı kolaylaştırmaktadır (Ertürk, 2019). Yön bilgilerinden örneğin dağların uzanış yönünü doğru ifade edip hatta o yörenin iklim ve denizellik durumu yorumlanabilir. Öğrenciler lejantta belirtilen kavramları bilmesi yorumlama gücünü daha güçlü kılacağı için bu bilgiler öğrencilere verilmelidir. Bazı haritalarda ise yön okuna yer verilmeyebilir. Bu gibi haritalarda paralel ve meridyen dereceleri ile yönler belirlenebilir (Uyanık, 2016).

Şekil 2. Haritalarda Yön Oku
Kaynak: Koç, 2008

1.2.3. Lejant

Haritaların genellikle sağ alt köşesinde bulunan işaretler, bilgiler bütününe lejant denilir. Haritalardaki bu bilgiler verilmek istenen coğrafi şekiller sembolle aracılığıyla gösterilir. Bu semboller temsil ettiği coğrafi şekilleri tam olarak yansıtmalıdır. Ayrıca amacına uygun işaretler, semboller kullanılmalıdır (Demiralp, 2009). Örneğin deprem haritasında fay hatları net olarak lejantta gösterilmelidir. Öğrenciler haritalardaki coğrafi terimler konusunda bilgi sahibi olursalar haritayı doğru yorumlayabilirler.

Şekil 3. Haritalarda Lejant
Kaynak: Öncü, 2019

1.2.4. Matematiksel Konum (Coğrafi Koordinat):

İnsanların yapmış oldukları herhangi bir faaliyetinin anlatıldığı yerde muhakkak bir mekândan söz edilmek zorundadır. Çünkü insan hayatını etkileyen en önemli faktörlerden birisi mekân ya da konumdur (Erinç, 1972). İnsanlar var oldukları günden beri hayatlarını devam ettirebilmek için belli başlı ekonomik faaliyetler ile uğraşmışlardır. Avcılık ve toplayıcılık ile başlayan bu süreç tarımsal faaliyetler ile devam ettirilmiştir. Bu şekilde ekonomik faaliyetler için en uygun konumun nasıl tespit edileceği sorunu ortaya çıkmıştır. Bu durum harita yapımının en önemli sebeplerinden biri olmuştur. Harita geliştirme çalışmaları devam etmekte olup Ekvator, Greenwich, paralel, meridyen vb. kavramlar ile haritada yer belirtme eksikliği giderilmeye çalışılmaktadır (Riffle, 1973, akt: Kuzey, 2016).

Şekil 4. Haritalarda Koordinat

Kaynak: Ayuldeş, 2020

1.2.5. Ölçek

Dünyanın tümünü, bir ükeyi, bir şehri bir mekanı. yansıtabilecek belli bir kağıt olmayacağından çizilebilecek yer neresi ise belli bir oranda küçültülmektedir. Bu küçültme işine ölçek adı verilir (Sever, 2018). Harita ve gerçek dünya arasındaki benzerlik oranını haritanın ölçeği sağlamaktadır (Wiegand, 2006: 9-10). Ölçeğin yorumlanabilmesi temel matematik becerisine de sahip olmayı gerektirmektedir (MEB, 2005). Haritaların kullanım amaçlarına göre ölçek türleri de değişmektedir. Örneğin; Türkiye haritası için küçük ölçekli haritalar kullanılırken il haritalarında büyük ölçekli haritalar kullanılmaktadır.

Şekil 5. Haritalarda Ölçek
Kaynak: Ayuldeş, 2020

Haritalar ölçeklerine göre küçük ölçekli haritalar, orta ölçekli haritalar ve büyük ölçekli haritalar olmak üzere üçe ayrılmaktadır (Kartal, 2021). Ölçek türleri kesir ölçek ve çizgi ölçek olmak üzere iki türdür. Türlerine göre ayrılan ölçek türlerinde ise çoğaltılması ve harita üzerinde ölçme kolaylığı sağladığından çizgi ölçek daha çok tercih edilmektedir. Ayrıca karışıklık olmaması, haritanın sade olması için rasyonel sayılar değil tam sayılar kullanılması önerilmektedir (Yıldırım, 2021).

1.3. Harita Okuryazarlığı

Okuryazarlık okuduğunu yorumlama, eleştirel bakabilme, fikir yürütme olarak tanımlanabilir (Cendek, 2015). Okuryazarlık kavramı yeni gelişmelerle sürekli genişlemektedir. Matematik okuryazarlığı, teknoloji okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, görsel okuryazarlık, harita okuryazarlığı bunlara örnek olarak verilebilir (Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010). UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) 2003-2012 yıllarını BM Okuryazarlık Yılları olarak belirlemiştir (Namal, 2019). Bazı okuryazarlık türleri; “Ağ okuryazarlığı, Ahlak okuryazarlığı, Amerikan okuryazarlığı, Anayasa okuryazarlığı, Bilgisayar okuryazarlığı, Bilimsel okuryazarlığı, Coğrafya okuryazarlığı, Çevre okuryazarlığı, Dijital okuryazarlığı, Dünya okuryazarlığı, Ekonomi okuryazarlığı, Eleştirel okuryazarlığı, Grafik okuryazarlığı, Harita okuryazarlığı, Sayısal okuryazarlığı, TV okuryazarlığı, Yurttaşlık okuryazarlığı” olarak sayılabilir (Önal, 2010).

Okuryazarlık türlerinden son yıllarda gelişen teknoloji ile birlikte bilişim teknolojisi ve görselliğe önem veren okuryazarlık türleri revaçta olduğu görülmektedir (Namal, 2019). Tüm okuryazarlık türlerinin farklı farklı tanımları bulunmaktadır. Harita okuryazarlığı ise harita üzerindeki renk, uzunluk, çizgi gibi sembollerin ne anlama geldiğinin öğrenciler tarafından bilinmesi ve yorumlanmasına denilmektedir. Burada kastedilen haritanın lejantından yola çıkarak yorumlanmasıdır. Haritaları iyi anlayabilmek, okuyabilmek, yorumlayabilmek için harita okuma becerisinin öğrencilere kazandırılması gerekmektedir (Güneş ve Öztürk Demirbaş, 2020). Harita üzerinde yorum yapılabilmesi haritanın kullanım amacının iyi bilinmesine bağlıdır (Atalay, 1994: 41). Öğrencilere harita okuryazarlık becerisi ilkokuldan itibaren uzman kişilerce kazandırılmalıdır (Abbak, 2016). Bunların başında öğretmenlere önemli görev düşmektedir. Öğretmenler eğitim öğretim sürecini başlatan, işleten ve aynı zamanda yönetendir. Ayrıca harita okuryazarlığı dinamik bir yapıya sahiptir. Çünkü teknolojinin gelişmesi ile birlikte haritaların da geliştirilmesi paralel gitmektedir. Bugünün dünya düzeni elektronik ortamlarda da harita okuryazarlığının olmasını gerekli kılmaktadır (Yılmaz, 2020). Çünkü bugün haritalar telefonlarda, bilgisayarlarda, tabletlerde bireylerin karşısına çıkabilmektedir (Sönmez ve Aksoy, 2012). Harita okuryazarlığına sahip bireylerin sahip oldukları becerilerin bazıları şu şekilde açıklanabilir:

- Harita kullanımını bilinçli olarak yapar.
- Haritalarda lejantlardan yararlanmayı öğrenir.
- Haritalardan yararlanarak adres tarifi yapabilir.
- Mekansal algı kazanır.
- Ölçek, uzunluk hesaplaması yapabilir.
- Haritalar arasında ilişki kurabilir, yorum yapabilir (Cendek, 2015).

Haritalar insanlara en kısa yoldan bilgi edinme imkanı sağlamaktadır. Uzun yazılar, paragraflar ya da kompozisyonlar haritalar ile görsel olarak kolayca ifade edilebilir. Örneğin, Türkiye’de 2021 tarihi itibarıyla 922 tane ilçe vardır. Bu ilçeler yazıyla yazıldığında birden fazla sayfa kullanılması gerekirken harita üzerinde tek sayfada gösterilebilir (Sarigül, 2021).

Haritaların görsel olarak verilen bilgilerin yanında ilgi çekici olmaları da okuyucular açısından önemlidir. Nasıl bir resme bakıldığında sanatsal bir tarzı varsa

haritaların da öyle bir tarzı olması gerekmektedir (Cürebal, 2020). Yorucu detaylar da öğrenciler üzerinde bir etki oluşturmamaktadır (Aksoy ve Demirci Şenkal, 2021). Ayrıca haritalar değerler eğitimininde de kullanılabilir. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan vatanseverlik ve duyarlılık değerlerinin eğitiminin verilmesinde haritalardan yararlanılabileceği ifade edilmektedir. Haritalar bazen ülkeler arasında sorun ortaya çıkarabilmektedir. Bir ülkenin topraklarının haritasını sehven yapılmış olsa bile hatalı göstermek tepkilere neden olabilmektedir (Sarıgül, 2021). Ülke haritasını doğru okuyabilen öğrenciler de harita üzerinde oynanan oyunlara karşı olup milli bilinç sahibi olabilmektedir. İlkokulda haritalar vasıtasıyla çevreyi ve dünyayı tanıyan çocuklar harita okuryazarlıklarını da geliştirebilmektedir (Catling, 2001). Harita okuryazarlığının öğrencilerde geliştirilmesi için sınıfta veya okul dışında çeşitli etkinlikler yapılabilir. Özellikle okul dışı öğrenme ile yakın çevrede yapılacak etkinlikler onların öğrencilerin hem çevrelerini tanımasını sağlanabilir hem de mekan algılama becerileri geliştirilebilir. Mekan algılama becerisinin harita okuma becerisi ile ilişkili olması okul dışında yapılacak etkinliklerin harita okuryazarlığının geliştirilmesinde önemini artırmaktadır (Seyhan, 2019).

1.4. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Harita Okuryazarlığı

Eğitimi bireye belirli yöntemlerle yaşam gerçekli metinler yoluyla okuryazarlık kazandırma süreci olarak ifade edilebilir (Kuzey, 2017). Sosyal bilgiler dersi de eğitimin doğal bir parçasıdır. Zira insanı ilgilendiren, yönlendiren, araştırmaya sevk eden her konu sosyal bilgiler dersini ilgilendirmektedir (Can, 2021). Küreselleşen dünyada hemen hemen her alanda bir değişim bir yenilenme söz konusu olduğu gibi eğitim alanında da bu değişim ve yenilenme meydana gelmektedir. Bu değişim yaşanan zamana paralel olarak kendisini göstermektedir. Eğitim dünyasında önemli bir alan olan sosyal bilgiler eğitiminde de doğal olarak zaman zaman bu değişimler yaşanabilmektedir. Türkiye'de cumhuriyetin ilanından günümüze kadar Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (SBÖP) 1924, 1926, 1931, 1936, 1934, 1948, 1949, 1968, 1969, 1985, 1990, 1998, 2005 ve 2018 yıllarında değiştirilmiştir (Öztürk ve Kafadar, 2020). Harita okuryazarlığının kullanıldığı araç gereçler dönemsel olarak farklılaşmıştır. Örneğin; 1985 ortaokul programında televizyon, fotoğraflar varken

2005 ilköğretim programında internet, 2018 öğretim programında akıllı tahta gibi teknolojik araç gereçler kullanılmıştır (Kuzey, 2017).

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda Harita Okuryazarlığı 27 tane beceri arasında yer almıştır. Bu beceriler; “Araştırma”, “Çevre okuryazarlığı”, “Değişim ve sürekliliği algılama”, “Dijital okuryazarlık”, “Eleştirel düşünme”, “Empati”, “Finansal okuryazarlık”, “Girişimcilik”, “Gözlem”, “Harita okuryazarlığı”, “Hukuk yazarlığı”, “İletişim”, “İşbirliği”, “Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme”, “Kanıt kullanma”, “Karar verme”, “Konum analizi”, “Medya okuryazarlığı”, “Mekanı algılama”, “Öz denetim”, “Politik okuryazarlık”, “Problem çözme”, “Sosyal katılım”, “Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama”, “Türkçeyi doğru ve düzgün kullanma”, “Yenilikçi düşünme”, “Zaman ve kronolojiyi algılama” şeklindedir (MEB, 2018).

Programda Harita Okuryazarlığı ile ilgili kazanımlar İnsan, Yerler ve Çevreler öğrenme alanında yer almaktadır. Programda Harita Okuryazarlığı ile ilgili kazanımlar şu şekildedir:

SB.4.3.1. Çevresindeki herhangi bir yerin konumu ile ilgili çıkarımlarda bulunur.

SB.4.3.2. Günlük yaşamında kullandığı mekânların krokisini çizer.

SB.4.3.5. Yaşadığı yer ve çevresindeki yer şekilleri ve nüfus özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.

SB.5.3.1. Haritalar üzerinde yaşadığı yer ve çevresinin yeryüzü şekillerini genel olarak açıklar.

SB.5.3.2. Yaşadığı çevrede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.

SB.5.3.3. Yaşadığı yer ve çevresindeki doğal özellikler ile beşerî özelliklerin nüfus ve yerleşme üzerindeki etkilerine örnekler verir.

SB.5.3.4. Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.

SB.5.3.5. Doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar.

SB.6.3.1. Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.

SB.6.3.2. Türkiye'nin temel fiziki coğrafya özelliklerinden yer şekillerini, iklim özelliklerini ve bitki örtüsünü ilgili haritalar üzerinde inceler.

SB.6.3.3. Türkiye'nin temel beşerî coğrafya özelliklerini ilgili haritalar üzerinde gösterir.

SB.6.3.4. Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.

SB.7.2.1. Osmanlı Devleti'nin siyasi güç olarak ortaya çıkış sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri açıklar.

SB.7.3.1. Örnek incelemeler yoluyla geçmişten günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.

SB.7.3.2. Türkiye'de nüfusun dağılışını etkileyen faktörlerden hareketle Türkiye'nin demografik özelliklerini yorumlar.

Kazanımlardan görüldüğü üzere genel olarak kazanımlar insan, yerler ve çevreler öğrenme alanında toplanmıştır.

1.5. İlgili Araştırmalar

Demiralp (2006), "Coğrafya Eğitiminde Harita ve Küre Kullanım Becerileri" adlı çalışmasında öğrencilere coğrafya eğitiminde harita ve küre kullanım becerilerinin kazandırılması için anahtar kavramlar ile sorular tespit ederek, harita ve küre kullanım becerilerinin neler olduğunu açıklamış ve bunların ilk, orta ve lise programları çerçevesinde hiyerarşik olarak düzenlenmesi üzerinde durmuştur. Coğrafya eğitiminde harita ve küre kullanım becerilerini; 1. Sembollerin anlaşılması, 2. Alansal perspektifin geliştirilmesi, 3. Yönün anlaşılması, 4. Uzaklığın anlaşılması, 5. Yerin belirlenmesi, 6. Harita ölçeği, 7. Yeryüzü şekillerinin anlaşılması, 8. Haritanın yorumlanması olmak üzere sekiz başlık altında belirlemiştir.

Akar (2008), araştırmasında ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma düzeylerini ve harita kullanımına ilişkin öğretmen görüşlerini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini 2006-2007 öğretim yılı Hatay ili Antakya merkezindeki 821 tane 6. sınıf öğrencisi ile 60 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmuştur. Araştırma sonucunda öğretmenlerin görev yaptıkları okulların farklı olmasının, öğrencilerin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeyleri hakkındaki görüşlerini etkilemediği

bulunmuştur. Öğrencilerin dilsiz haritayı okuyabilme, lejanta bakıp yorumlayabilme konusunda farklı düşündükleri sonucuna ulaşmıştır.

Ertuğrul (2008), 6. sınıf öğrencilerinin harita ve küre kullanım becerilerinin tespiti konulu yüksek lisans tezinde tarama modelini kullanmıştır. 6. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde harita ve küre kullanım becerilerini ne kadar kullanıp kullanmadığını amaçlayan araştırmada örneklem olarak 154 öğrenci seçilmiştir. 6. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde harita ve küre kullanım becerilerini kullanmada orta düzeyde olduğu, en çok kazandığı beceri olarak harita yorumlama ve en az kazandığı beceri olarak da uzaklığın anlaşılması becerisi olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Malik (2015), “Enhancing Mapping Skills-Problems and Possibilities” adlı araştırmasında ilköğretim düzeyinde öğrencilerin harita okuma düzeylerini nasıl geliştirebileceğini amaçlamıştır. Bu çalışma Hindistan Haryana’daki bir devlet okulunda 7. sınıflar ile yapılmıştır. Üç aylık bir süre için yapılacak bu araştırmanın öncesinde öğrencilere ön test uygulanmıştır. Daha sonraki süreçte harita becerilerini geliştirici çalışmalar yapmıştır. Araştırma bitiminde de öğrencilere son test uygulanmıştır. Çalışılan öğrenciler diğer Hindistan eyaletlerinden habersizdirler. Öğrencilere ders kitaplarındaki haritalar hariç ne bir küre ne de bir harita göstermişlerdir. Bu öğrencilere bu üç ay süresince aşamalar ile haritalar gösterilmiştir. Çalışmanın sonunda temel okuma becerilerinden yoksun öğrencilerde çalışmalar ile farkındalık oluşturup okumayı öğrenebildikleri görülmüştür.

Abbak (2016), yüksek lisans tezinde sosyal bilgiler dersi harita ve yorumlama becerisi hakkında öğretmen ve öğrenci görüşleri incelenmiştir. Araştırmada karma yöntem kullanmıştır. Hem öğretmen hem öğrenci üzerinde yapılan araştırmada ders kitaplarında konu ve lejant bilgisi eksikliklerinin olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Akademik eğitimde öğretmen adaylarına yönelik harita okuyuculuğu konusunda çalışmalar yapılmasının uygun olacağı önerilmiştir.

Koç ve Çifçi (2016) “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Harita Okuryazarlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” adlı araştırmada tarama modelini kullanmışlardır. 243 sınıf öğretmeni üzerinde gerçekleştirilen araştırmada sınıf öğretmeni adaylarının harita bilgi düzeylerinin alt seviyede, haritalarla işlem

yapabilme, haritaları okuma ve yorumlama, taslak harita çizebilme ve haritaları kullanma becerilerinin ise orta seviyede olduğu tespit edilmiştir.

Uyanık (2016), yüksek lisans tezinde sosyal bilgiler ders kitaplarının harita okuma becerisi açısından analizi konusu işlemiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniğini kullanmıştır. Ders kitaplarının harita okumada yetersiz kaldığı, biçimsel olarak geliştirilmesi gerektiği gibi sonuçlara ulaşmıştır.

Erol (2017), tarafından yapılan araştırmada ortaokul 7. Sınıf öğrencilerinin harita okuryazarlık düzeyleri incelenmektedir. Nicel araştırma olarak yapılan çalışmanın örneklemini Adıyaman il merkezinde bulunan üç ortaokuldaki toplam 96 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacının geliştirdiği soru formu kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular neticesinde ortaokul 7. Sınıf öğrencilerinin harita okuryazarlık düzeylerinin orta düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır.

Kartal ve Koç (2017), araştırmalarında ortaöğretim 9.sınıf öğrencilerinin harita okuryazarlık düzeylerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Tarama modelini kullandıkları çalışmalarında araştırma grubunu Sivas il merkezindeki öğrencilerden random (rastgele) yöntemiyle seçmişlerdir. Araştırma sonucunda cinsiyet açısından belirgin olmasa da erkeklerin harita okuryazarlık düzeylerinin az da olsa yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Okul türü olarak değerlendirildiğinde fen lisesi öğrencilerinin diğer lise türlerine göre hem harita okuryazarlık düzeyleri hem de taslak harita çizebilme yeteneklerinin daha yüksek olduğu, araştırmada anne-baba eğitim düzeylerine göre harita okuryazarlık düzeylerine göre fark olmadığı, harita okuryazarlık düzeylerinin harita kullanım sıklığına göre belirgin fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yılmaz (2020), yüksek lisans tezinde matematik öğretmen adaylarının çevrimiçi eğitimde harita kullanımına yönelik ders planı hazırlama ve uygulama deneyimleri konusunu incelemiştir. Yöntem olarak nitel araştırma, desen olarak da durum çalışması kullanılan araştırmada öğretmenlerin harita kullanımı konusunda yaratıcı oldukları, ancak çevrimiçi uygulamalarda yetersiz olduğu gibi sonuçlara ulaşmıştır.

Abbak (2021), “Harita Okuma ve Yorumlama Becerisinin İncelenmesi” başlıklı araştırmasında sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve ortaokul öğrencilerinin

görüşlerini incelemiştir. Araştırma sonucunda öğretmenlerin dijital platformlardan yararlandıkları belirlenmiştir. Öğrencilerin de haritalar hakkında az da olsa navigasyon cihazlarından, telefondan, akıllı tahtalardan verimli bir şekilde yararlandıklarını belirtmiştir. Ayrıca öğrencilerin taslak çizmede sorun yaşadıkları sonucuna ulaşmıştır.

Can (2021), yüksek lisans tezinde ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik harita okuryazarlık becerisinin belirlenmesini amaçlamıştır. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Antalya'nın Alanya ilçesindeki çeşitli ortaokullardan 375 öğrenci üzerinde gerçekleştirilen araştırma sonucunda devlet okullarında öğrenim gören öğrencilere göre özel okulda eğitim gören öğrencilerin harita okuryazarlık beceri puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca araştırmada 8. ve 7. sınıfların toplam harita okuryazarlık becerisi puanı ortalaması ile 6. sınıfların beceri puanlarına karşı anlamlı bir fark oluşmuştur. Aynı zamanda 7. sınıfların 6. sınıflara göre harita okuryazarlık becerilerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak öğrencilerin sınıf düzeyi arttıkça harita okuryazarlık düzeylerinin arttığı gözlemlenmiştir.

Görmez (2021), “Ortaokul Öğrencilerinin Harita Okuryazarlık Becerisi Yeterlilikleri Üzerine Bir Çalışma” başlıklı araştırmada nicel araştırma yöntemini uygulamıştır. Araştırmanın örneklemini 90 tane 8.sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda öğrencilerin “paralel ve meridyen” gibi kavramları karıştırdıkları koordinat yeri belirleme noktasında yeterince bilgiye hakim olmadıklarını tespit etmiştir.

Sonuç olarak ilgili alanyazının çeşitli öğrenim düzeylerine hitap ettiği belirtilebilir. Ortaokul düzeyinde ise çoğunlukla nicel araştırmaların gerçekleştirildiği ve öğrencilerin orta düzey olarak tespit edildiği dikkat çekmektedir.

2. YÖNTEM

Bu araştırmada nitel araştırma yaklaşımı izlenmiştir. Nitel araştırma yaklaşımının temel yoğunlaştığı kısım anlamdır (Özden ve Saban, 2017). Nitel araştırmalar görüşme, doküman analizi ve gözlem gibi nitel veri toplama tekniklerinin olağan akışında bütünsel olarak reel ortamlarda izlenme süreci olarak tanımlanabilir. Nitel araştırmada araştırmanın sonucuna göre araştırma süreci yeniden biçimlenebilmektedir. Ayrıca nitel araştırmada veriler çeşitlenebilmektedir. Bu veriler ile amaç sayılarla sonuca ulaşmak değildir. Buradaki amaç okuyucuya gerçek bir resim sunmaktır. Bunun için gerek görüşme gerekse de doküman incelemesi derinlemesine doğrudan yapılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Nitel araştırmalar konu seçiminden başlayarak sonuçların raporlaşmasına kadar geçen tüm çalışmalarını kapsayan bir süreçtir. Bu süreçte araştırmacı da kendini yenileme imkanı bulmaktadır (Çimen, 2017). Ayrıca araştırmacı ilave sorularla gerçekliğin izini sürdüğü gibi ilgilinin bakış açısına da önem vermektedir (Karataş, 2017). Bu araştırmayı yapan hem öğretmen hem de araştırmacı olduğundan araştırmayı öğretmen kimliği ile yönetmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada temel nitel araştırma modeli uygulanmıştır. Merriam (2013), temel nitel araştırmayı insanların dünyalarını nasıl inşa ettikleri, yaşamlarını nasıl yorumladığı ve deneyimlerine ne anlam kattıkları olarak ifade etmektedir. Bu bağlamda öğrencilerin harita kavramına ilişkin deneyimlerini ve yaşamsal anlamda haritayı nasıl yorumladıklarını ortaya koymak düşüncesiyle çalışma temel nitel araştırma doğrultusunda desenlenmiştir.

2.2. Çalışma Grubunun Belirlenmesi

Araştırmada amaçlı örnekleme yoluna gidilmiştir. Amaçlı örnekleme durumların daha derinlemesine çalışılması konusunda olanak sağlamaktadır. Amaçlı örnekleme sürece değil amaca yönelik olmakla birlikte zengin içerikleri hedef almaktadır (Patton, 2018). Araştırmada amaçlı örnekleme türlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme; üzerinde çalışan durumları karşılayan belli başlı bir

dizi ölçütün çalışılmasıdır. Bu ölçüt önceden kullanılmış olabilir ya da araştırmacının kendisi de bir ölçüt oluşturabilir. Örneğin, tıp fakültesini normal süresi içinde değil de yedi yılda tamamlayanlar çalışmanın örneklemini oluşturabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Bu araştırmada öğrenciler geçmiş yıllarda sosyal bilgiler dersi akademik başarılarına göre sıralanmıştır. Asıl araştırmada; 5. ve 6. sınıf düzeyinde bir yüksek başarılı, iki orta başarılı, bir düşük başarılı, 7. sınıf düzeyinde ise bir yüksek başarılı, üç orta başarılı, bir düşük başarılı öğrenciler ile çalışılmıştır. Pilot çalışmada ise 5. ve 6. sınıflardan birer öğrenci 7. sınıftan kazanım yoğunluğu dikkate alınarak bir yüksek, bir orta düzey başarılı öğrenci ile yürütülmüştür. Etik nedenlerle öğrencilerin kendi isimleri yerine rumuz isimler kullanılmıştır. Öğrencilerden sosyo-kültürel ve ekonomik durumları birbirine benzer ya da yakın olanların seçilmesine dikkat edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin araştırmaya gönüllü katılması esas alınmıştır. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersi not ortalamaları Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Çalışma grubundaki öğrencilerin sosyal bilgiler dersi not ortalamaları

Öğrenciler	Sınıf	Not Ortalamaları
Ertuğrul	7.Sınıf	94,165
Yıldız	7.Sınıf	61,165
Selim	7.Sınıf	79,885
Cüneyt	7.Sınıf	73,778
Hande	7.Sınıf	72,995
Hilal	6.Sınıf	77,33
Nurdan	6.Sınıf	69,33
Büşra	6.Sınıf	98,33
Ecren	6.Sınıf	72,55
Vildan	5.Sınıf	92
Yağmur	5.Sınıf	72
Kenan	5.Sınıf	65,77
Eylül	5.Sınıf	73,66

7. sınıfa giden öğrencilerin 5. sınıf ve 7. sınıf ilk dönem notları, 6. ve 5. sınıfa ve giden öğrencilerin ilk dönem notları verilmiştir. 2020-2021 Eğitim ve Öğretim yılında pandemi şartları gereği ilgili sınıflar düzeyinde sınav yapılmadığı için notların ortalamaları verilememiştir. Araştırmada aynı sınıf düzeyindeki akademik başarıları yüksek, orta ve düşük olan öğrenciler seçilip aynı form üzerinde çalışma yapmaları sağlanmıştır. Öğrencilerin not ortalamaları 70' in altında düşük, 70 ile 84 arasında orta, 85 ve üstü ise yüksek düzey başarılı olarak ele alınmıştır. Öğrenciler bu not ortalamalarına göre belirlenmiştir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme formları, dokümanlar ve gözlemden elde edilmiştir. Görüşme tekniği nitel araştırmada en yaygın veri toplama yöntemlerinden biridir. Bunun nedeni görüşme tekniğinde anket ya da doldurmalı testlerde olduğu gibi sınırlama söz konusu değildir. Görüşme tekniği bireylerin kendilerini ifade etme, tecrübelerini aktarma gibi durumları ortaya çıkarmada çok etkilidir (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 136).

Yarı yapılandırılmış görüşmelerde ise hem görüşme formuna bağlılık söz konusu iken hem de derinlemesine araştırma söz konusudur. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde süreç boyunca yeni fikirler de soruların esnekliğinden dolayı ortaya çıkarılabilmektedir (Merriam, 2013). Bu nedenle yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin avantaj ve dezavantajları bulunduğu belirtilebilir. Görüşülen kişinin kendini ifade etmesi ve özgüven kazanması avantaj iken konunun kontrolünün kaybedilmesi gibi durumlar tekniğin dezavantajlarıdır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2019: 159).

2.3.1. Yarı yapılandırılmış görüşme formu

Yarı yapılandırılmış görüşme formunun hazırlanmasında alanyazın, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, sosyal bilgiler ders kitapları ve soru kitaplarından yararlanılmıştır. Curcio (1987) ve Friel ve diğerleri (2001) çalışmalarında sunduğu grafik okuryazarlığı soru düzeyleri dikkate alınarak öğrencilerin harita okuryazarlık düzeylerini belirlemeye yönelik soru-cevap ilişkisinin yer aldığı yarı yapılandırılmış görüşme formları hazırlanmıştır. Verileri okuma, veriler arasını okuma ve veriler ötesini okuma şeklinde üçlü soru-cevap ilişkisinden oluşan grafik okuryazarlığı düzeyi

belirleme çerçevesinden harita okuryazarlığına ilişkin temel, orta ve üst okuma düzeyleri belirlenmiştir. Buna göre Başlık, lejant, ölçek, yön oku temel düzeyde okunup belirlenmesi verileri okuma düzeyidir. Ölçekle ilgili yapılacak hesaplamalar ve haritada yapılacak karşılaştırmalar veriler arasını okuma olup, ulaşılabilecek sonuç ve geniş çaplı ilişkilendirme yani çıkarım verilerin ötesini okumaya girmektedir. Harita okuryazarlığı okuma düzeyleri ve belirleyicileri Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Harita okuryazarlığı okuma düzeyleri ve belirleyicileri

Düzye	Belirleyicileri
Temel Düzeyde Okuma	Cevabı açıkça haritadan elde edilebilen soruları yanıtlamak için haritadaki bilgilerin ortaya çıkarılmasıdır.
Orta Düzeyde Okuma	Haritada bulunan bilgilerin yorumlanması ve birleştirilmesidir. Okuyucu sorudan cevaba ulaşmak için en az bir mantıksal veya pragmatik çıkarım adımı gerçekleştirmelidir.
Üst Düzeyde Okuma	Sorudan cevaba ulaşmak için genişletme, öngörü (dışsal tahmin) derin yorumlama gerektirir. Harita ile ilişkili bir soruya ön bilgi gerektiren bir cevap sunulmalıdır.

Yukarıda sunulan tabloya göre orta düzey okuma gerçekleştiren öğrencilerin temel düzey okuma, üst düzey okuma gerçekleştiren öğrencilerin ise hem temel hem orta düzey okuma gerçekleştirmeleri gerekmektedir. Fakat öğrencilerin ilgili düzeydeki tüm sorulara beklenen bir cevap sunması beklenmemektedir. Öğrencilere sorulacak soruların mümkün olduğunca temel düzeyden üst düzeye doğru bağlantılı şekilde hazırlanmasına dikkat edilmesi gerekmektedir.

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’ndaki harita okuryazarlığı ile ilgili kazanımlar ile belirlenen harita okuryazarlığı düzeyleri ile ilişkilendirilerek Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. Kazanımların ilişkilendirilmesi

Düzy	Kazanımlar
Temel Düzyde Okuma	SB.4.3.2, SB.5.3.1, SB.6.3.1, SB.6.3.2, SB.6.3.3.
Orta Düzyde Okuma	SB.4.3.1, SB.4.3.5, SB.7.2.1, SB.7.3.2.
Üst Düzyde Okuma	SB.5.3.2, SB.5.3.3, SB.5.3.4, SB.5.3.5, SB.6.3.4, SB.7.3.1, SB.7.3.2

Formlar hazırlanırken öncelikle 5., 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında harita kullanımını gerektiren ve harita okuryazarlığı ile ilgili kazanımlar tespit edilmiştir. Kazanımlara uygun şekilde 5. sınıflar için Türkiye'nin fiziki haritası, 6. sınıflar için Türkiye'nin dağları haritası ve 7. sınıflar için 1243 Köseadağ Savaşı sonrası kurulan beylikler ve Türkiye'nin nüfus yoğunluğu haritaları kullanılmak üzere seçilmiştir. Haritalardaki içerikler araştırmacı tarafından analiz edilerek sorular oluşturulmuştur. 5. sınıflar için temel düzey, orta düzey ve üst düzeyde dörder soru, 6. sınıflar için her düzeyden beşer soru ve 7. sınıflar için beylikler haritası ile nüfus yoğunluğu haritaları için her düzeyden üçer soru hazırlanmıştır. Sorular ve olası cevapları konusunda uzman görüşüne başvurulduktan sonra gelen öneriler doğrultusunda bazı soruların çıkarılmasına karar verilmiştir. Son durumda kalan soru sayıları Tablo 4' te sunulmuştur.

Tablo 4'de görüldüğü üzere 5. sınıfın Türkiye'nin fiziki haritası görüşme formu dokuz, 6. sınıfın Türkiye'nin dağları haritası görüşme formu on bir, 7. sınıfın beylikler haritası görüşme formu sekiz, nüfus yoğunluğu haritası görüşme formu yedi sorudan oluşmaktadır. Sorular hazırlanırken öğrencilerin akademik başarıları, önceden işlenen konu ve ele alınan kazanımlar ile öğrencilerin bağlamsal hazırbulunuşlukları dikkate alınmıştır. Daha sonra bilgilerin doğruluğu, soruların kazanımlara ve belirlenen düzeylere uygunluğu, geçerliliği açılarından incelenmesi için 3 kişilik uzman görüşüne başvurulmuştur. Uzmanların gelen öneriler doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formları Ek 2-5'te sunulmuştur.

Tablo 4. Veri toplama araçlarında öğrencilere yöneltilen soru sayıları

Sınıf Düzeyi	Soru Düzeyi	Soru Sayısı
5. Sınıf (Türkiye'nin Fiziki Haritası)	Temel Düzey Okuma	4 Soru
	Orta Düzey Okuma	3 Soru
	Üst Düzey Okuma	2 Soru
6. Sınıf (Türkiye'nin Dağları Haritası)	Temel Düzey Okuma	5 Soru
	Orta Düzey Okuma	3 Soru
	Üst Düzey Okuma	3 Soru
7. Sınıf (Beylikler Haritası)	Temel Düzey Okuma	3 Soru
	Orta Düzey Okuma	3 Soru
	Üst Düzey Okuma	2 Soru
7. Sınıf (Nüfus Yoğunluğu Haritası)	Temel Düzey Okuma	3 Soru
	Orta Düzey Okuma	2 Soru
	Üst Düzey Okuma	2 Soru

2.3.2. Gözlem

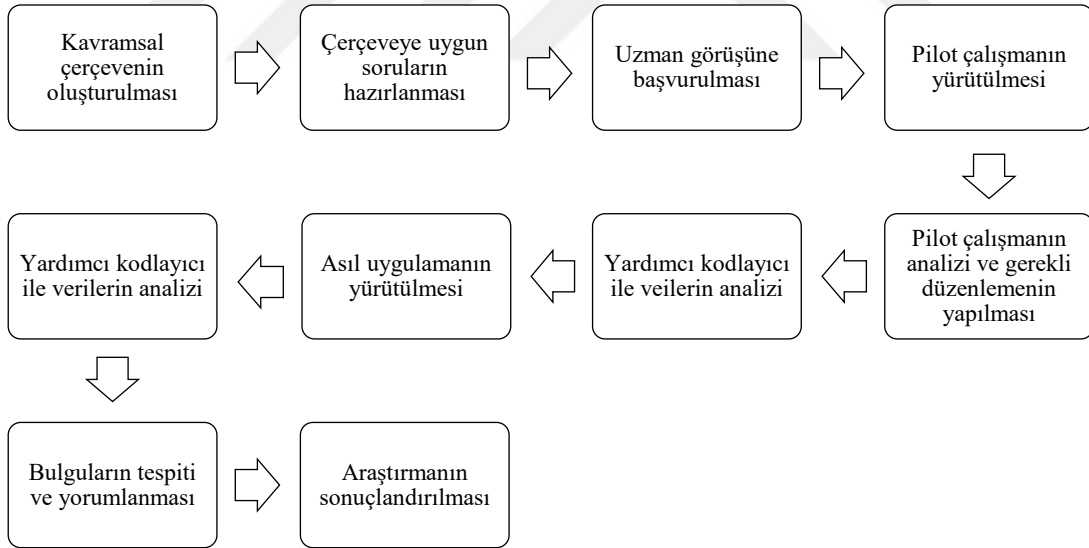
Gözlem amaç edinilen durumun doğrudan ya da belli bir araçla izlenmesidir (Büyüköztürk vd, 2019: 145). Görüşme gerçekleştirilirken öğrencilerin harita okuryazarlığının betimlenmesinde ve belirlenmesinde etkili olabilecek her türlü davranışı gözlemlenmiştir. Araştırmada kullanılmak üzere bir gözlem formu hazırlanmıştır. Gözlem formu Ek 6'da sunulmuştur. Öğrenciler görüşme sırasında gözlemlenmiş ve ilgili notlar araştırmacı tarafından alınmıştır.

2.3.3. Doküman Analizi

Nitel araştırma doğrudan gözlem ve görüşmenin yapılamadığı durumlarda ilgili çalışmanın geçerliliğini artırmak için tek başına ya da ek olarak doküman incelemesi yapılabilir. Doküman analizi, araştırılması düşünülen olgular hakkında yazılı materyallerin analizinin yapılmasına denir (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 189). Bir başka deyişle doküman analizi belgeleri dikkatli şekil ve belirli bir düzen içerisinde analiz eden nitel araştırma yöntemidir (Wach ve Ward, 2013). Bu araştırmada doküman olarak görüşme formları, öğrencilerin görüşme formlarına verdikleri cevaplar ve harita üzerinde yaptıkları gösterimler kullanılmıştır.

2.4. Araştırma Süreci

Araştırmaya öğrencilerin harita okuryazarlığının değerlendirildiği araştırmaların incelenmesi ile başlanmıştır. İlk önce öğrencilerin harita okuyazarlığı düzeylerini belirlemeye yönelik yarı yapılandırılmış görüşme formları hazırlanmıştır. alanyazın, sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve ders kitapları incelenerek hazırlanan taslak görüşme formu ifade biçimleri ve dili, danışman görüşüyle düzeltmeler yapılarak araştırma için tekrar düzenlenmiştir. Daha sonra alan uzmanlarının görüşüne sunulan taslak form içerik ve kapsam geçerliği ve ifade bakımlarından kontrol edilmiş ve uzmanların görüş ve önerileri doğrultusunda yeniden düzenlenmiştir. Veri toplama araçlarının denetlenmesi, uygulanması ve planlanan araştırmanın basamaklarını test edilerek olası sorunların önceden tespitin sağlanması için bir pilot çalışma yürütülmüştür. Pilot çalışma ve asıl araştırmada önceden bilgilendirilmiş yardımcı kodlayıcı ile birlikte hareket edilmiştir. Pilot çalışmanın ardından gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra asıl uygulamaya geçilmiştir. Bulgular tespit edilmiş, yorumlanmış ve literatürdeki önceki araştırmalarla karşılaştırılarak tartışılmıştır. Araştırma süreci Şekil 6’da verilmektedir.

Şekil 6. Araştırma Süreci Adımları

2.5. Pilot Çalışma

Dört harita üzerinde dört öğrenci ile çalışma yapılmıştır. 5. sınıflardan bir öğrenciye Türkiye fiziki haritası, 6. sınıflardan bir öğrenciye Türkiye dağları haritası, 7. sınıflardan iki öğrenciye iki tane farklı harita olan 1243 Köseadağ Savaşı sonrası kurulan Türk beylikleri ile nüfus yoğunluğu haritası sunulmuştur. Öğrencilerin

jeopolitik, paralel uzanan dağ, yüz ölçüm gibi konuları kavrayamadıkları anlaşılmıştır. Bunun için ek çalışmalar sınıflar düzeyinde yapılmıştır. Öğrenciler ile yapılan araştırmada her ne kadar önceden bilgi verilse de sınav gibi stres yaşadıkları anlaşılmıştır. Bu durumu gidermek için çalışmaya başlamadan önce öğrencilere araştırmanın amacı tekrar belirtilmiş ve öğrencilerle ön konuşmalar yapılmıştır. Yardımcı kodlayıcı olarak sınıf öğretmenliğinde yüksek lisans mezunu ve sosyal bilgiler alanında bir öğretmenle bir araya gelinerek kodlama yapılmıştır. Yardımcı kodlayıcıya örnek bir harita sunularak geri dönütler alınmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen veriler, araştırmacı ve yardımcı kodlayıcı ile ayrı ayrı kodlanmıştır. Bu kodlama sürecinde görüş birliğinin ve görüş ayrılığının olduğu kısımlar belirlenmiştir. Bu çalışmada [(Görüş Birliği/Görüş Birliği +Görüş Ayrılığı)*100] formülü ile kodlayıcı güvenilirliği hesaplanarak % 84 olarak bulunmuştur (Miles ve Huberman, 2021).

2.6. Veri Analizi

Bu araştırmada verilerin analizinde betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel analiz, verilerin önceden belirlenen temalara göre özetlenip yorumlanmasıdır. Betimsel analizde ilgili bireylerin görüşlerini etkili olarak sunulabilmesi için doğrudan alıntılara sıklıkla yer verilir. Betimsel analiz dört aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalar aşağıda açıklanmıştır (Yıldırım ve Şimşek (2018):

Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma: Temalar daha önceden oluşturulan bir çerçeveye göre düzenlenir. Daha önceden bir çerçeve belirlenmemişse veri kaybına neden olabilmektedir. Yapılan araştırmada harita okuma literatürü, Curcio (1987) ve Friel ve diğerleri (2001) araştırmalarından yararlanılarak bir soru cevap formu hazırlanmıştır. Hazırlanan form pilot çalışmada yeniden gözden geçirilerek asıl uygulamada kullanılmıştır.

Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi: Daha önce oluşturulan çerçeveye göre verilerin düzenlenmesi bu aşamada gerçekleştirilir. Anlamlı ve mantık çerçevesine göre veriler bir araya getirilir. Bazı veriler önemsiz olduğu için çerçeveden çıkarılabilir. Sonuç bölümünde buradaki doğrudan alıntılar kullanılır. Araştırmada veriler hazırlanan çerçeveye göre düzenlenmiş ve hangi verilerin araştırmada sunulacağına karar verilmiştir.

Bulguların tanımlanması: Verilerin tanımlanması ile bu aşama geçilir. Burada gereksiz yinelemelerden kaçınılmalıdır. Araştırmada elde edilen verilere göre her bir öğrencinin analizi yapılmış ve öğrencilerin hangi düzeylerde performans gösterdikleri belirlenmiştir. Bulgular detaylı bir şekilde sunulmuştur.

Bulguların yorumlanması: Verilerin yorumlanması yanında olgular arasında neden sonuç ilişkisinin kurulması ve karşılaştırma bu aşamada yapılır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu aşamada araştırmadan elde bulgular karşılaştırmalı olarak yorumlanmıştır. Yedinci sınıf öğrencilerine iki tane harita sunulduğundan harita okuryazarlık düzeylerinde ortaya çıkan farklılıkların nedenleri üzerinde durulmuştur.

Elde edilen verilerin betimsel analizinde soruların hazırlanmasında uygulanan üç kategori dikkate alınmıştır. Bu üç kategorinin birini temel düzeyde okuma, birini orta düzeyde okuma ve bir diğerini de üst düzey okuma oluşturmaktadır. Hazırlanan sorular verilecek cevabın kalitesini belirleyecek şekilde düzenlenmektedir. Bu soru ve cevap ilişkisine göre verilen cevap doğrudan haritadan elde ediliyorsa temel düzey, haritada bulunan bilgileri birleştirip en az bir tane çıkarım yapma imkanı sağlıyorsa orta düzey, dışsal tahmin, derinlemesine yorumlamaya sevk ettirebilecek seviyede ise üst okumaya yönelik soruların karşılığıdır.

2.7. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliği

Nitel araştırmalarda kesin bir nitelik artırıcı ölçüt belirlemek pek mümkün olmamaktadır (Arastaman ve diğerleri, 2018). Hangi ölçüt kullanılırsa kullanılsın sonuçların inandırıcılığı bilimsel araştırma için önem arz etmektedir. Bunun için veri toplama araçları ve araştırma desenini test edilebilmesini sağlayan en önemli ölçütlerden ikisi geçerlik ve güvenirlidir. Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirlilik detaylı kayıtların alınması, notların doğru bir şekilde tutulması, yorumların doğrularla örtüşmesine bağlıdır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2019: 264-265). Araştırmacıların araştırmalarının inanırılık seviyelerini artırmaları araştırmalarının kalitesinin artmasını sağlar (Başkale, 2016). Nitel araştırmalarda geçerlik yerine araştırmanın inanırılığı ve gerçeğe yakınlığı kullanılabilir (Krefting, 1991). Bu düşünce ile bağlantılı olarak geçerlik ve güvenirliliği sağlamak için çeşitli stratejiler bulunmaktadır. Tablo 5’te bu durum gösterilmiştir.

Tablo 5. Geçerlik ve güvenirlik konusunda nicel ve nitel araştırmada kabul gören kavramlarının karşılaştırılması

Ölçüt	Nicel Araştırma	Nitel Araştırma	Kullanılan Yöntemler
Araştırma sonuçları yoluyla gerçeğin doğru temsili	İç geçerlik	İnandırıcılık	Uzun süreli etkileşim, Derinlik odaklı veri toplama, Çeşitleme, Uzman incelemesi, Katılımcı teyidi
Sonuçların uygulanması	Dış geçerlik(genelleme)	Aktarılabilirlik (Transfer edilebilirlik)	Ayrıntılı betimleme, Amaçlı örnekleme
Tutarlılığı sağlama	İç güvenirlik	Tutarlık	Tutarlık incelemesi
Nesnel yansız olma	Dış güvenirlik(tekrar edilebilirlik)	Teyit edilebilirlik	Teyit incelemesi

Kaynak: Erlandson ve diğerleri, 1993; akt: Yıldırım ve Şimşek, 2018: 277

İnandırıcılık

İnandırıcılık, bulguların gerçekliğe yakınlık derecesi olarak ifade edilebilir (Shenton, 2004). Bir araştırmanın inandırıcılığı o araştırmanın sorunlara çözüm üretme yanında kanıtlanabilir, teyit edilebilir, sonuçların nesnel bir yaklaşım ile ortaya konulması ile doğru orantılıdır. İnandırıcılığı artırmak için kendi içerisinde kullanılan yöntemler olarak uzun süreli etkileşim, derinlik odaklı veri toplama, çeşitleme, uzman incelemesi, katılımcı teyidi olarak sayılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Uzun süreli etkileşimde bir defa gözlem yapılan durum araştırılan konu için yeterince geçerli olmayabilir. Araştırmaya başlamadan önce araştırma yapılacak yer ya da kişiler ile ilgili bilgi toplamak ileride yanlış yorumlanmaya neden olacak durumların belirlenmesini sağlayabilir (Guba ve Lincoln, 1986). Gözlem yapılan günün etkisi, öznel algıların oluşması, araştırmacının var olan durum için orada bulunması yeterince veri elde edilmesine engel teşkil edebilir. Oysa uzun süreli yapılan gözlemde kendi doğal akışı içinde gerçekleşir. Bu da inandırıcılığı artırır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu araştırmada da araştırmacının kendi dersine girdiği öğrenciler olması dolayısıyla istediği zaman teyit alabildiği için araştırmanın inandırıcılığı artabilir.

Derin odaklı veri toplamada araştırmacı bir kayıt cihazı gibi değil araştırmada elde edilen verileri neden ve sonuç örüntüsü şeklinde irdelemesi beklenir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu araştırmada da üç aşama yani temel düzeyde okuma, orta düzeyde okuma ve üst düzeyde okuma şeklinde olduğu için ister istemez her aşamada eksik olan bilgilerin neden kaynaklandığı irdelenmektedir.

Çeşitlemede de tek bir veri toplama aracından alınan veriler geçerliliği sağlamada eksiklikler olabilmekte olduğu için birden fazla veri toplama aracı kullanılarak araştırmadan aynı sonuca ulaşmak inandırıcılığı artırılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu araştırmada da öğrencilerde gözlem, görüşme ve doküman aracılığıyla veriler toplandığı için veri çeşitlemesi sağlanılmıştır.

Uzman incelemesi, araştırma konusunda bilgili kişiden yararlanılması ya da o kişiye danışılmasıdır (Creswell, 2003). Bir başka deyişle alanında ve nitel araştırma yöntemleri konusunda uzmanlaşmış bireylerden araştırmanın incelenmesi talep edilir. Uzman da geri dönütler vererek araştırmanın inandırıcılığını artırılır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu araştırmada da üç akademisyene araştırma ve veri toplama aracı hakkında danışılmıştır. Ayrıca araştırma verileri iki uzman tarafından kodlanmış ve bu kodlar arası uyum yüzdesi Miler ve Huberman formülü ile hesaplanmıştır. Dolayısıyla araştırmanın inandırıcılığı sağlanmaya çalışılmıştır.

Aktarılabirlik (Transfer Edilebilirlik)

Nitel araştırmalarda olay ya da durum derinlemesine incelendiği için araştırma sonuçlarının genellenmesi kaygısı taşınılmamaktadır. Bu sebeple nitel araştırmalarda genelleme yerine “aktarılabirlik” kavramı kullanılmaktadır. Aktarılabirlik bir araştırma sonuçlarının bir başka araştırmaya uygulanabilirliğidir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Aktarılabirliği artırmak için ayrıntılı betimleme ve amaçlı örnekleme yöntemleri kullanılabilir (Erlandson ve diğerleri, 1993; akt: Yıldırım ve Şimşek 2018: 281). Araştırmaya yorum katmadan, verinin ana temasına zarar vermeden aktarılması ve ayrıntılı bir betimleme yapılması doğru bir yöntemdir (Guba ve Lincon, 1982). Bu araştırmada veriler, öğrencilerden alınan fotoğraflar ve görüşmelerle sunulduğundan ayrıntılı bir betimleme oluşturulmuştur. Yöntemde de zaten bu hedeflenmektedir. Araştırmada amaçlı örneklemeden yararlanılmış ve örnekleme başarı açısından çeşitlilik sağlanmaya çalışılmıştır.

Tutarlık

Nitel araştırmalarda tutarlık kavramı öne çıkmaktadır. Bir araştırma hatalı bir ölçekle defalarca aynı sonucu verebilir. Bu araştırmanın geçerli olduğunu yansıtmaz. Nitel araştırmalarda bunun yerine tutarlığa önem verir. Olay ve olguların değişkenliği kabul edip bunu araştırmaya çelişkili olmayacak şekilde yansıtan araştırmacı kendi içinde de tutarlı olmalıdır (Yıldırım ve şimşek, 2018: 282-283). Bu araştırmada veri toplama aracının ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin sınırlarını aşmayacak şekilde öğrencilere birbirleri ile benzerlik taşıyan alt sorular sorulmuştur. Bu alt sorular öğrencileri doğruya ya da yanlışa yönlendirmeyecek şekilde yöneltişmiştir.

Teyit Edilebilirlik

Nicel araştırmalarda sağlanılmaya çalışılan nesnellik, nitel araştırmalarda tam anlamı ile sağlanılamamaktadır. Guban ve Lincoln (1982) bunun yerine araştırma sonuçları için teyit edilebilirlik kavramını öne sürmüştür. Bunun için teyit incelemesi yapılması öne sürölmektedir. Buna göre bir uzmana araştırmanın tüm aşamalarıyla sunulup geri dönüt alınmasıdır (Yıldırım ve şimşek, 2018). Bu araştırmada da ulaşılan bütün yargılar ve yorumlar uzman tarafından incelenmiştir. Böylelikle teyit edilebilirlik sağlanmaya çalışılmıştır.

2.8. Bulgular ve Yorum

Araştırmanın bu bölümünde araştırma sürecinde toplanan verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular ve yorumlar yer almaktadır. Elde edilen bulgular, araştırmanın amacı doğrultusunda ele alınan sorular çerçevesinde sunulmuştur. Öğrencilerin harita okuryazarlık düzeylerini belirlemek için hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formunda 5, 6 ve 7. sınıf düzeylerine göre sorular yer almaktadır. Temel düzey sorularında öğrenciden cevabı açıkça haritadan elde edilebilen soruları yanıtlamak için haritadaki bilgileri ortaya çıkarması, orta düzey sorularında haritada bulunan bilgilerin yorumlanması ve birleştirilmesi için en az bir pragmatik çıkarım adımı gerçekteştirmesi ve üst düzey sorularında ise cevaba ulaşmak için genişletme yapması, öngörüde bulunması ve ön bilgi gerektiren bir cevap sunması beklenmektedir. Bu çerçeveye göre yöneltile sorulara bir puanlama cetveli

hazırlanmıştır. Puanlama cetvelleri ve öğrencilerin sorulara verdiği cevaplar topluca Ek 7-10’da sunulmuştur.

2.8.1. Beşinci Sınıf Öğrencilerinden Elde Edilen Bulgular

Beşinci sınıflarda dört öğrenci ile araştırma yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre beşinci sınıf öğrencilerinin harita okuryazarlık düzeyleri Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. Beşinci sınıf öğrencilerinin harita okuryazarlık düzeylerine ilişkin bulgular

Düzy	Öğrenci Sayısı	Öğrenci	Puanı
Temel Düzey Okuma	0		
Orta Düzey Okuma	1	Eylül	60
		Vildan	85
Üst Düzey Okuma	3	Kenan	100
		Yağmur	100

Beşinci sınıf öğrencilerine Türkiye Fiziki Haritası ile ilgili temel düzey, orta düzey ve üst düzeyde olmak üzere üç düzeyde sorular sorulmuştur. Temel düzey sorular ve beklenen cevaplar Tablo 7’de sunulmuştur. Beşinci sınıf öğrencilerin tamamı bu düzeydeki sorulara beklenen yeterlilikte cevaplar verebilmiştir.

Tablo 7. Beşinci sınıf Türkiye Fiziki Haritası temel düzey okuma soru cevap tablosu

Düzy	Soru	Beklenen Cevap	Puan
	Haritanın başlığından ne ile ilgili olduğunu düşünüyorsun?	Başlıkta haritanın Türkiye’nin Fiziki Haritası olduğu belirtir.	10
Temel Düzey Okuma	Haritada hangi renkler bulunmaktadır?	Kahverengi, Yeşil, Sarı, Mavi, Beyaz (Lejantta) renklerini yazar.	10
	Doğu tarafında en çok hangi renk kullanılmaktadır?	Doğu tarafında çoğunlukla kahverengi kullanıldığını söyler (Lejantta doğu yönü gösterir).	20

Yapılan değerlendirme sonucunda orta düzey okuma gerçekleştiren Eylül’ün temel düzey sorulara verdiği cevaplar incelendiğinde Eylül’ün lejanttan bakıp haritanın fiziki harita olduğunu söylemesi, renkleri yazması, yön okundan yararlanarak

yönlerin yerlerini yazması temel düzeyde okuma gerçekleştirebildiğini göstermektedir. Şekil 7’de Eylül’ün temel düzey sorulara verdiği cevap sunulmuştur.

- 1 Türkiye Haritası → Fiziki Haritası
2. Sarı, Mavi, Yeşil, kahverengi ve turuncu
3. En çok Kahverengi

Şekil 7. Eylül’ün Türkiye fiziki haritasına yönelik temel düzey sorularda aldığı notlar

Şekil 8’de de görüldüğü üzere Kars ve İstanbul’un yerlerini yanlış işaretlemesi dikkat eksikliğinden kaynaklandığı söylenebilir. Öğrenci Karadeniz Bölgesi’nde Kars’ı, Ege Bölgesi’nde de İstanbul’u göstermiştir.

Şekil 8. Eylül’ün Türkiye fiziki haritası üzerinde yaptığı gösterimler

Eylül’ün ilk gösterilen haritayı başta dünya haritası olarak nitelese de daha sonra Türkiye fiziki haritası olduğunu söylediği ve genel olarak yorum gücünü güçlü kullanamadığı gözlemlenmiştir.

Beşinci sınıf öğrencilerine yöneltilen orta düzey sorular ve beklenen cevaplar

Tablo 8’de sunulmuştur. Beşinci sınıf öğrencilerin tamamı bu düzeydeki sorulara beklenen yeterlilikte cevaplar verebilmiştir.

Tablo 8. Beşinci sınıf Türkiye Fiziki Haritası orta düzey okuma soru cevap tablosu

Düzey	Soru	Beklenen Cevap	Puan
Orta Düzey Okuma	Haritalarda doğu ve batı arasını renk olarak karşılaştırabilir misin?	Batıda yeşil ve sarı renklerinin, doğuda ise kahverenginin yoğunluklu olduğu görülür. Batıdan doğuya doğru renkler koyulaştığını söyler.	10
	Hangi tarafın daha yüksek olduğunu söyleyebilirsin?	Fiziki haritada yeşil rengi alçaklığı, kahverengi yüksekliği gösterir. Bu nedenle doğu tarafı daha yüksek olduğunu bilir.	10
	İstanbul ve Kars'ı karşılaştırdığında hangisinin daha düşük yükseltiye sahip olduğunu düşünürsün?	İstanbul batıda Kars doğuda kalır. İstanbul yeşil renginde, Kars kahverenginde gösterilir. Bu sebeple İstanbul'un yükseltisi daha düşük olduğu düşüncesine ulaşır.	10

Yapılan değerlendirme sonucunda üst düzey okuma gerçekleştiren Kenan'ın orta düzey sorulara verdiği cevaplar incelendiğinde Şekil 9'da görülebileceği gibi renkler bakımından doğu ve batı karşılaştırmasında batı tarafının daha düşük metrelerde olduğunu söylemesi, doğu tarafının dağlık olduğu için yüksek olduğunu belirtmesi, Kars ilini yanlış gösterse de İstanbul'un alçak ve yeşil renkte olduğunu yazması orta düzeyde okuma gerçekleştirebildiğini göstermektedir.

1: Hayır, çünkü batı tarafındaki renkler doğuya göre daha düşük metrededir ve daha alçaktır. Batı; Yeşil, Mavi, Doğuda; Turuncu kahverengi beyaz.

2: Doğru: Çünkü orada dağlık yerler olduğu için.

3: İstanbul daha alçaktır. Çünkü yeşil renk var yani yeşil renk daha alçak olduğunu gösterir.

Şekil 9. Kenan'ın Türkiye fiziki haritasına yönelik orta düzey sorularda aldığı notlar

Araştırmacı ile öğrenci arasında geçen aşağıdaki konuşmalar öğrencinin orta düzey okuma gerçekleştirebildiğini destekler niteliktedir.

Araştırmacı: Dağlık alanda sözü açılacak olursa dağlık alan deyince ne kastediyorsun?

Kenan: Yüksek

Araştırmacı: Neden?

Kenan: Çünkü daha koyu renkler var.

Araştırmacı: Koyu deyince aklına hangi renkler geliyor?

Kenan: Siyah, kahverengi, turuncu

Beşinci sınıf öğrencilerine yöneltilen üst düzey sorular ve beklenen cevaplar Tablo 9’da sunulmuştur. Beşinci sınıf öğrencilerin üçü bu düzeydeki sorulara beklenen yeterlilikte cevaplar verebilmiştir.

Tablo 9. Beşinci sınıf Türkiye Fiziki Haritası üst düzey okuma soru cevap tablosu

Düzy	Soru	Beklenen Cevap	Puan
Üst Düzy Okuma	Yükseltinin iklime etkisi hakkında neler söyleyebilirsin?	Yüksek yerlerin daha soğuk olması beklenir. Örneğin Kars İstanbul’a göre daha çok yükseltiye sahiptir. Bu nedenle soğuk bir iklime sahip olacağı düşüncesine ulaşır.	15
	Yükseltinin nüfusun dağılışına etkisi hakkında neler söyleyebilirsin?	Yüksek olan yerlerin nüfusu genellikle seyrektr. Fakat bazı ekonomik koşullar nüfusu artıracığı düşüncesine ulaşır.	15

Yapılan değerlendirme sonucunda üst düzey okuma gerçekleştiren Vildan’ın üst düzey sorulara verdiği cevaplar incelendiğinde Şekil 10’da görüldüğü üzere kahverengi doğu tarafında olduğu için daha yüksek ve dolayısıyla daha soğuk olduğundan İstanbul’un nüfusunun fazla olduğunu söylemesi üst düzeyde okuma gerçekleştirebildiğini göstermektedir. Aşağıdaki konuşma da bunu destekler niteliktedir.

Araştırmacı: Neden İstanbul’da nüfus fazladır?

Vildan: İstanbul’un alçak renkli olduğu için nüfusu fazladır.

Araştırmacı: Peki sadece alçak renkler ya da iklimi uygun olduğu için mi nüfus İstanbul’da fazladır?

Vildan: Tarihi yerler olduğu için de nüfus fazladır.

Araştırmacı: Peki Batı deyince sadece İstanbul mu aklına geliyor?

Vildan: Hayır.

Araştırmacı: Başka nereleri söyleyebilirsin?

Vildan: Ankara.

Araştırmacı: Ankara'nın nüfusu hakkında neler söyleyebilirsin?

Vildan: Ankara açık sarı renk olduğu için nüfus fazla.

Araştırmacı: Sadece bu yüzden mi?

Vildan: Hayır. Ankara başkent olduğu içinde nüfus fazladır.

Yukarıda görüldüğü üzere Vildan'ın sorulan soruları özele indirgeyerek cevaplaması haritayı genelleyebildiğini göstermektedir.

- ① kırmızı, doğu tarafında olduğu için ve doğu yöresinde olduğu için daha sıcak ol
② İstanbul daha kalabalık, daha büyük olduğu için daha nüfus fazladır.

Şekil 10. Vildan'ın Türkiye fiziki haritasına yönelik üst düzey sorularda aldığı notlar

Vildan'ın araştırma sorularında sürekli araştırmacıya “Hocam şöyle yazsam olur mu?” diye sorular sorduğu gözlemlendi. Bu durumun öğrencinin özgüven yetersizliğinden olduğu düşünülebilir. Bununla birlikte öğrencinin yorum gücünü etkin kullandığı ve sorulara tutarlı cevaplar verdiği gözlemlenmiştir.

2.8.2. Altıncı Sınıf Öğrencilerinden Elde Edilen Bulgular

Altıncı sınıflarda dört öğrenci ile araştırma yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre altıncı sınıf öğrencilerinin harita okuryazarlık düzeyleri Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10. Altıncı sınıf öğrencilerinin harita okuryazarlık düzeylerine ilişkin bulgular

Düzy	Öğrenci Sayısı	Öğrenci	Puanı
Temel Düzey Okuma	1	Nurdan	50
Orta Düzey Okuma	1	Ecren	70
Üst Düzey Okuma	2	Büşra	100
		Simge	100

Altıncı sınıf öğrencilerine Türkiye'nin Dağları Haritası ile ilgili temel düzey, orta düzey ve üst düzeyde olmak üzere üç düzeyde sorular sorulmuştur. Temel düzey

sorular ve beklenen cevaplar Tablo 11’de sunulmuştur. Altıncı sınıf öğrencilerin tamamı bu düzeydeki sorulara beklenen yeterlilikte cevaplar verebilmiştir.

Tablo 11. Altıncı sınıf Türkiye’nin Dağları Haritası temel düzey okuma soru cevap tablosu

Düzy	Soru	Beklenen Cevap	Puan
Temel Düzy Okuma	Haritanın başlığundan ne ile ilgili olduğunu düşünüyorsun?	Başlıkta haritanın Türkiye’nin Dağları Haritası olduğu belirtir. (Burada öğrenci harita üzerinde batı tarafını gösterir)	8
	Bize doğuyu gösterebilir misin?	Sıra dağları anlatır.	8
	Haritadaki çizgiler bize neyi anlatmaktadır?	(Burada öğrenci harita üzerinde sınırları çizer).	8
	Ülkemizin sınırlarını gösterebilir misin?	Paralel uzanır.	8
	Karadeniz’de dağlar kıyıya nasıl uzanır?		

Yapılan değerlendirme sonucunda temel düzeyde okuma gerçekleştiren Nurdan’ın Şekil 11’de dağların kıyı çizgisine paralel olması ile ilgili bir harita olduğundan bahsetmesi, yön okuna bakarak haritaya yönlerini yazması, Şekil 12’de ülkemizin sınırlarını doğru çizmesi, Karadeniz’de dağların kıyı çizgisine paralel olduğunu söylemesi temel düzeyde okuma gerçekleştirebildiğini göstermektedir.

Verileri okuma! Dağlar paralel gelmek ile ilgilidir.
2. yönler
3. Dağların nasıl paralel gittiğini belirtmektedir.
5. Denize paralel uzanır.

Şekil 11. Nurdan’ın Türkiye’nin dağları haritasına yönelik temel düzey sorularda aldığı notlar

Şekil 12. Nurdan'ın Türkiye'nin dağları haritası üzerinde yaptığı gösterimler

Nurdan'ın sorular karşısında yorum gücünü çok etkin kullanamadığı gözlemlenmiştir.

Altıncı sınıf öğrencilerine yöneltilen orta düzey sorular ve beklenen cevaplar Tablo 12'de sunulmuştur. Altıncı sınıf öğrencilerin üç tanesi bu düzeydeki sorulara beklenen yeterlilikte cevaplar verebilmiştir.

Tablo 12. Altıncı sınıf Türkiye'nin Dağları Haritası orta düzey okuma soru cevap tablosu

Düzyey	Soru	Beklenen Cevap	Puan
Orta Düzyey Okuma	Sıradağların en az olduğu yerleri söyleyebilir misin?	Doğu ve iç bölgelerde az bulunur.	10
	Sıradağların uzanış yönüne göre kuzey, güney ve batı kıyılarını karşılaştırır mısın?	Kuzey ve güney kıyılarında dağlar kıyı çizgisine paralel uzanır. Batı kıyılarında ise dağlar kıyı çizgisine dik uzanır.	10
	Volkanik dağların doğu ve batı açısından karşılaştırır mısın?	Doğu ve iç kısımlardada Volkanik dağlar yoğun olarak bulunur.	10

Yapılan değerlendirme sonucunda üst düzey okuma gerçekleştiren Büşra'nın, orta düzey sorulara verdiği cevaplarda Şekil 13'te sıradağların iç bölgelerde olduğunu hem yazması hem de sıradağların kuzey ve güney kıyılarında kıyı çizgisine paralel, batı kıyılarında ise denize dik olduğunu belirtmesi, volkanik dağların doğuda ve iç

kesimlerde olduğunu söylemesi orta düzeyde okuma gerçekleştirdiğini göstermektedir.

Araştırmacı: Volkanik dağlar olduğunu söyledin. Peki bunu nerden anladın?

Büşra: Lejanttaki nokta işaretinden.

1-İç bölgeler

2-Batı-Dik Güney-Paralel Kuzey-Paralel

3-Doğu'da var. Batı'da iç kesimlerde var.

Şekil 13. Büşra'nın Türkiye'nin dağları haritasına yönelik orta düzey sorularda aldığı notlar

Altıncı sınıf öğrencilerine yöneltilen üst düzey sorular ve beklenen cevaplar Tablo 13'te sunulmuştur. Altıncı sınıf öğrencilerin ikisi bu düzeydeki sorulara beklenen yeterlilikte cevaplar verebilmiştir.

Tablo 13. Altıncı sınıf Türkiye'nin Dağları Haritası üst düzey okuma soru cevap tablosu

Düzyey	Soru	Beklenen Cevap	Puan
Üst Düzyey Okuma	Sahilden iç kesimlere doğru ulaşımın en kolay olduğu yerler nerededir?	Batı kıyılarıdırında dağlar kıyı çizgisine dik uzandığı için ulaşım daha kolay olduğunu söyler.	10
	Trabzon'dan güneye doğru hangi ulaşım türünün kullanılması daha uygundur?	Dağlar kıyı çizgisine paralel uzandığı için ulaşım olarak kara yolunun daha uygun olduğunu söyler.	10
	Hangi denizden gelen ılıman hava iç kesimlere kadar girer? Nedenini açıklar mısın?	Dağlar kıyı çizgisine dik uzandığı için Ege Denizi'nden gelen ılıman hava iç kesimlere kadar girer.	10

Yapılan değerlendirme sonucunda üst düzey okuma gerçekleştiren Simge'nin, üst düzey sorulara verdiği cevaplarda Simge'nin Şekil 14'te ulaşımın batı tarafında dağların dik uzandığı için daha kolay olduğunu söylemesi, Trabzon'dan güneye doğru maddi açıdan külfetli olsa da uçak ile gidilmesinin daha kolay olduğunu belirtmesi, batı tarafında deniz etkisinin iç kesimler üzerinde daha etkili olduğunu nedenleri ile

yazması üst düzey okuma gerçekleştirebildiğini göstermektedir. Bu durum öğrencinin sözlü cevaplarından da anlaşılmaktadır.

Araştırmacı: Batıda ulaşımın daha kolay olduğunu yazdın. Neden kolay olduğunu düşünüyorsun?

Simge: Dağlar batıda daha dik olduğu için içeri doğru daha kolay ulaşım sağlanabilir.

Araştırmacı: Hava ve karayolu ile Trabzon'dan güneye ulaşım olduğunu söyledin. O halde neden tren demedin?

Simge: Demiryolu Trabzon'da olmadığı için .

Araştırmacı: Demiryolu Trabzon'da yapılabilir mi?

Simge: Batıya doğru olabilir ama güneye doğru dağların altından gidilebilir.

Araştırmacı: Zor olmaz mı?

Simge: Devlet için maddi açıdan zor olabilir.

- 1) Batı da daha kolaydır.
- 2) Maddi açıdan otobüs veya araba, diğer araçlar uçak daha kolaydır. Normal şartlarda uçak daha kolaydır.
- 3) Kuzey kıyılarından gelen ılıman havayı dağlar engeller. Ama Batı tarafında dağlar kıyıya dik olduğu için ılıman hava içeri girer.

Şekil 14. Simge'nin Türkiye'nin dağları haritasına yönelik üst düzey okuma sorularında aldığı notlar

Simge'nin paralel sözcüğünün ne olduğu konusunda bilgi eksikliği yaşadığı gözlemlenmiştir. Bu durumun paralel sözcüğü ile dağları ilişkilendirememesi olduğu düşünülebilir. Bunun dışında öğrencinin yorum gücünü kullandığı, sorular karşısında tutarlı cevaplar verdiği gözlemlenmiştir.

2.8.3. Yedinci Sınıf Öğrencilerinden Elde Edilen Bulgular

2.8.3.1. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Beylikler Haritası Üzerindeki Harita Okuryazarlık Düzeylerine İlişkin Bulgular

Yedinci sınıflarda beş öğrenci ile araştırma yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre yedinci sınıf öğrencilerinin beylikler haritası üzerindeki harita okuryazarlık düzeyleri Tablo 14’te sunulmuştur.

Tablo 14. Yedinci sınıf öğrencilerinin beylikler haritası üzerindeki harita okuryazarlık düzeylerine ilişkin bulgular

Düzy	Öğrenci Sayısı	Öğrenci	Puanı
Temel Düzey Okuma	1	Yıldız	30
Orta Düzey Okuma	0	-	-
		Hüsnü	80
		Hande	90
Üst Düzey Okuma	4	Selim	90
		Ertuğrul	100

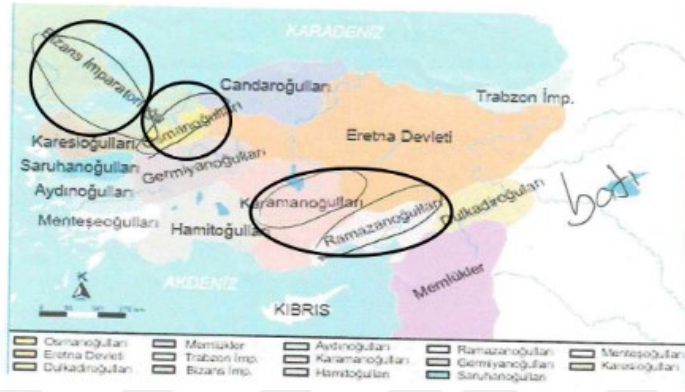
Yedinci sınıf öğrencilerine beylikler haritası ile ilgili temel düzey, orta düzey ve üst düzeyde olmak üzere üç düzeyde sorular sorulmuştur. Temel düzey sorular ve beklenen cevaplar Tablo 15’te sunulmuştur. Yedinci sınıf öğrencilerin tamamı bu düzeydeki sorulara beklenen yeterlilikte cevaplar verebilmiştir.

Tablo 15. Yedinci sınıf 1243 Köseadağ Savaşı Sonrası Kurulan Türk Beylikleri Haritası temel düzey okuma soru cevap tablosu

Düzy	Soru	Beklenen Cevap	Puan
	Haritanın başlığından ne ile ilgili olduğunu düşünüyorsun?	Başlıkta haritanın 1243 Köseadağ Savaşı Sonrası Kurulan Türk Beylikleri olduğunu belirtir.	10
Temel Düzey Okuma	Haritadan bize batıyı gösterebilir misin?	(Burada öğrenci harita üzerinde batı tarafını gösterir)	10
	Osmanoğulları’nın komşuları hangi beyliklerdir?	Karesioğulları, Candar ve Germiyanogulları, Eretna Devleti olduğunu söyler.	20

Yapılan değerlendirme sonucunda temel düzeyde okuma gerçekleştiren Yıldız’ın temel düzeyde okumada, haritanın başlığına dikkat etmeden haritanın

içeriğine bakarak Osmanoğulları ile ilgili harita olduğunu söylemesi öğrencinin dikkat eksikliği olsa da haritayı okuyabildiğini göstermiştir. İkinci soruda haritada yön oku olmadığını belirtmesi kendi bilgilerinden yararlanarak Şekil 15’te doğu yönünü batı olarak yazması öğrencinin yanlış bilgiye sahip olduğunu göstermektedir. Üçüncü soruda ise öğrencin Osmanoğulları’nın komşularını eksik olsa da sayabildiği ama Bizans İmparatorluğu’nu Türk beyliklerinden sayması dikkat eksikliği ya da yanlış bilgidir. Tüm bunlar dikkate alındığında Yıldız’ın temel düzeyde okuma gerçekleştirebildiği söylenebilir.

Şekil 15. Yıldız’ın beylikler haritası üzerinde yaptığı gösterimler

Yıldız’ın araştırma başlığı formda olmasına rağmen temel düzey okuma sorularında birinci soruya “Hocam ne cevap vereceğim? Anlamadım ki.” Gibi cevaplar verdiği ayrıca düzey geçiş sorularında soruların daha zor olduğu düşüncesine kapılarak soruyu okuyup anlamadan “bilmiyorum.” cevabını verdiği gözlemlenmiştir.

Yedinci sınıf öğrencilerine beylikler haritası için yöneltilen orta düzey sorular ve beklenen cevaplar Tablo 16’da sunulmuştur. Yedinci sınıf öğrencilerinin dört tanesi bu düzeydeki sorulara beklenen yeterlilikte cevaplar verebilmiştir.

Tablo 16. Yedinci sınıf 1243 Köseadağ Savaşı Sonrası Kurulan Türk Beylikleri Haritası orta düzey okuma soru cevap tablosu

Düzey	Soru	Beklenen Cevap	Puan
Orta Düzey Okuma	Osmanoğulları'nın bulunduğu konum ile Karamanoğullarının bulunduğu konumu jeopolitik açıdan karşılaştırabilir misin?	Osmanoğulları hem Bizans İmp.'na komşu olması hem de denize yakın olması dolayısıyla Karamanoğulları'na göre jeopolitik olarak daha önemli bir konumda olduğunu söyler.	10
	Osmanoğulları-Bizans İmparatorluğu komşuluğu ile Karamanoğulları-Ramazanoğulları komşuluğu arasında ne gibi farklılıklar öngörülebilir?	Osmanoğulları-Bizans İmparatorluğu hem etnik hem de dini yapı olarak farklı iken Karamanoğulları ve Ramazanoğulları'nın ikisi de Türk beyliği olduğunu söyler.	10
	Denize kıyısı olan beyliklerin olası donanma gücü ile denize kıyısı olmayan beyliklerin donanma gücü hakkında neler söyleyebilirsiniz?	Denize kıyısı olan beylikler güvenlikleri için ya da yeni yerler fethetmek için donanma oluşturur. Denize kıyısı olmayan beylikler ise donanma oluşturma gücünden yoksun olduğunu söyler.	10

Yapılan değerlendirme sonucunda üst düzey okuma gerçekleştiren Selim'in, orta düzey sorulara verdiği cevaplarda ilk cümlede donanma gücünü ticari olarak ele aldığı için ekonomik güç olarak düşündüğü ama son cümlesinde askeri olarak da örnek vermesi Selim'in donanma kelimesi konusunda bilgi karışıklığı yaşadığını göstermektedir. Birinci soruda ise Karamanoğulları'nın denize kıyısı olması, Osmanoğulları'nın da Bizans İmparatorluğu ile komşu olduğunu söylemesi, ikinci soruda ise Karamanoğulları'nın Ramazanoğulları ile arasında benzerlik olduğu ikisinin de Türk olduğunu söylemesi, aynı soruda Osmanoğulları ile Bizans İmparatorluğu arasında din açısından fark olduğunu, Bizans İmparatorluğu'nun Müslüman olmadığını belirtmesi Selim'in orta düzeyde okuma gerçekleştirebildiğini göstermektedir. Şekil 16'da Selim'in beylikler haritasına yönelik orta düzey sorularına verdiği cevaplar sunulmuştur.

- 1-Osmanoğullarının deniz sınırı yok, karamanoğullarının var ticaret ve ekonomi donanması. Osmanoğulları Bizans imparatorluğu sınır komşusu
- 2-Karamanoğulları ve Ramazanoğulları Türk beyliği Bizans müslüman değil, osmanoğulları Müslüman.
- 3-Deniz kıyısında bulunan beylikler deniz ticaretinde başka beyliklere muhtaç değil. Ekonomik, ticari ve askeri olarak.

Şekil 16. Selim'in beylikler haritasına yönelik orta düzey sorularda aldığı notlar

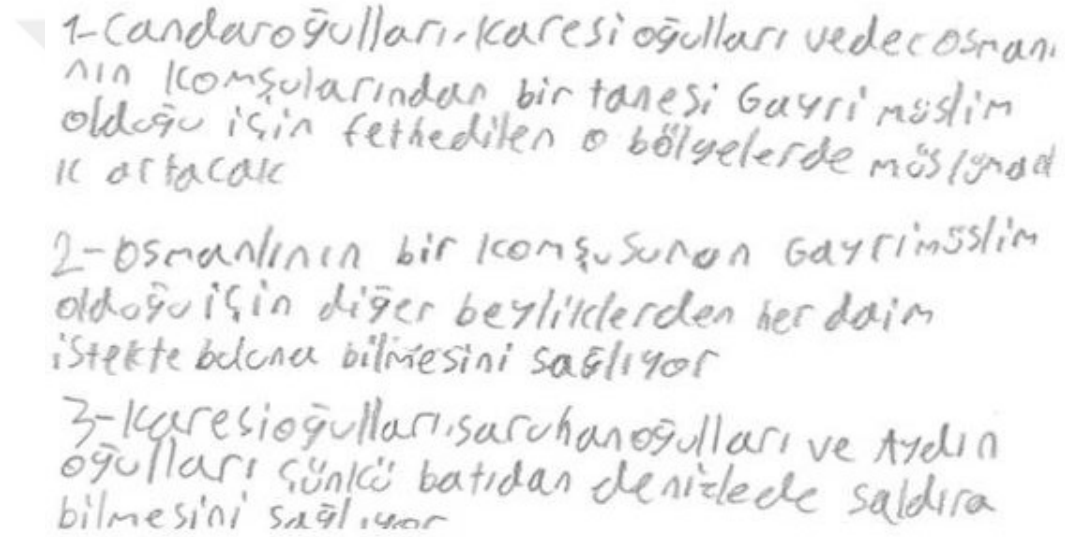
Selim'in jeopolitik kavramını deniz ile ilişkilendirdiği, denize yakın olan yerlerin genellikle jeopolitik açıdan daha önemli olduğu düşüncesinde olduğu gözlemlenmiştir.

Yedinci sınıf öğrencilerine yöneltilen üst düzey sorular ve beklenen cevaplar Tablo 17'de sunulmuştur. Yedinci sınıf öğrencilerin dördü bu düzeydeki sorulara beklenen yeterlilikte cevaplar verebilmiştir.

Tablo 17. Yedinci sınıf 1243 Köseadağ Savaşı Sonrası Kurulan Türk Beylikleri Haritası üst düzey okuma soru cevap tablosu

Düzyey	Soru	Beklenen Cevap	Puan
Üst Düzyey Okuma	Hangi beyliğin komşuları ve coğrafi konumu düşünüldüğünde İslamiyet'e katkıları daha faydası olur?	Osmanoğulları,Candaroğulları, Karesioğulları'nın Bizans'a komşu olmalarından dolayı bu düşünceye ulaşır.	10
	Osmanlı beyliğinin büyümesine bulunduğu coğrafyanın katkıları hakkında neler söyleyebilirsiniz?	Bizans İmp. Müslüman bir devlet olmaması dolayısıyla Osmanoğulları'na İslamiyet'in yayma imkanı tanır. Bu durumdan dolayı diğer beylikler de desteklerini Osmanoğulları'na verir. Bu durumun sonucunda Osmanoğulları'nın İslamiyet'e katkıları daha fazla olur.	10
	Osmanoğulları'nın donanma gücünü artırabilmesi için batıda hangi beyliği topraklarına katması gerekir?	Karesioğulları, Saruhanoğulları, Candaroğulları. Bu üç devlet de sınırları itibariyle denize yakın oldukları için bu düşünceye ulaşır.	10

Yapılan değerlendirme sonucunda üst düzey okuma gerçekleştiren Ertuğrul'un, temel düzey sorulara verdiği birinci cevapta Osmanoğulları ile birlikte Bizans İmparatorluğu'na komşu olan Candaroğulları ve Karesioğulları'nı saymıştır. Bu beyliklerin fethedeceği gayrimüslim olan yerlerde Müslümanlık artacağından bahsetmesi, ikinci soruda Osmanoğulları'nın bulunduğu coğrafyanın İslamiyet'e katkıları açısından diğer beyliklerin yardımını alacağını belirtmesi, üçüncü soruda ise donanma gücünü artırabilmesi için denize komşu Osmanoğulları ile sınırdaş beylikleri sayması ve bu beylikler sayesinde güçlü olacağını düşünmesi öğrencinin üst düzey okuma gerçekleştirebildiğini göstermektedir. Şekil 17'de üst düzey okuma sorularına yazdığı düşünceler sunulmuştur.

Şekil 17. Ertuğrul'un beylikler haritasına yönelik üst düzey sorularda aldığı notlar

Ertuğrul'un Osmanlı beyliğinin devlet haline gelmeden önce gelişmemiş olduğu yorumunu yaptığı gözlemlenmiştir. Bu durum da öğrencinin yorum gücünün yüksek olduğunu göstermektedir.

2.8.3.2. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Nüfus Yoğunluğu Haritası Üzerindeki Harita Okuryazarlık Düzeylerine İlişkin Bulgular

Yedinci sınıflarda beş öğrenci ile araştırma yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre yedinci sınıf öğrencilerinin nüfus yoğunluğu haritası üzerindeki harita okuryazarlık düzeyleri Tablo 18'de sunulmuştur.

Tablo 18. Yedinci sınıf öğrencilerinin nüfus yoğunluğu haritası üzerindeki harita okuryazarlık düzeylerine ilişkin bulgular

Düzy	Öğrenci Sayısı	Öğrenci	Puanı
Temel Düzy Okuma	0		
Orta Düzy Okuma	2	Yıldız	55
		Hüsnü	70
		Selim	85
Üst Düzy Okuma	3	Hande	100
		Ertuğrul	100

Yedinci sınıf öğrencilerine nüfus yoğunluğu haritası ile ilgili temel düzey, orta düzey ve üst düzeyde olmak üzere üç düzeyde sorular sorulmuştur. Temel düzey sorular ve beklenen cevaplar Tablo 19’da sunulmuştur. Yedinci sınıf öğrencilerin tamamı bu düzeydeki sorulara beklenen yeterlilikte cevaplar verebilmiştir.

Tablo 19. Yedinci sınıf Nüfus Yoğunluğu Haritası temel düzey okuma soru cevap tablosu

Düzy	Soru	Beklenen Cevap	Puan
Temel Düzy Okuma	Haritanın başlığından ne ile ilgili olduğunu düşünüyorsun?	Başlıkta haritanın Nüfus Yoğunluğu Haritası olduğu belirtir. Koyu mor renk olan yerler. İstanbul, Ankara, Hatay, İzmir, Samsun, Trabzon vb. illeri yazar.	10
	Haritadan bize nüfusun yoğun olduğu yerleri söyleyebilir misin?	Kıyılarda nüfus daha yoğun olduğunu söyler.	20
	Haritaya baktığımızda nüfusu yoğun olan yerlerin toplandığı kesimler (kıyı-iç) nerelerdedir?		10

Yapılan değerlendirme sonucunda üst düzey okuma gerçekleştiren Ertuğrul’un temel düzeyde okuma sorularına verdiği cevaplarda Şekil 18’de nüfus yoğunluğu olarak haritanın başlığını ifade etmesi, nüfusun fazla olduğu illeri yazması, nüfusun yoğun olduğu yerler olarak kıyı kesimini göstermesi temel düzeyde okuma yapığını göstermektedir.

1-Nüfus yayılışını

2-İstanbul, İzmir, Ankara, Gaziantep, İzmit

3-kıyılarda daha yoğun

Şekil 18. Ertuğrul'un nüfus yoğunluğu haritasına yönelik temel düzey sorularda aldığı notlar

Araştırmacı: Yayılma derken biraz daha açabilir misin?

Ertuğrul: Göç edilen yer olarak yani.

Ertuğrul'un haritaya bakıp yoğunluk yerine "yayılış" gibi kavramlar kullandığı ve bölgeler sorulmamasına rağmen haritayı bölgelere ayırdığı gözlemlendi. Bu durum öğrencinin konuya hakim olduğunu göstermektedir.

Yedinci sınıf öğrencilerine nüfus yoğunluğu haritası için yöneltilecek orta düzey sorular ve beklenen cevaplar Tablo 20'de sunulmuştur. Yedinci sınıf öğrencilerinin tümü bu düzeydeki sorulara beklenen yeterlilikte cevaplar verebilmiştir.

Tablo 20. Yedinci sınıf Nüfus Yoğunluğu Haritası orta düzey okuma soru cevap tablosu

Düzy	Soru	Beklenen Cevap	Puan
Orta Düzy Okuma	Kıyı ve iç kesimleri nüfus yoğunluğu açısından karşılaştırır mısın?	Daha çok kıyılarda olmakla birlikte Ankara, Diyarbakır gibi iç kısımlarda olan yerlerde de nüfusun yoğun olduğunu söyler.	15
	Doğu ve batı yönlerini nüfus yoğunluğu açısından karşılaştırabilir misin?	Batı yönünde nüfus yoğunluğu daha fazla olduğunu söyler.	15

Yapılan değerlendirme sonucunda orta düzey okuma gerçekleştiren Hüsni'nün orta düzey okuma sorularında Şekil 19'da Hüsni'nün kıyılarda iç kısımlara göre daha yoğun nüfusun olduğunu söylemesi, batı tarafının da doğu tarafından daha yoğun olduğunu belirtmesi orta düzeyde okuma gerçekleştirebildiğini gösteriyor.

Diyi / ...
2) Batı ...

Şekil 19. Hüsnü'nün nüfus yoğunluğu haritası için orta düzey sorulara verdiği cevaplar

Ayrıca Hüsnü'nün bunları söylerken aşağıdaki konuşmadan da anlaşılacağı üzere iç kesimlerde yoğun nüfus olmasa da olan yerlerin nüfus yoğunluğunun fazla olmasının nedenini de söyleyebilmektedir.

Araştırmacı: İç kısımlarda nüfus yoğunluğu olan yerler hiç yok mu?

Hüsnü: Var.

Araştırmacı: Örnek verebilir misin?

Hüsnü: Ankara.

Araştırmacı: Ankara'nın nüfus yoğunluğu neden fazladır?

Hüsnü: Başkent olduğu için.

Tablo 21'de üst düzey okuma soru cevap tablosu sunulmuştur. Yedinci sınıf öğrencilerinin üçü bu düzeydeki sorulara beklenen yeterlilikte cevaplar verebilmiştir. İki öğrenci ise yeterli düzeyde çıkarımlar yapamamıştır.

Tablo 21. Yedinci sınıf Nüfus Yoğunluğu Haritası üst düzey okuma soru cevap tablosu

Düzyey	Soru	Beklenen Cevap	Puan
Üst Düzyey Okuma	İstatistiklere bakıldığında Konya'nın nüfusu Rize'nin nüfusundan fazla olmasına rağmen nüfus yoğunluğu olarak Rize' den az olmasının nedeni sizce ne olabilir?	Konya yüzölçümü olarak Rize'den fazla olduğunu ve Konya'nın nüfusu fazla olsa da Rize'ye göre yoğunluğu az olduğunu söyler.	15
	İstanbul ve çevresindeki illerde nüfus yoğunluğunun yüksek olmasının sebepleri neler olabilir?	Sanayinin yoğun oluşu bu çevrede iş imkanını artırır. Eğitim, sağlık açısından da bu çevrenin göç almasını sağladığı düşüncesine ulaşır.	15

Yapılan değerlendirme sonucunda üst düzey okuma gerçekleştiren Hande'nin, Rize'nin yüzölçümünün küçük olduğu için nüfus yoğunluğunun fazla olduğunu

söylemesi, İstanbul'un nüfus yoğunluğunun fazla olmasının nedenleri arasında en önemli nedenlerden biri olan iş imkanlarını söylemese de büyükşehir olmasının yanında iklim bakımından elverişli olduğunu, eğitim imkanları bakımından ihtiyaçları karşılayabilecek düzeyde olduğunu belirtmesi üst düzeyde okuma gerçekleştirebildiğini gösteriyor.

Araştırmacı: Sadece iklim ve eğitim şartları iyi olduğu için mi nüfus yoğunluğu İstanbul ve çevresinde fazladır?

Hande: Turistik yerler olduğu için de fazladır.

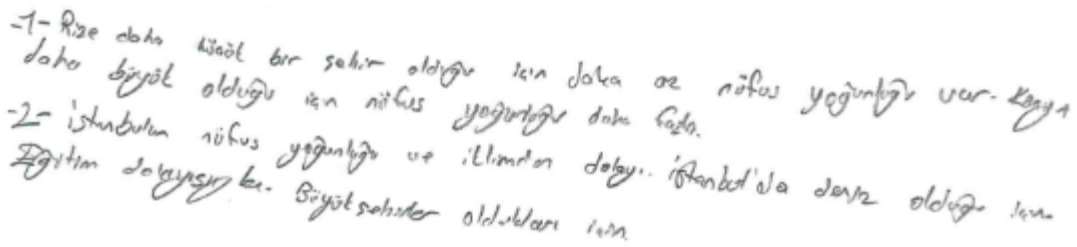
Araştırmacı: Başka nüfus yoğunluğun fazla olmasının sebepleri neler olabilir?

Hande: Küçük yüz ölçüme sahip oldukları için olabilir.

Araştırmacı: Yozgat ile Manisa aynı yüz ölçüme sahip olmasına rağmen peki Manisa'da niye fazla nüfus yoğunluğu daha fazladır?

Hande: İzmir'e yakın olduğu için eğitim açısından iyi olabilir.

Şekil 20'de Hande'nin nüfus yoğunluğu haritasına yönelik üst düzey sorularına verdiği cevaplar gösterilmiştir.

-1- Rize daha küçük bir şehir olduğu için daha az nüfus yoğunluğu var. Trabzon daha büyük olduğu için nüfus yoğunluğu daha fazla.
-2- İstanbul nüfus yoğunluğu ve illimden dolayı. İstanbul'da daha fazla nüfus yoğunluğu var. Büyük şehirler oldukları için.

Şekil 20. Hande'nin nüfus yoğunluğu haritasına yönelik üst düzey sorularda aldığı notlar

Hande'de, araştırmacının bazı sorularda sessiz kalması doğru yapmıyorum algısı oluşturduğu gözlemlendi. Bu düşüncüyü Hande'nin "Hocam sesiniz kesildi. Yanlış mı yapıyorum acaba?" sözü desteklemektedir. Bununla birlikte Hande'nin sorulara verdiği cevaplar tutarlı olduğu, sorular karşısında yorum gücünü etkin kullandığı gözlemlenmiştir.

3. TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada elde edilen bulgular sonucunda beşinci sınıf öğrencilerinin üçünün üst düzey, birinin orta düzey harita okuma gerçekleştirebildiği görülmüştür. Öğrencilerin harita okumaya karşı ilgili olduğu anlaşılmıştır. Öğrencilerin iklim ile nüfus arasındaki bağlantıyı doğru kurabildikleri bulgusu elde edilmiştir. Beşinci sınıf öğrencilerinden bazılarının ülkemizin illerinin konumlarını tespit etmede güçlük yaşadığı anlaşılmıştır. Bu durumun öğrencilerin Türkiye'nin siyasi haritasına hâkim olmamalarına ve entelektüel gelişimlerine bağlanabileceği düşünülmektedir. Öğrencilerin ülke içinde görece az seyahat etmiş olmalarının entelektüel gelişimlerini kısıtlamış olabileceği belirtilebilir. Ayrıca beşinci sınıf sosyal bilgiler öğretim programında Türkiye'nin siyasi haritası özelinde bir kazanımın bulunmamasının buna neden olabileceği düşünülmektedir. Beşinci sınıf öğrencilerin bir kısmının harita türünü ancak özellikle sorulduğunda belirtmeleri bu konuda eksikliğin bulunduğu işaret olarak değerlendirilmiştir. Nitekim Görmez (2021) ortaokul sekizinci sınıf öğrencileri ile yürüttüğü araştırmada ortaokul öğrencilerinin harita türleri konusunda yetersiz bilgiye sahip olduklarını bulgulamıştır. Bu bulgular araştırmanın sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

Araştırmadan altıncı sınıf öğrencilerinden iki öğrencinin üst düzey, bir öğrencinin orta düzey ve bir öğrencinin de temel düzeyde harita okuyabildiği anlaşılmaktadır. Buradan altıncı sınıf öğrencilerinin heterojen bir dağılım gösterdiği sonucuna varılabilir. Öğrenciler dağ türleri (volkanik, sıra dağ... gibi.) ve dağların kıyı çizgisine göre konumları (paralel, dik) konularında sıkıntı yaşamışlardır. Bu durum harita okuma düzeylerinin diğer kazanımlarla da bağlantılı olduğu şeklinde değerlendirilebilir. Tren ulaşımını ulaşım türlerinden biri olarak saymamaları önceden belirtildiği gibi öğrencilerin entelektüel gelişimlerindeki sınırlılığa bağlanabileceği düşünülmektedir. Trabzon ilinde tren ulaşımının bulunmamasının öğrencilerin bu konuda deneyim sahibi olmamalarına neden olduğu açıktır. Olumlu olarak görülebilecek noktalardan birisi ise altıncı sınıf öğrencilerinin lejantta yer alan yön oklarından faydalanmaları öğrencilerin harita bileşenlerini etkin kullanabildiği yönünde değerlendirilebilir. Fakat araştırma çerçevesinde yer alan beklentileri yeterince karşılayamadıkları belirlenen düzeylerden anlaşılabilmektedir. Görmez

(2021) bu bulgunun aksine öğrencilerin haritadaki sembollerin anlamları konusunda yeterli bilgi düzeyine sahip olmadıklarını tespit etmiştir. Öğrencilerin derslerine araştırmacının giriyor olmasının bu farklılığa neden olmuş olabileceği düşünülebilir. Buradan derslerin işlenişinin öğrencilerin düzeylerini olumlu yönde etkileyebileceği belirtilebilir. Fakat Koç ve Çifçi (2016) tarafından sınıf öğretmeni adayları özelinde yürütülen araştırmada öğretmen adaylarının orta düzey harita okuryazarlığı düzeyine sahip oldukları tespit edilmiştir. Harita okuryazarlığının ilkökul düzeyinden başladığı göz önünde bulundurulduğunda öğrencilerin görece orta düzeylerde harita okuryazarı olmasının bile normal görülebileceği belirtilebilir. Akar (2008) yaptığı çalışmada yeryüzü şekillerini belirleme konusunda öğrencilerin genelde orta düzeyde kavrayış sergilediklerini belirtmiştir. Aynı şekilde Ertuğrul (2008) öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde harita ve küre kullanım düzeylerini orta düzey olarak bulmuştur. Bu nedenle harita okuryazarlığına yönelik çalışmaların ilkökuldan başlanarak üniversite sonrası hizmet içi eğitime kadar yayılması gerektiği söylenebilir. Bu düşünce Abbak'ın (2021) harita okuma ve yorumlama becerisinin incelenmesi adlı çalışmasında öğretmenlerin derslerde harita kullanmasının öğrencilerin derse karşı ilgilerini artırdığı, öğrenmelerini kolaylaştırdığı sonucunu destekler niteliktedir. Nitekim Kartal ve Koç (2017) çalışmalarında derslerde harita kullanım sıklığının harita okuryazarlık düzeylerini artırdığı sonucuna ulaşmışlardır.

Yedinci sınıf öğrencilerinden beylikler haritasında dört öğrencinin üst düzeyde, bir öğrencinin de temel düzeyde harita okuyabildiği, nüfus yoğunluğu haritasında ise üç öğrencinin üst düzeyde, iki öğrencinin de orta düzeyde harita okuyabildiği anlaşılmaktadır. Beylikler haritasında temel düzey, nüfus yoğunluğu haritasında ise orta düzey harita okuma gerçekleştiren öğrencinin aynı öğrenci olması diğerlerinin ise sadece bir öğrencinin nüfus yoğunluğu haritasında orta düzey okuma gerçekleştirmesi dışında beylikler haritasında üst düzey harita okuma gerçekleştirmiş olmaları ölçme ve değerlendirme için yapılan araştırmanın tutarlı sonuçlar doğurduğunu göstermektedir. Öğrencilerin jeopolitik kavramı bilgilerinde eksiklik tespit edilmiştir. Beşinci sınıf öğrencilerinde olduğu gibi yedinci sınıf öğrencilerinin de haritadaki renkleri etkin ve doğru kullanmış olmaları Görmez'in (2021) bulgusuyla tutarlılık göstermediği anlaşılmaktadır. Görmez, öğrencilerin haritada kullanılan renklerin anlamları konusunda yeterli bilgi düzeyine sahip olmadıklarını ifade etmiştir. Mevcut

farklılığın sekizinci sınıf öğrencilerinde haritadaki renklerin farklı kazanımlara hitap ediyor olmasına bağlanabileceği düşünülmektedir. Yedinci sınıfların altıncı sınıflara göre harita okuryazarlık düzeylerinin yüksek olması sonucunu Can'ın (2021) çalışması desteklemektedir. Zira Can (2021) çalışmasında yedinci sınıfların altıncı sınıflara göre harita okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Aynı çalışmada sınıf düzeyleri arttıkça harita okuryazarlık düzeylerinin arttığı bulgusu bu çalışmanın sonucu ile paralel değildir. Çünkü bu çalışma sonucunda beşinci sınıflar ile yedinci sınıflar arasında anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Bu sonuç araştırmadaki okul sayısı ile araştırmaya katılan öğrenci sayısının daha az olmasından kaynaklanmış olabilir. Tüm bunlardan yola çıkarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

- 1- Sosyal bilgiler alan yazında harita okuryazarlığının belirlenmesinde yönelik çalışmalar bulunmaktadır. Çalışmalarda belli bir çerçeve eksikliği olduğu düşünülerek bu çalışma ile bu eksiklik giderilmeye çalışılmıştır. Mevcut çalışmalarda daha çok nicel araştırma yöntemiyle öğrencilerin harita okuryazarlık düzeyinin belirlenmesine yoğunlaşmıştır. Bu çalışma ile öğrencilerin harita okuryazarlık düzeyi nitel araştırma yöntemiyle belirlenmeye ve betimlenmeye çalışılmıştır.
- 2- Yapılan bu araştırmada 5. ve 7 sınıflarda öğrencilerin harita okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu, 6. sınıflarda ise daha az olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- 3- Çalışma grubundaki öğrencilerin akademik başarılarının harita okuryazarlık düzeylerine doğrudan ilişkisinin bulunmadığı gözlemlenmiştir.

Araştırmanın bulgu ve sonuçlarından yola çıkılarak aşağıdaki önerilerde bulunmaktadır;

- 1- Öğrencilerin genellikle yüksek düzeyde harita okuma gerçekleştirdiği bulgulanmış olmakla birlikte haritaların çeşitlendirilerek ve harita sayısının artırılarak araştırmanın genişletilebileceği önerilmektedir.
- 2- Öğrencilerin eksikliklerinin belirlenmesi ve bu yönde etkinlik temelli ders tasarımlarının denenmesinin alana katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.
- 3- Araştırmada kullanılan çerçevenin tutarlı sonuçlar sağladığı anlaşılmakla birlikte çerçevenin Akyol (1997) tarafından geliştirilmiş ve genişletilmiş

bir formunun uyarlanması da harita okuryazarlığının değerlendirmesinde daha detaylı bilgiler ortaya konulabilecektir.

- 4- Bu araştırma ortaokulun üç sınıf düzeyinde sınırlı sayıda öğrenci ile yapılmıştır. Daha farklı okul ve sınıf düzeyinde de araştırma gerçekleştirilebilir.
- 5- Öğretmen adaylarına harita okuryazarlığına yönelik uygulamalı dersler verilmesi ve öğretmenlere de bu yönde hizmetiçi eğitimlerin planlanması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Abbak, A. C. (2016). *Sosyal bilgiler dersi harita okuma ve yorumlama becerisinin öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Çukurova Üniversitesi.
- Abbak, A. (2021). Harita okuma ve yorumlama becerisinin incelenmesi. *Journal of Social Sciences And Education*, 4 (1), 158-180. <https://doi.org/10.53047/josse.829665>
- Akar, B. (2008). *İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanım düzeylerinin ve harita kullanımına ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mustafa Kemal Üniversitesi.
- Aksoy, B., ve Demirci Şenkal, A. (2021). Görsel iletişim aracı olarak haritalar. İçinde H. Koç ve A. Ergün (Ed.), *Bilginin Görsel İfadesi: Haritalar* (ss. 33-56). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Akyol, H. (1997). Okuma metinlerdeki soruların sınıflandırılması. *Eğitim ve Bilim*, 21 (105), 10-16.. <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5938/2060>
- Arastaman, G., Öztürk Fidan, İ. ve Fidan, T. (2018). Nitel araştırmada geçerlik ve güvenirlik: kuramsal bir inceleme. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15 (1), 37-75. <http://dx.doi.org/10.23891/efdyu.2018.61>.
- Atalay, İ. (1994). *Genel fiziki coğrafya*. Genişletilmiş 3. baskı. Ege Üniversitesi Basımevi.
- Ayuldeş, M. (2020). *Sosyal bilgiler öğretiminde oryantiring uygulamalarının ilköğretim 6.sınıf öğrencilerinin akademik başarı ve harita okuryazarlık düzeylerine etkisi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Trabzon Üniversitesi.
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9 (1), 23-28. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/753041>
- Buğdaycı, İ., ve Bildirici, İ. (2009, Mayıs 11-15). Harita kullanımının coğrafya eğitimindeki önemi. *TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 12. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı*. Ankara. https://obs.hkmo.org.tr/show-media/resimler/ekler/f489f642a0ddb10_ek.pdf
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö., E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2019). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. 26. baskı. Pegem Akademi Yayıncılık.

- Can, B. (2021). *Ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik harita okuryazarlık becerisinin belirlenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Akdeniz Üniversitesi.
- Catling S. (2001). İlköğretimde coğrafya önemlidir! Seçil Şenyurt (Çeviri). *Coğrafya Eğitimi Dergisi*, 1(1), 29-36.
- Cendek, M. E. (2015). *Öğrencilerde harita okuryazarlığının geliştirilmesine ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Creswell, J. W. (2003). *Research design: qualitative, quantitative and mixed methods approaches*. Sage Publications.
- Curcio, F. R. (1987). Comprehension of mathematical relationships expressed in graphs. *Journal for research in mathematics education*, 18 (5), 382-393.
- Cürebal, İ. (2020). *Jeomorfolojik haritalamanın tarihçesi ve Türkiye'deki durum*. *Jeomorfolojik Araştırma Dergisi*, 42-61. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jader/issue/53577/711949>.
- Çimen, A. (2017). Nitel araştırmada öznellik ve düşümsellik. İçinde F. N. Seggie (Ed.), *Nitel Araştırma Yöntem, Teknik, Analiz ve Yaklaşımları* (ss. 59-69). Anı Yayıncılık.
- Çobanoğlu, S. (2016). *Kartografya ve uygulamaları ders notları*. Harita Genel Komutanlığı Yayınları.
- Demiralp, N. (2006). Coğrafya eğitiminde harita ve küre kullanım becerileri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4 (3), 323-343. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tebd/issue/26119/275163>
- Demiralp, N. (2009). *Haritalarla öğrenme*. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7 (4), 955-973. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tebd/issue/26109/275087>
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş sosyal bilgiler anlayışı ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17 (2), 77-96. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cusosbil/issue/4379/60037>
- Erlandson, D. A., Harris, E. L., Skipper, B. L., ve Allen, S. T. (1993). *Doing naturalistic inquiry: A guide to methods*. Sage Publications.
- Erinç, S. (1972). Türkiye: İnsan ve ortam. *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi I*, 165-194.
- Erol, H. (2017). Ortaokul öğrencilerinin harita okuryazarlık becerilerine ilişkin bir değerlendirme. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 7 (3), 425-457.

- Ertuğrul, Z. (2008). *İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita ve küre kullanım becerilerinin tespiti*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Ertürk, M. (2019). *Lise 9.Sınıf beşeri coğrafya konularının öğretiminde harita kullanımının önemi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Friel, S. N., Curcio, F., ve Bright, G. (2001). Making sense of graphs: critical factors influencing comprehension and instructional implications. *Journal for Research in Mathematics Education*, 32 (2), 124-158.
- Görmez, E. (2021). Ortaokul öğrencilerinin harita okuryazarlık becerisi yeterlilikleri üzerine bir çalışma. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (2). 712-733. <https://doi.org/doi:10.33711/yyuefd.1029178>
- Guba, E. G., ve Lincoln, Y. S.(1982). Epistemological and methodological bases of naturalistic inquiry. *Educational Communication and Technology Journal*, 30 (4), 233-252.
- Guba, E. G., ve Lincoln, Y. S.(1986). But is it rigorous? Trustworthiness and authenticity in naturalistic evaluation. *New directions for evualition* (30), 73-84.
- Güneş, G., ve Öztürk Demirbaş, Ç. (2020). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının harita kullanabilme beceri düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (4), 2145-2158. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/933695>
- İzıbrak, R. (1992). *Coğrafya terimleri sözlüğü*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Karataş, Z. (2017). Sosyal bilim araştırmalarında paradigma değişimi: nitel yaklaşımın yükselişi. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 68-86. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tushad/issue/31792/350444>
- Kartal, F. (2016). *Ortaöğretim öğrencilerinin harita okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi.
- Kartal, F. (2021). Haritalarda aranan özellikler ve haritanın sınıflandırılması. İçinde H. Koç, ve A. Ergün (Ed.), *Bilginin Görsel İfadesi: Haritalar* (ss. 91-112). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Kartal, F., ve Koç, H. (2017). Ortaöğretim (9. Sınıf) öğrencilerinin harita okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Doğu coğrafya dergisi*, 22 (37), 179-198. <https://doi.org/10.17295/ataunidcd.281739>
- Krefting, L. (1991). Rigor in qualitative research: Theassessment of trustwathiness. *The American Journal of Occupational Therapy*, 45 (3), 214-222.

- Koç, H. (2008). *Coğrafya öğretim programındaki kazanımların öğrencilerin harita beceri düzeyleri üzerine etkisi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Koç, H., ve Çifçi, T. (2016). Sınıf öğretmeni adaylarının harita okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 0 (34), 9-20. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/marucog/issue/24661/260858>
- Koçyiğit, E., ve Yılmaz, İ. (2009). Haritalar üzerindeki yazılar ve temel özellikleri. *Harita Teknolojileri Elektronik Dergisi*, 1 (2), 1-9. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hartek/issue/7603/99680>
- Kurudayıoğlu, M., ve Tüzel, M. (2010). 21.Yüzyıl okuryazarlık türleri, değişen metin algısı ve Türkçe eğitimi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 28, 283-298. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubar/issue/16969/177280>
- Kuzey, M. (2016). *Ortaokul öğrencilerinin harita ve yön okuryazarlığı üzerine bir inceleme*. [Yayımlanmamış doktora lisans tezi]. Ataütürk Üniversitesi.
- Kuzey, M. (2017). Cumhuriyetin ilanından günümüze sosyal bilgiler öğretim programlarında harita ve yön okuryazarlığı. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12 (24), 831-858. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/befdergi/issue/33599/316236>
- Malik, T. (2015). Enhancing mapping skills-problems and possibilities. *Indian Journal Of Applied Research*, 5 (4), 183-185. [https://www.worldwidejournals.com/indian-journal-of-applied-research-\(IJAR\)/recent_issues_pdf/2015/April/April_2015_1427894860__52.pdf](https://www.worldwidejournals.com/indian-journal-of-applied-research-(IJAR)/recent_issues_pdf/2015/April/April_2015_1427894860__52.pdf)
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber* (Çev. S. Turan). Nobel Akademik Yayıncılık
- Milli Eğitim Bakanlığı (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzu*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar). <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354>
- Miles, M. B., ve Huberman, A. M. (2021). *Nitel veri analizi*. 4. baskı. (S. Akbaba Altun ve A. Ersoy (Çev. Ed.). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Namal, R. (2019). *Sosyal bilgiler öğretiminde grafik çizme ve yorumlama becerisinin geliştirilmesi*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Önal, İ. (2010). Tarihsel değişim sürecinde yaşam boyu öğrenme ve okuryazarlık: Türkiye deneyimi. *Bilgi Dünyası*, 11 (1), 101-121. <http://bby.hacettepe.edu.tr/yayinlar/116-164-1-SM.pdf>

- Öncü, M. (2019). *Ortaöğretim öğrencilerinin harita becerileri düzeylerinin belirlenmesi üzerine bir araştırma: Şanlıurfa örneği*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Harran Üniversitesi.
- Özden, M., ve Saban, A. (2017). Nitel araştırmalarda paradigma ve teorik temeller. İçinde A. Ersoy ve A. Saban (Ed.), *Eğitimde nitel araştırma desenleri* (ss. 8). Anı Yayıncılık.
- Öztürk, C. (2009). Toplumsal yaşama disiplinler arası bir bakış. C. Öztürk içinde, *Sosyal bilgiler öğretimi ve demokratik vatandaşlık eğitimi* (ss. 1-31). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Öztürk, C., ve Kafadar, T. (2020). 2018 Sosyal bilgiler dersi öğretim programının değerlendirmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 10 (1), 112-126. <https://doi.org/10.24315/tred.550508>
- Patton, M. Q. (2018). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. 2. baskı, Bütün, M. ve Demir, S. B. (Çev. Ed.). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Riffle, P. A. (1973). *Reading Maps Stereograms, An Introduction to Maps Using Color Stereo Photographs*. Hubbard Scientific Company.
- Robinson, A. H., Morisson, J. L., Muehrcke, P.C., Kimerling, A. J., ve Guptill, S. C. (1995). *Elements of cartography* (6 th ed.). John Wiley ve Sons.
- Sarıgül, O. (2021). Yaşantımızın vazgeçilmez araçları: haritalar. İçinde H. Koç ve A. Ergün (Ed.), *Bilginin Görsel İfadesi: Haritalar* (s. 1-30). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Sever, R. (2018). Harita bilgisi (kartogafya). İçinde H. Yazıcı, ve N. Koç (Ed.), *Genel coğrafya* (ss. 176-203). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Seyhan, A. (2019). Out-of-school learning to achieve the spatial perception skills: a case study. *Review of International Geographical Education Online*, 9 (3), 618-638. <https://doi.org/10.33403/rigeo.601734>
- Shenton, A. K. (2004). Strategies for ensuring trustworthiness in qualitative research projects. *Education for information*, 22 (2), 63-75. <https://doi.org/10.3233/EFI-2004-22201>
- Sönmez, Ö. F. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde harita becerileri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Sönmez, Ö. F., ve Aksoy, B. (2012). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin harita beceri düzeylerinin belirlenmesi. *Turkish Studies*, 7 (1), 1905-1924. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.3126>
- Tabanlı, C. M., (2014). *7. Sınıf sosyal bilgiler dersinde cbs kullanımının öğrencilerinin akademik başarılarına etkisi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi.

- Tanrikulu, M. (2021). Tarihsel süreçte haritacılığın gelişmesi. İçinde H. Koç, ve A. Ergün (Ed.), *Bilginin Görsel İfadesi: Haritalar* (ss. 114-182). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Tuna, F., Demirci, A., ve Gültekin, N. (2012). Temel coğrafi bilgi ve beceriler toplumda ne ölçüde kullanılıyor? Yön, konum ve harita becerilerinde mevcut durum analizi. *Milli Eğitim Dergisi*, 42 (195), 211-227. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/milliegitim/issue/36172/406706>
- Tunçel, H. (2008). Kentsel mekânın algılanması: Elazığ Örneği. *V. Ulusal Coğrafya Sempozyumu Bildiriler Kitabı*.(ss. 231-238), Ankara.
- Twersky, B. (2020). *Hareket halindeki zihin: eylemin düşüncüyü şekillendirmesi* B. Gönülşen (Çev. Ed.), Tellekt Yayınları.
- Uyanık, C. (2016). *Sosyal bilgiler ders kitaplarının, harita okuma becerisi açısından analiz*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kastamonu Üniversitesi.
- Ünlü, M., Üçışık, S., ve Özey, R. (2002). Coğrafya eğitim ve öğretiminde haritaların önemi. *Marmara Coğrafya Dergisi* 5, 9-25. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/marucog/issue/452/567516>
- Wach, E., ve Ward, R. (2013). *Learning about qualitative document analysis*. <https://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/bitstream/handle/20.500.12413/2989/PP%20InBrief%2013%20QDA%20FINAL2.pdf?sequence=4&isAllowed=y>
- Wiegand, P. (2006). *Learning and teaching with maps*. Routledge
- Yazıcı, K., ve Özdemir, G. (2016). Ders kitaplarında tarih konularının öğretiminde kullanılan haritaların temel özelliklerinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fakültesi Dergisi*, 1 (40), 506-520. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maeuefd/issue/26849/282370>
- Yıldırım, S. (2021). Harita özellikleri, öğeleri, tipografik unsurlar ve tasarım ilkeleri. İçinde H. Koç, ve A. Ergün (Ed.), *Bilginin görsel ifadesi: haritalar* (ss. 58-89). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, E. B. (2020). *Matematik öğretmen adaylarının çevrimiçi eğitimde harita kullanımına yönelik ders planı hazırlama ve uygulama deneyimleri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.

EKLER

EK-1. Uygulama izni

T.C.
TRABZON VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-82438636-605.99-36680563
Konu : Uygulama İzni
(İrfan AYYILDIZ)

11/11/2021

VALİLİK MAKAMINA

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi İrfan AYYILDIZ'ın hazırlamakta olduğu "**Ortaokul Öğrencilerinin Harita Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi: Nitel Araştırma**" isimli tezi kapsamında ilimiz Dernekpazarı ilçesine bağlı Dernekpazarı Atatürk Ortaokulu ve Dernekpazarı İmam Hatip Ortaokulunda öğrenim gören on beş 5. 6. ve 7. sınıf öğrencisiyle çalışma yapma isteği Müdürlüğümüz Araştırma İzinleri Değerlendirme Komisyonu tarafından incelenmiştir.

Bahsi geçen çalışmanın eğitim öğretimi aksatmayacak şekilde; 2021-2022 eğitim öğretim yılında Covid-19 pandemisi kapsamında alınması gereken tedbirler dikkate alınarak yapılması gerekmektedir.

Araştırmacının 2020/2 sayılı genelge çerçevesinde hareket etmesi, **izinsiz herhangi bir ses ve görüntü kaydı yapılmasına kesinlikle izin verilmemesi**, elde edilen verilerin çalışma kapsamı dışında kullanılmaması, uygulama yapmak için kurum müdürünün onayı ve öğrenci velilerinin onamı alınarak belirtilen mühürlü veri toplama araçlarıyla (Harita 1: Türkiye'nin Dağları Haritası, Harita 2:1243 Kösedag Savaşı Sonrası Kurulan Türk Beylikleri, Harita 3: Türkiye'nin Fiziki Haritası, Harita 4: Nüfus Yoğunluğu Haritası) uygulamanın yapılması ve sonuçların bir örneğinin Ar-Ge birimine teslim edilmesi kaydıyla, çalışmanın İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü sorumluluğunda ve yetkisinde, okul müdürlerinin de uygun göreceği zamanlarda ve kontrolünde uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Hızır AKTAŞ
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
Ömer ŞAHİN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Adres : Trabzon İl Millî Eğitim Müdürlüğü Strateji Geliştirme Şubesi (Ar-Ge Birimi)
Telefon No : 0 (462) 223 55 52
E-Posta : ilettrabzon@gmail.com
Kep Adresi : meb@ilmi.kep.tr

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>
İnternet Adresi : <http://trabzonarage.meb.gov.tr>

Bilgi için: Fatma ER
Unvan : Öğretmen
Faks:4622302094

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 76bd-0ae9-3766-bfbc-e8ce koda ile teyit edilebilir.

EK-2. Türkiye Fiziki Haritası puanlama ölçeği

			
Düzy	Soru	Beklenen Cevap	Puan
Temel Düzy Okuma (40 puan)	Haritanın başlığından ne ile ilgili olduğunu düşünüyorsun?	Başlıkta haritanın Türkiye'nin Fiziki Haritası olduğu belirtilir.	10
	Haritada hangi renkler bulunmaktadır?	Kahverengi, Yeşil, Sarı, Mavi, Beyaz (Lejantta) renklerini yazar.	10
	Doğu tarafında en çok hangi renk kullanılmaktadır?	Doğu tarafında çoğunlukla kahverengi kullanıldığını söyler (Lejantta doğu yönü gösterir).	20
Orta Düzy Okuma (30 puan)	Haritalarda doğu ve batı arasında renk olarak karşılaştırabilir misin?	Batıda yeşil ve sarı renklerinin, doğuda ise kahverenginin yoğunlukla olduğu görülür. Batıdan doğuya doğru renkler koyulaştığını söyler.	10
	Hangi tarafın daha yüksek olduğunu söyleyebilirsin?	Fiziki haritada yeşil rengi alçaklığı, kahverengi yüksekliği gösterir. Bu nedenle doğu tarafı daha yüksek olduğunu bilir.	10
	İstanbul ve Kars'ı karşılaştırdığında hangisinin daha düşük yükseltiye sahip olduğunu düşünürsün?	İstanbul batıda Kars doğuda kalır. İstanbul yeşil renginde, Kars kahverenginde gösterilir. Bu sebeple İstanbul'un yükseltisi daha düşük olduğu düşüncesine ulaşır.	10
Üst Düzy Okuma (30 puan)	Yükseltinin iklime etkisi hakkında neler söyleyebilirsin?	Yüksek yerlerin daha soğuk olması beklenir. Örneğin Kars İstanbul'a göre daha çok yükseltiye sahiptir. Bu nedenle soğuk bir iklime sahip olacağı düşüncesine ulaşır.	15
	Yükseltinin nüfusun dağılışına etkisi hakkında neler söyleyebilirsin?	Yüksek olan yerlerin nüfusu genellikle seyrek. Fakat bazı ekonomik koşullar nüfusu artıracağı düşüncesine ulaşır.	15

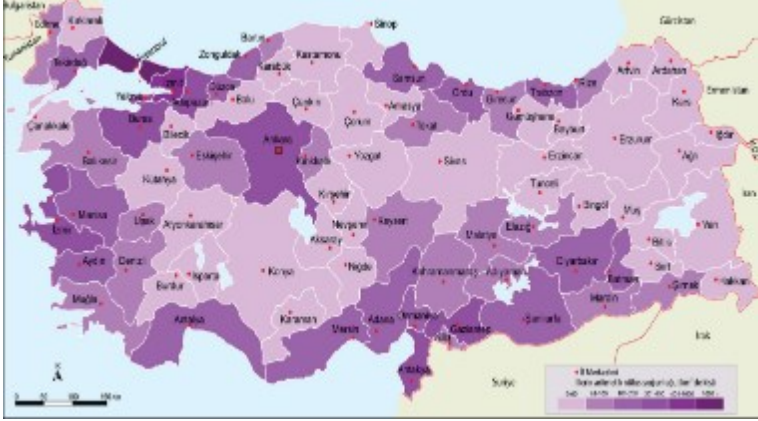
EK-3. Türkiye'nin Dağları Haritası puanlama ölçeği

			
Düzyey	Soru	Beklenen Cevap	Puan
Temel Düzey Okuma (40 puan)	Haritanın başlığından ne ile ilgili olduğunu düşünüyorsun?	Başlıkta haritanın Türkiye'nin Dağları Haritası olduğu belirtir.	8
	Bize doğuyu gösterebilir misin?	(Burada öğrenci harita üzerinde batı tarafını gösterir)	8
	Haritadaki çizgiler bize neyi anlatmaktadır?	Sıra dağları anlatır.	8
	Ülkemizin sınırlarını gösterebilir misin?	(Burada öğrenci harita üzerinde sınırları çizer).	8
	Karadeniz'de dağlar kıyıya nasıl uzanır?	Paralel uzanır.	8
Orta Düzey Okuma (30 puan)	Sıradağların en az olduğu yerleri söyleyebilir misin?	Doğu ve iç bölgelerde az bulunur.	10
	Sıradağların uzanış yönüne göre kuzey, güney ve batı kıyılarını karşılaştırır mısın?	Kuzey ve güney kıyılarında dağlar kıyı çizgisine paralel uzanır. Batı kıyılarında ise dağlar kıyı çizgisine dik uzanır.	10
	Volkanik dağların doğu ve batı açısından karşılaştırır mısın?	Doğu ve iç kısımlardada Volkanik dağlar yoğun olarak bulunur.	10
Üst Düzey Okuma (30 puan)	Sahilden iç kesimlere doğru ulaşımın en kolay olduğu yerler nerededir?	Batı kıyılarıdırında dağlar kıyı çizgisine dik uzandığı için ulaşım daha kolay olduğunu söyler.	10
	Trabzon'dan güneye doğru hangi ulaşım türünün kullanılması daha uygundur?	Dağlar kıyı çizgisine paralel uzandığı için ulaşım olarak kara yolunun daha uygun olduğunu söyler.	10
	Hangi denizden gelen ılıman hava iç kesimlere kadar girer? Nedenini açıklar mısın?	Dağlar kıyı çizgisine dik uzandığı için Ege Denizi'nden gelen ılıman hava iç kesimlere kadar girer.	10

EK-4. 1243 Köseadağ Savaşı Sonrası Kurulan Türk Beylikleri puanlama ölçeği

Düzyey	Soru	Beklenen Cevap	Puan
Temel Düzyey Okuma (40 puan)	Haritanın başlığundan ne ile ilgili olduğunu düşünüyorsunuz?	Başlıkta haritanın 1243 Köseadağ Savaşı Sonrası Kurulan Türk Beylikleri olduğunu belirtir.	10
	Haritadan bize batıyı gösterebilir misin?	(Burada öğrenci harita üzerinde batı tarafını gösterir)	10
	Osmanoğulları'nın komşuları hangi beyliklerdir?	Karesioğulları, Candar ve Germiyanogulları, Eretna Devleti olduğunu söyler.	20
Orta Düzyey Okuma (30 puan)	Osmanoğulları'nın bulunduğu konum ile Karamanoğullarının bulunduğu konumu jeopolitik açıdan karşılaştırabilir misin?	Osmanoğulları hem Bizans İmp.'na komşu olması hem de denize yakın olması dolayısıyla Karamanoğulları'na göre jeopolitik olarak daha önemli bir konumda olduğunu söyler.	10
	Osmanoğulları-Bizans İmparatorluğu komşuluğu ile Karamanoğulları-Ramazanoğulları komşuluğu arasında ne gibi farklılıklar öngörülebilir?	Osmanoğulları-Bizans İmparatorluğu hem etnik hem de dini yapı olarak farklı iken Karamanoğulları ve Ramazanoğulları'nın ikisi de Türk beyliği olduğunu söyler.	10
	Denize kıyısı olan beyliklerin olası donanma gücü ile denize kıyısı olmayan beyliklerin donanma gücü hakkında neler söyleyebilirsiniz?	Denize kıyısı olan beylikler güvenlikleri için ya da yeni yerler fethetmek için donanma oluşturur. Denize kıyısı olmayan beylikler ise donanma oluşturma gücünden yoksun olduğunu söyler.	10
Üst Düzyey Okuma (30 puan)	Hangi beyliğin komşuları ve coğrafi konumu düşünüldüğünde İslamiyet'e katkıları daha faydası olur?	Osmanoğulları, Candaroğulları, Karesioğulları'nın Bizans'a komşu olmalarından dolayı bu düşünceye ulaşır.	10
	Osmanlı beyliğinin büyümesine bulunduğu coğrafyanın katkıları hakkında neler söyleyebilirsiniz?	Bizans İmp. Müslüman bir devlet olmaması dolayısıyla Osmanoğulları'na İslamiyet'in yayma imkanı tanır. Bu durumdan dolayı diğer beylikler de desteklerini Osmanoğulları'na verir. Bu durumun sonucunda Osmanoğulları'nın İslamiyet'e katkıları daha fazla olur.	10
	Osmanoğulları'nın donanma gücünü artırabilmesi için batıda hangi beyliği topraklarına katması gerekir?	Karesioğulları, Saruhanoğulları, Candaroğulları. Bu üç devlet de sınırları itibarıyla denize yakın oldukları için bu düşünceye ulaşır.	10

EK-5. Nüfus Yoğunluğu Haritası puanlama ölçeği

			
Düzy	Soru	Beklenen Cevap	Puan
Temel Düzy Okuma (40 puan)	Haritanın başlığından ne ile ilgili olduğunu düşünüyorsun?	Başlıkta haritanın Nüfus Yoğunluğu Haritası olduğu belirtir.	10
	Haritadan bize nüfusun yoğun olduğu yerleri söyleyebilir misin?	Koyu mor renk olan yerler. İstanbul, Ankara, Hatay, İzmir, Samsun, Trabzon vb. illeri yazar.	20
	Haritaya baktığımızda nüfusu yoğun olan yerlerin toplandığı kesimler (kıyı-iç) nerelerdedir?	Kıyılarda nüfus daha yoğun olduğunu söyler.	10
Orta Düzy Okuma (30 puan)	Kıyı ve iç kesimleri nüfus yoğunluğu açısından karşılaştırır mısın?	Daha çok kıyılarda olmakla birlikte Ankara, Diyarbakır gibi iç kısımlarda olan yerlerde de nüfusun yoğun olduğunu söyler.	15
	Doğu ve batı yönlerini nüfus yoğunluğu açısından karşılaştırabilir misin?	Batı yönünde nüfus yoğunluğu daha fazla olduğunu söyler.	15
Üst Düzy Okuma (30 puan)	İstatistiklere bakıldığında Konya'nın nüfusu Rize'nin nüfusundan fazla olmasına rağmen nüfus yoğunluğu olarak Rize'den az olmasının nedeni sizce ne olabilir?	Konya yüzölçümü olarak Rize'den fazla olduğunu ve Konya'nın nüfusu fazla olsa da Rize'ye göre yoğunluğu az olduğunu söyler.	15
	İstanbul ve çevresindeki illerde nüfus yoğunluğunun yüksek olmasının sebepleri neler olabilir?	Sanayinin yoğun oluşu bu çevrede iş imkanını artırır. Eğitim, sağlık açısından da bu çevrenin göç almasını sağladığı düşüncesine ulaşır.	15

Ek-6. Gözlem formu

1- Öğrencinin gösterdiği tepkiler

2- Öğrencinin düzey geçişlerinde sorulara yaklaşımı

3- Öğrencinin soruları yorumlama gücü

4- Öğrencinin sorular arasındaki tutarlılığı

Ek-7. 5. Sınıf öğrenci dokümanları

Verileri Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 3' e göre cevaplandırınız.

- S-1- Haritanın başlığından ne ile ilgili olduğunu düşünüyorsunuz?
- S-2- Haritada hangi renkler bulunmaktadır?
- S-3- Doğu tarafında en çok hangi renk kullanılmaktadır?

Veriler Arası Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 3' e göre cevaplandırınız.

- S-1- Haritalardaki doğu ve batı arasındaki renk olarak karşılaştırabilir misin?
- S-2- Hangi tarafın daha yüksek olduğunu söyleyebilirsin?
- S-3- İstanbul ve Kars' ı karşılaştırdığında hangisinin daha düşük yükseltiye sahip olduğunu düşünürsün?

Veriler Ötesini Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 3' e göre cevaplandırınız.

- S-1- Yükseltinin iklime etkisi hakkında neler söyleyebilirsin?
- S-2- Yükseltinin nüfusun dağılışına etkisi hakkında neler söyleyebilirsin?

Ek-7(Devamı). 5. Sınıf öğrenci dokümanları

Veriler Okuma

① Türkiye haritası olduğunu düşünüyorum Fikri harita

② Mavi - yeşil renkleri. kahverengi beyaz açık yeşil

③ Kahverengi

Veriler okuma

① Doğuda kahverengi batıda açık yeşil ve yeşil

② Kahverengi olduğunu düşün

③ İstanbul daha düşük yükseltiye sahip

Veriler okuma

① Kahverengi, doğu tarafında olduğu için ve daha yüksek olduğunu düşün

② İstanbul'da daha fazla nüfus olduğu için daha fazla nüfus

Ek-7(Devamı). 5. Sınıf öğrenci dokümanları

Verileri Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 3' e göre cevaplandırınız.

- S-1- Haritanın başlığından ne ile ilgili olduğunu düşünüyorsunuz?
- S-2- Haritada hangi renkler bulunmaktadır?
- S-3- Doğu tarafında en çok hangi renk kullanılmaktadır?

Veriler Arası Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 3' e göre cevaplandırınız.

- S-1- Haritalardaki doğu ve batı arasındaki renk olarak karşılaştırabilir misin?
- S-2- Hangi tarafın daha yüksek olduğunu söyleyebilirsin?
- S-3- İstanbul ve Kars' ı karşılaştırdığında hangisinin daha düşük yükseltiye sahip olduğunu düşünürsün?

Veriler Ötesini Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 3' e göre cevaplandırınız.

- S-1- Yükseltinin iklime etkisi hakkında neler söyleyebilirsin?
- S-2- Yükseltinin nüfusun dağılışıma etkisi hakkında neler söyleyebilirsin?

Eylül

Verileri' okuma

1. Türkiye Haritası → Fiziki Haritası
2. Sarı, Mavi, Yeşil, kahverengi ve turuncu
3. En çok Kahverengi

Veriler arası Okuma

1. Doğuda Kahverengi batıda yeşil ve mavi.
2. Doğu kahverengi' renkler daha yüksek olduğu için
3. Kars daha batıda olduğu için

Veriler ötesini Okuma

1. Yüksek olan yerler daha soğuktur.
2. Yüksek olan yerler nüfusu daha fazladır.

Ek-7(Devamı). 5. Sınıf öğrenci dokümanları

Verileri Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 3' e göre cevaplandırınız.

- S-1- Haritanın başlığından ne ile ilgili olduğunu düşünüyorsunuz?
- S-2- Haritada hangi renkler bulunmaktadır?
- S-3- Doğu tarafında en çok hangi renk kullanılmaktadır?

Veriler Arası Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 3' e göre cevaplandırınız.

- S-1- Haritalardaki doğu ve batı arasındaki renk olarak karşılaştırabilir misin?
- S-2- Hangi tarafın daha yüksek olduğunu söyleyebilirsin?
- S-3- İstanbul ve Kars' ı karşılaştırdığında hangisinin daha düşük yükseltiye sahip olduğunu düşünürsün?

Veriler Ötesini Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 3' e göre cevaplandırınız.

- S-1- Yükseltinin iklime etkisi hakkında neler söyleyebilirsin?
- S-2- Yükseltinin nüfusun dağılışına etkisi hakkında neler söyleyebilirsin?

Ek-7(Devamı). 5. Sınıf öğrenci dokümanları

Yağmur

Verileri Okuma

1-Yükseklikleri, alçaklıkları gösteren bir fiziki Harita

1-Mavi

2-Koyu Mavi

3-Acık mavi

4-Yeşil

5-Sarı

6-Koyu Sarı

7-Turuncu

8-Kahverengi

9-Koyu kahverengi

10-Beyaz

11-Koyu kahverengi

Veriler arası Okuma

1-Doğu tarafında daha koyu renkler Batıda daha açık renkler kullanılmış. yani Doğu'da dağlar bulunur. Doğu'da koyu kahverengi, Batı'da sarı renk kullanılmıştır.

2-Doğu. Çünkü daha koyu renkler var. kahverengi yükseklikleri gösterir.

3-İstanbul daha alçak renkle gösterilmiş

Ek-7(Devamı). 5. Sınıf öğrenci dokümanları

Yağmur 2

Veriler ötesi okuma

1-Yükseltilerde iklimi daha iyi algılayabiliyor
Yükseltiler soğuktur

2-İnsanlar daha alçak yerleri severler.Batı tarafında nüfus daha fazladır.Batı tarafında daha büyük şehirler bulunuyor.

Ek-7(Devamı). 5. Sınıf öğrenci dokümanları

Verileri Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 3' e göre cevaplandırınız.

- S-1- Haritanın başlığından ne ile ilgili olduğunu düşünüyorsunuz?
- S-2- Haritada hangi renkler bulunmaktadır?
- S-3- Doğu tarafında en çok hangi renk kullanılmaktadır?

Veriler Arası Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 3' e göre cevaplandırınız.

- S-1- Haritalardaki doğu ve batı arasındaki renk olarak karşılaştırabilir misin?
- S-2- Hangi tarafın daha yüksek olduğunu söyleyebilirsin?
- S-3- İstanbul ve Kars' ı karşılaştırdığında hangisinin daha düşük yükseltiye sahip olduğunu düşünürsün?

Veriler Ötesini Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 3' e göre cevaplandırınız.

- S-1- Yükseltinin iklime etkisi hakkında neler söyleyebilirsin?
- S-2- Yükseltinin nüfusun dağılışına etkisi hakkında neler söyleyebilirsin?

Ek-7(Devamı). 5. Sınıf öğrenci dokümanları

Kenan

Verileri okuma

1: Fiziki Harita

2: Yeşil, kahverengi, mavi, Turuncu, açık kahverengi, Beyaz, Sarı, Ten rengi

3: Turuncu, kahverengi, hafif beyazlık

Veriler arası okuma

1: Hayır, çünkü batı tarafındaki renkler Doğuya göre daha düşük metrededir ve daha yukarı Batı; Yeşil, Mavi, Doğuda Turuncu kahverengi beyazı

2: Doğu: Çünkü orada dağlıkler vb. şeyler olduğu için.

3: İstanbul daha alçak. Çünkü yeşil renk var yani yeşil renk daha alçak olduğunu gösterir.

Kenan

Veriler Ötesi okuma

1. Yüksek yerlerde Turuncu, kahverengi gibi yerler daha soğuk ve kuru olur, Atmosfere daha yakın olduğu için soğuk olur.

2. Yükselti daha çok olduğunda, arazisi sezsiz, ve yüksek olduğu için daha az kişi yaşar. Yükselti olacak olan yerlerde daha çok nüfus olur fakat yükselti çoksa daha az nüfus vardır.

Ek-8. 6. Sınıf öğrenci dokümanları

Verileri Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 1' e göre cevaplandırınız.

- S-1- Haritanın başlığından ne ile ilgili olduğunu düşünüyorsunuz?
- S-2- Bize doğuyu gösterebilir misin?
- S-3- Haritadaki çizgiler bize neyi anlatmaktadır?
- S-4- Ülkemizin sınırlarını gösterebilir misin?
- S-5- Karadeniz'de dağlar kıyıya nasıl uzanır?

Veriler Arasını Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 1' e göre cevaplandırınız.

- S-1- Sıradağların en az olduğu yerleri söyleyebilir misin?
- S-2- Sıradağların uzanış yönüne göre kuzey, güney ve batı kıyılarını karşılaştır mısın?
- S-3- Volkanik dağların doğu ve batı açısından karşılaştır mısın?

Veriler Ötesini Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 1' e göre cevaplandırınız.

- S-1- Sahilden iç kesimlere doğru ulaşımın en kolay olduğu yerler nerededir?
- S-2- Trabzon'dan güneye doğru hangi ulaşım türünün kullanılması daha uygundur?
- S-3- Hangi denizden gelen ılıman hava iç kesimlere kadar girer? Nedenini açıkla mısın?

Ek-8(Devamı). 6. Sınıf öğrenci dokümanları

simge

Verileri Okuma

1) Dağların yerlerini gösteriyor. Dağların kıyıya paralellliğini, nerede olduklarını gösteriyor.

3) Sıra dağların nerede olduğunu ve denize olan konumlarını göstermektedir.

5) Paralel şekilde uzanır.

Veriler Arasını Okuma

1) İç Anadolu Bölgesi'nde daha az dağ vardır.

2) Güney ve Kuzey'de dağlar kıyıya paralel, Batıda diktir.

3) Doğu Anadolu Bölgesi'nde olduğu halde Batı'da volkanik dağ yaktır.

Veriler Ötesini Okuma

1) Batı da daha kolaydır.

2) Moddi acıdan otobüs veya araba, diğer türlü ulaşak daha kolaydır. Normal sertlerde ulaşak daha kolaydır.

3) Kuzey kıyılarından gelen ılıman havayı, dağlar engeller. Ama Batı tarafında dağlar kıyıya dik olduğu için ılıman hava içeri girer.

Ek-8(Devamı). 6. Sınıf öğrenci dokümanları

Verileri Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 1' e göre cevaplandırınız.

- S-1- Haritanın başlığından ne ile ilgili olduğunu düşünüyorsunuz?
- S-2- Bize doğuyu gösterebilir misin?
- S-3- Haritadaki çizgiler bize neyi anlatmaktadır?
- S-4- Ülkemizin sınırlarını gösterebilir misin?
- S-5- Karadeniz'de dağlar kıyıya nasıl uzanır?

Veriler Arasını Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 1' e göre cevaplandırınız.

- S-1- Sıradağların en az olduğu yerleri söyleyebilir misin?
- S-2- Sıradağların uzanış yönüne göre kuzey, güney ve batı kıyılarını karşılaştırır mısın?
- S-3- Volkanik dağların doğu ve batı açısından karşılaştırır mısın?

Veriler Ötesini Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 1' e göre cevaplandırınız.

- S-1- Sahilden iç kesimlere doğru ulaşımın en kolay olduğu yerler nerededir?
- S-2- Trabzon'dan güneye doğru hangi ulaşım türünün kullanılması daha uygundur?
- S-3- Hangi denizden gelen ılıman hava iç kesimlere kadar girer? Nedenini açıkla mısın?

Ek-8(Devamı). 6. Sınıf öğrenci dokümanları

Nurcan

Verileri Okuma: Doğru paralar gelmek ile ilgili.

2. Yöntem

3. Doğru paraları gittiğini belirtmektedir.

5. Deney Paraları kullanılır.

Veriler Arasını Okuma

1. Ege bölgesi ve karadağ bölgesinde de para dolaşır vardır.

2. Ege bölgesinde kuyru paraları bir şekilde gider. Doğu da Doğu yönünde paralar gider. Karadağ'da da bir şekilde gider. Karadağ yönünde kuyru paraları bir şekilde gider. Diğ bir şekilde gider.

3. Batı yönünde çok fazla para dolaşır. Doğu yönünde daha azdır.

Verilerin Özetini Okuma

1. Doğu yönünde daha çok paralar olduğu için uyarı beklenir.

2. Paralar olduğu için ataba gibi araçlar kullanılır.

3. Karadağ'da kuyru paraları olduğu için diğer tarafa ihtiyacı gider.

Ek-8(Devamı). 6. Sınıf öğrenci dokümanları

Verileri Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 1' e göre cevaplandırınız.

- S-1- Haritanın başlığından ne ile ilgili olduğunu düşünüyorsunuz?
- S-2- Bize doğuyu gösterebilir misin?
- S-3- Haritadaki çizgiler bize neyi anlatmaktadır?
- S-4- Ülkemizin sınırlarını gösterebilir misin?
- S-5- Karadeniz'de dağlar kıyıya nasıl uzanır?

Veriler Arasını Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 1' e göre cevaplandırınız.

- S-1- Sıradağların en az olduğu yerleri söyleyebilir misin?
- S-2- Sıradağların uzanış yönüne göre kuzey, güney ve batı kıyılarını karşılaştırır mısın?
- S-3- Volkanik dağların doğu ve batı açısından karşılaştırır mısın?

Veriler Ötesini Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 1' e göre cevaplandırınız.

- S-1- Sahilden iç kesimlere doğru ulaşımın en kolay olduğu yerler nerededir?
- S-2- Trabzon'dan güneye doğru hangi ulaşım türünün kullanılması daha uygundur?
- S-3- Hangi denizden gelen ılıman hava iç kesimlere kadar girer? Nedenini açıkla mısın?

Ek-8(Devamı). 6. Sınıf öğrenci dokümanları

Ecren

Verileri Okuma

1. Türkiye'nin Dağlarıyla ilgili
- 2.
3. Sırt dağları, iklimle ilgili
5. Paralel uzanır.

Veriler Arasını Okuma

1. Ortalarda, Volkanik dağların olduğu yer dağ
2. Denize göre batıda di, kuzeyde paralel, Güneyde paralel
3. Doğu bölgesinde daha çok volkanik dağ varken batıda hiç yok.

Veriler Ötesini Okuma

1. Batı
2. Uçatla daha hızlı gidersin
- !Ege denizi çok iç kesimler daha fazla

Ek-8(Devamı). 6. Sınıf öğrenci dokümanları

Verileri Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 1' e göre cevaplandırınız.

- S-1- Haritanın başlığından ne ile ilgili olduğunu düşünüyorsunuz?
- S-2- Bize doğuyu gösterebilir misin?
- S-3- Haritadaki çizgiler bize neyi anlatmaktadır?
- S-4- Ülkemizin sınırlarını gösterebilir misin?
- S-5- Karadeniz'de dağlar kıyıya nasıl uzanır?

Veriler Arasını Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 1' e göre cevaplandırınız.

- S-1- Sıradağların en az olduğu yerleri söyleyebilir misin?
- S-2- Sıradağların uzanış yönüne göre kuzey, güney ve batı kıyılarını karşılaştırır mısın?
- S-3- Volkanik dağların doğu ve batı açısından karşılaştırır mısın?

Veriler Ötesini Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 1' e göre cevaplandırınız.

- S-1- Sahilden iç kesimlere doğru ulaşımın en kolay olduğu yerler nerededir?
- S-2- Trabzon'dan güneye doğru hangi ulaşım türünün kullanılması daha uygundur?
- S-3- Hangi denizden gelen ılıman hava iç kesimlere kadar girer? Nedenini açıkla mısın?

Ek-8(Devamı). 6. Sınıf öğrenci dokümanları

BÜSRA

Verileri Okuma

1-Türkiye'nin Dağları Haritası

3-Sıra dağlar ve ülke sınırları

5-Paralel uzunlu.

Veriler Arasını Okuma

1-İç bölgeler

2-Batı-Dik Güney-Paralel Kuzey-Paralel

3-Doğu'da var. Batı'da 1a köşimlerde var.

Veriler Ötesini Okuma

1-Batı'da daha dik uzandığı için daha kolaydır.

2-Dağlar paralel uzandığı için çok daha uygundur Otobüslede gidilebilir.

3-Dik olduğu için batıdan daha kolay girer.

Ek-9. 7. Sınıf Beylikler Haritası öğrenci dokümanları

Veriler Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 2' ye göre cevaplandırınız.

- S-1- Haritanın başlığından ne ile ilgili olduğunu düşünüyorsunuz?
- S-2- Haritadan bize batıyı gösterebilir misin?
- S-3- Osmanlı'ların' nın komşuları hangi beyliklerdir?

Veriler Arası Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 2' ye göre cevaplandırınız.

- S-1- Osmanlı'ların' nın bulunduğu konum ile Karamanoğulları'nın bulunduğu konumu jeopolitik açıdan karşılaştırabilir misin?
- S-2- Osmanlı'ların-Bizans İmparatorluğu komşuluğu ile Karamanoğulları-Ramazanoğulları komşuluğu arasında ne gibi farklılıklar öngörülebilir?
- S-3- Denize kıyısı olan beyliklerin olası donanma gücü ile denize kıyısı olmayan beyliklerin donanma gücü hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Veriler Ötesi Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 2' ye göre cevaplandırınız.

- S-1- Hangi beyliğin komşuları ve coğrafi konumu düşünüldüğünde İslamiyete katkıları daha faydası olur?
- S-2- Osmanlı beyliğinin büyümesine bulunduğu coğrafyanın katkıları hakkında neler söyleyebilirsiniz?
- S-3- Osmanlı'ların' nın donanma gücünü artırabilmesi için batıda hangi beyliği topraklarına katması gerekir?

Ek-9(Devamı). 7. Sınıf Beylikler Haritası öğrenci dokümanları

Selim

Verileri Okuma

1-Eski Türk devletleri haritası

2-

3- Candanoğulları, Gemişanoğulları, Karesioğulları, Eretna Devleti

Veriler Arası Okuma

1-Osmanoğullarının deniz sınırı yok karamanoğullarının var ticaret ve ekonomi dayanımlı. Osmanlıları Bizans imparatorluğu sınır komşusu

2-Karamanoğulları ve Ramazanoğulları Türk beyliği Bizans müslüman değil osmanoğulları Müslüman.

3-Deniz kıyısında bulunan beylikler deniz ticaretinde başka beyliklere muhtaç değil. Ekonomik, ticari ve askeri olarak.

Veriler dışı okuma

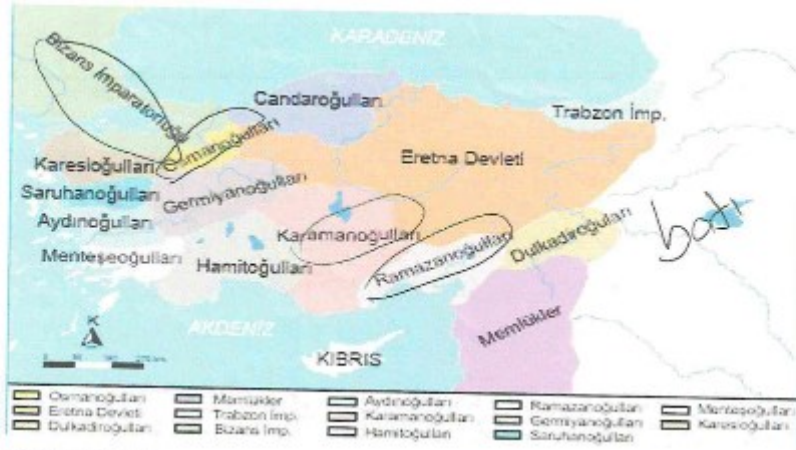
1- Osmanoğulları feth ettikleri toprakları kışları müslüman yapabilir.

2- Bazı beyliklerin desteğini almıştır. Bazılarının alaramıştır.

Bazı beylikler osmanoğullarına korkudan katılmış olabilir.

3-karesi oğulları çünkü denize sınırı olan en yakın beylik.

Ek-9(Devamı). 7. Sınıf Beylikler Haritası öğrenci dokümanları

Veriler Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 2'ye göre cevaplandırınız.

- S-1- Haritanın başlığından ne ile ilgili olduğunu düşünüyorsunuz?
- S-2- Haritadan bize batıyı gösterebilir misin?
- S-3- Osmanlıların'ın komşuları hangi beyliklerdir?

Veriler Arası Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 2'ye göre cevaplandırınız.

- S-1- Osmanlıların'ın bulunduğu konum ile Karamanoğullarının bulunduğu konumu jeopolitik açıdan karşılaştırabilir misin?
- S-2- Osmanlıların-Bizans İmparatorluğu komşuluğu ile Karamanoğulları-Ramazanoğulları komşuluğu arasında ne gibi farklılıklar öngörülebilir?
- S-3- Denize kıyısı olan beyliklerin olası donanma gücü ile denize kıyısı olmayan beyliklerin donanma gücü hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Veriler Ötesi Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 2'ye göre cevaplandırınız.

- S-1- Hangi beyliğin komşuları ve coğrafi konumu düşünüldüğünde İslamiyete katkıları daha faydası olur?
- S-2- Osmanlı beyliğinin büyümesine bulunduğu coğrafyanın katkıları hakkında neler söyleyebilirsiniz?
- S-3- Osmanlıların'ın donanma gücünü artırabilmesi için batıda hangi beyliği topraklarına katması gerekir?

Ek-9(Devamı). 7. Sınıf Beylikler Haritası öğrenci dokümanları

Yıldız verileri okuma

1- Osmanlı,

3- condoroğulları, bizans imparatorluğu, karacıoğulları

Veriler arası okuma

1- Osmanlıoğulları Daha

2- Bizans Daha geniş karacıoğulları,

3- Deniz kıyısı olan beyliklerin Donanma gücü Daha Fazla olur.
Daha Fazla getire yolları olur.

Veriler arası okuma

1- Osmanlı oğulları sanki karacıoğulları gibi.

2-

3- Ercişna devleti Daha geniş olduğu için Osmanlı devletine kattı
Eğler

Ek-9(Devamı). 7. Sınıf Beylikler Haritası öğrenci dokümanları

Veriler Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 2' ye göre cevaplandırınız.

- S-1- Haritanın başlığından ne ile ilgili olduğunu düşünüyorsunuz?
- S-2- Haritadan bize batıyı gösterebilir misin?
- S-3- Osmanlı'nın komşuları hangi beyliklerdir?

Veriler Arası Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 2' ye göre cevaplandırınız.

- S-1- Osmanlı'nın bulunduğu konum ile Karamanoğulları'nın bulunduğu konumu jeopolitik açıdan karşılaştırabilir misin?
- S-2- Osmanlı-Bizans İmparatorluğu komşuluğu ile Karamanoğulları-Ramazanogulları komşuluğu arasında ne gibi farklılıklar öngörülebilir?
- S-3- Denize kıyısı olan beyliklerin olası donanma gücü ile denize kıyısı olmayan beyliklerin donanma gücü hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Veriler Ötesi Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 2' ye göre cevaplandırınız.

- S-1- Hangi beyliğin komşuları ve coğrafi konumu düşünüldüğünde İslamiyete katkıları daha faydası olur?
- S-2- Osmanlı beyliğinin büyümesine bulunduğu coğrafyanın katkıları hakkında neler söyleyebilirsiniz?
- S-3- Osmanlı'nın donanma gücünü artırabilmesi için batıda hangi beyliği topraklarına katması gerekir?

Ek-9(Devamı). 7. Sınıf Beylikler Haritası öğrenci dokümanları

ertuğul

verileri okuma

1-Selçuklu zamanında anadolu toprakları selçuklu beylikleri

3-Germiyanogulları, karesi ogulları, eretnad devlet, candar ogulları, B. 1095 imparatoru

Veriler arası okuma

1-Siyasi olarak Bizansla komşu olması diğer beyliklerden destek almasını sağladı. Karamanogulları ise deniz kıyısı ve de anadoluda is anadolu bölgesinde bulunuyor

2-Osmanlıla Gayrimüslim olan bizansla komşu olması ayrıca düşmanı olması sonucunda diğer beyliklerden destek alabilmesini sağladı. Karamanogulları ile Ramazanogulları n komşu olması ilcisinde akdenizde ortaklaşa iş yapmasını sağlayabilir ve de Osmanlı bizansla komşu olduğu için daha tehlikede ama Karamanogulları ile Ramazanogullarında böyle bir durum yok çünkü Bizansın Gayrimüslim olması Osmanlının ise müslüman olmasından dolayı

ertuğul/2
3-denize kıyısı olan beyliklere sudan
saldıra bilirken denize kırsı olmayan beylikte
nde böyle bir durum yok ayrıca denize kıyısı
olanlar gemi ticareti yaparken denize kıyısı
olmayanlar yapamaz

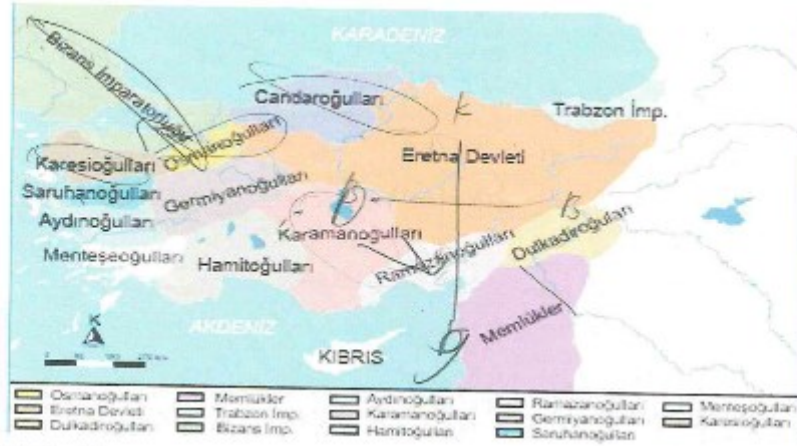
Veriler ötesi okuma

1-Candaroğulları, karesi oğulları ve decosranı
nın komşularından bir tanesi Gayrimüslim
olduğu için fethedilen o bölgelerde müslüman
ile artıracak

2-Osmanlının bir komşusu olan Gayrimüslim
olduğu için diğer beyliklerden her daim
istekte bulunma bilmesini sağlıyor

3-karesi oğulları, saruhan oğulları ve Aydın
oğulları güncü batıdan denizde saldırı
bilmesini sağlıyor

Ek-9(Devamı). 7. Sınıf Beylikler Haritası öğrenci dokümanları

Veriler Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 2' ye göre cevaplandırınız.

- S-1- Haritanın başlığından ne ile ilgili olduğunu düşünüyorsunuz?
- S-2- Haritadan bize batıyı gösterebilir misin?
- S-3- Osmanlı Beylikleri'nin komşuları hangi beyliklerdir?

Veriler Arası Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 2' ye göre cevaplandırınız.

- S-1- Osmanlı Beylikleri'nin bulunduğu konum ile Karamanoğulları'nın bulunduğu konumu jeopolitik açıdan karşılaştırabilir misin?
- S-2- Osmanlı Beylikleri-Bizans İmparatorluğu komşuluğu ile Karamanoğulları-Ramazanoğulları komşuluğu arasında ne gibi farklılıklar öngörülebilir?
- S-3- Denize kıyısı olan beyliklerin olası donanma gücü ile denize kıyısı olmayan beyliklerin donanma gücü hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Veriler Ötesi Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 2' ye göre cevaplandırınız.

- S-1- Hangi beyliğin komşuları ve coğrafi konumu düşünüldüğünde İslamiyete katkıları daha faydası olur?
- S-2- Osmanlı Beyliğinin büyümesine bulunduğu coğrafyanın katkıları hakkında neler söyleyebilirsiniz?
- S-3- Osmanlı Beylikleri'nin donanma gücünü artırabilmesi için batıda hangi beyliği topraklarına katması gerekir?

Ek-9(Devamı). 7. Sınıf Beylikler Haritası öğrenci dokümanları

Cüneyt

Verileni okuma

S-1 Karesi'de savaş öncesi

S3 Karesi oğulları, germez oğulları, candan oğullarıyla birlikte

Verilen arası okuma

S-1 İki Sidede Türk baylığı

S-2 = Bizans imparatorluğu ile Osman oğulları, Şişman, Rum-ean oğulları ile Osman oğulları Türk

S-3 Deniz kıyısı, alandaki Herin denizden savaş katılma avantajları vardır

Verilen arası okuma:

S-1 = Karesi oğulları, Osmanlı oğulları ve candan oğulları Bizans, fethedildi

S2 = Savaşta Türk baylığı ile bir araya gelip bir arada gelip Bizans imparatorluğuna ele geçirildi

S3 candan oğulları ve Karesi oğulları Bizans'ı yola almaları ve denize sahip olmaları

Ek-9(Devamı). 7. Sınıf Beylikler Haritası öğrenci dokümanları

Veriler Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 2' ye göre cevaplandırınız.

- S-1- Haritanın başlığından ne ile ilgili olduğunu düşünüyorsunuz?
- S-2- Haritadan bize batıyı gösterebilir misin?
- S-3- Osmanlı' nın komşuları hangi beyliklerdir?

Veriler Arası Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 2' ye göre cevaplandırınız.

- S-1- Osmanlı' nın bulunduğu konum ile Karaman' ın bulunduğu konumu jeopolitik açıdan karşılaştırabilir misin?
- S-2- Osmanlı-Bizans İmparatorluğu komşuluğu ile Karaman-Ramazanoğulları komşuluğu arasında ne gibi farklılıklar görülebilir?
- S-3- Denize kıyısı olan beyliklerin olası donanma gücü ile denize kıyısı olmayan beyliklerin donanma gücü hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Veriler Ötesi Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 2' ye göre cevaplandırınız.

- S-1- Hangi beyliğin komşuları ve coğrafi konumu düşünüldüğünde İslamiyete katkıları daha faydası olur?
- S-2- Osmanlı beyliğinin büyümesine bulunduğu coğrafyanın katkıları hakkında neler söyleyebilirsiniz?
- S-3- Osmanlı' nın donanma gücünü artırabilmesi için batıda hangi beyliği topraklarına katması gerekir?

Ek-9(Devamı). 7. Sınıf Beylikler Haritası öğrenci dokümanları

Yolcu

Verileri Okuma

1)- Haritada sınırlardan sonra gelen Türk beylikleri;

3)- Candaroğulları, Binas imparatorluğu, Mengüç oğulları, Karesioğulları, Sarıhanlıoğulları, Beydaroğulları

Veriler arası Okuma

1)- Binas güneyde, Binas kuzeyde, Mengüç oğulları; Binas imparatorluğun yanında olduğu için diğer beyliklere yenilmiştir. İhtiyaçları sağlamak için ~~bu~~ enleri yarıya almışlardır.

2)- Binas imparatorluğunun daha fazla mal varlığı var. Anı Karan ve Ramazan daha az varlıkları var. Binas imparatorluğunun kütlesi var.

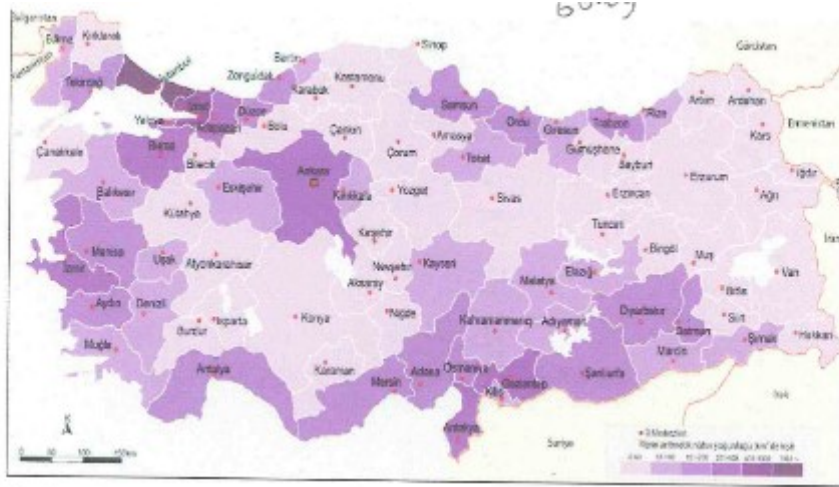
3)- Deniz kıyısı olanları daha fazla sınırlar alanları daha fazla olduğu için daha sınırlı. Deniz kıyısı olanları denizlerin daha fazla olduğu için daha fazla sınırlı. Veriler okunur.

1)- Candaroğulları, sınırları ihtiyacı daha fazladır. Binas imparatorluğunda Hindistan'a yayılmıştır. Burada da ihtiyacı karşılayabilir.

2)- Binas imparatorluğunda yendiğinde daha fazla büyüye bilirler. Zaten Candaroğulları küçük bir beylikti.

3)- Candaroğulları, çünkü denizleri gücü daha fazla, deniz kıyısı var ve büyük bir beylik. Vc Karesioğulları, Karesi olduğu için deniz gücünü alabilir.

Ek-10. 7. Sınıf Nüfus Haritası öğrenci dokümanları

Verileri Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 4' e göre cevaplandırınız.

- S-1- Haritanın başlığından ne ile ilgili olduğunu düşünüyorsunuz?
- S-2- Haritadan bize nüfusun yoğun olduğu yerleri söyleyebilir misin?
- S-3- Haritaya baktığımızda nüfusu yoğun olan yerlerin toplandığı kesimler (kıyı-iç) nerelerdedir?

Veriler Arası Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 4' e göre cevaplandırınız.

- S-1- Kıyı ve iç kesimleri nüfus yoğunluğu açısından karşılaştırır mısın?
- S-2- Doğu ve batı yönlerini nüfus yoğunluğu açısından karşılaştırabilir misin?

Veriler Ötesi Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 4' e göre cevaplandırınız.

- S-1- İstatistiklere bakıldığında Konya' nın nüfusu Rize' nin nüfusundan fazla olmasına rağmen nüfus yoğunluğu olarak Rize' den az olmasının nedeni sizce ne olabilir?
- S-2- İstanbul ve çevresindeki illerde nüfus yoğunluğunun yüksek olmasının sebepleri neler olabilir?

Ek-10(Devamı). 7. Sınıf Nüfus Haritası öğrenci dokümanları

Mülâim

Verileri Okuma

1-Nüfus yoğunluğu haritası

2-İstanbul, İzmir, Ankara, Bursa, Gaziantep, Antalya, Antalya gibi.

3- Kıyılarda genellikle, iç kesimlerde de var

4-

Veriler arası Okuma

1-Kıyılarda toplanmıştır. iç kesimlerde de var

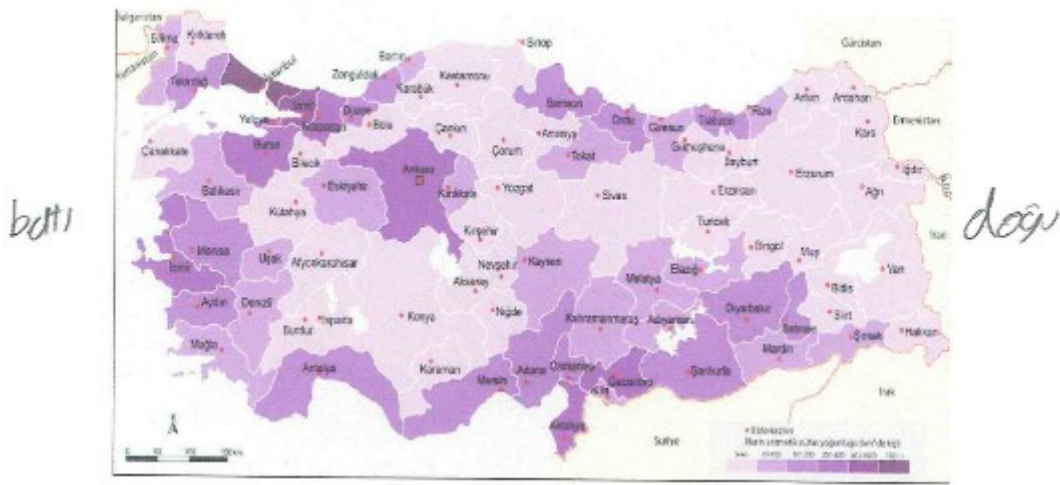
2- Batı bölgesi daha yoğun

Veri Ötesi Okuma

1- Rize'nin yüz ölçümü daha büyük olduğu için.

2- Sanayinin gelişmesi iklim şartlarının uygun olması

Ek-10(Devamı). 7. Sınıf Nüfus Haritası öğrenci dokümanları

Verileri Okuma

6

Aşağıdaki soruları Harita 4' e göre cevaplandırınız.

S-1- Haritanın başlığından ne ile ilgili olduğunu düşünüyorsunuz?

S-2- Haritadan bize nüfusun yoğun olduğu yerleri söyleyebilir misin?

S-3- Haritaya baktığımızda nüfusu yoğun olan yerlerin toplandığı kesimler (kıyı-iç) nerelerdedir?

Veriler Arası Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 4' e göre cevaplandırınız.

S-1- Kıyı ve iç kesimleri nüfus yoğunluğu açısından karşılaştırır mısın?

S-2- Doğu ve batı yönlerini nüfus yoğunluğu açısından karşılaştırabilir misin?

Veriler Ötesi Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 4' e göre cevaplandırınız.

S-1- İstatistiklere bakıldığında Konya' nın nüfusu Rize' nin nüfusundan fazla olmasına rağmen nüfus yoğunluğu olarak Rize' den az olmasının nedeni sizce ne olabilir?

S-2- İstanbul ve çevresindeki illerde nüfus yoğunluğunun yüksek olmasının sebepleri neler olabilir?

Akif

Verileri Okuma

1-Nüfus yayılığını

2-İstanbul, İzmir, Ankara, Gaziantep, İzmit

3-kıyılarda daha yoğun

Veriler Arası Okuma

1. kıyı olarak Ege, Marmara, iç olarak Güneydoğu
tarafı ve iç Anadolu bölgesinden Ankara, Eski-
şehir

2-Batı daha yoğun çünkü sıcak hava ve deniz
sayesinde tatil yeri olmayı başarıyor ve de
sıcak havanın etkisiyle sıcak seven meyveler
yetiştiriliyor. Ayrıca batı deniz iklimine
sahip olması sonucunda yoğunluk sağlar

Ek-10(Devamı). 7. Sınıf Nüfus Haritası öğrenci dokümanları

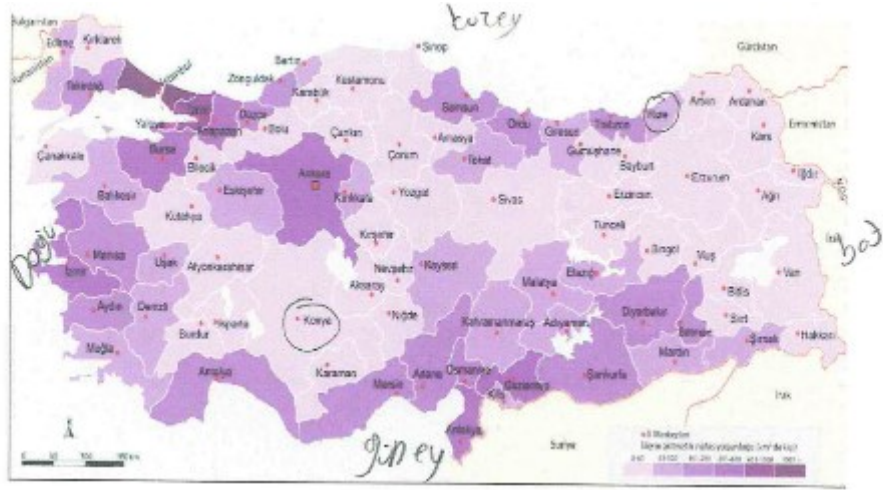
Akif

Veriler Ottesi Okuma

1-Rizenin yüz ölçümünün az olmasından
kaynaklıdır. Konyanınki daha yüzölçümü
fazladır

2-Sanayinin gelişmiş olması daha çok
iş imkanını sağlaması dolayısıyla fazladır

Ek-10(Devamı). 7. Sınıf Nüfus Haritası öğrenci dokümanları

Verileri Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 4' e göre cevaplandırınız.

S-1- Haritanın başlığından ne ile ilgili olduğunu düşünüyorsunuz?

S-2- Haritadan bize nüfusun yoğun olduğu yerleri söyleyebilir misin?

S-3- Haritaya baktığımızda nüfusu yoğun olan yerlerin toplandığı kesimler (kıyı-iç) nerelerdedir?

Veriler Arası Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 4' e göre cevaplandırınız.

S-1- Kıyı ve iç kesimleri nüfus yoğunluğu açısından karşılaştırır mısın?

S-2- Doğu ve batı yönlerini nüfus yoğunluğu açısından karşılaştırabilir misin?

Veriler Ötesi Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 4' e göre cevaplandırınız.

S-1- İstatistiklere bakıldığında Konya' nın nüfusu Rize' nin nüfusundan fazla olmasına rağmen nüfus yoğunluğu olarak Rize' den az olmasının nedeni sizce ne olabilir?

S-2- İstanbul ve çevresindeki illerde nüfus yoğunluğunun yüksek olmasının sebepleri neler olabilir?

Ek-10(Devamı). 7. Sınıf Nüfus Haritası öğrenci dokümanları

Lale

verileri okuma

1-Şehirlerin nüfusunun yoğunluğu

2-İstanbul, Ankara, Antalya, Gaziantep, Adana, İzmir

3-Kıyılarda toplanmışlar

Veriler cross okuma

1-Kıyılarda daha Fazladır.

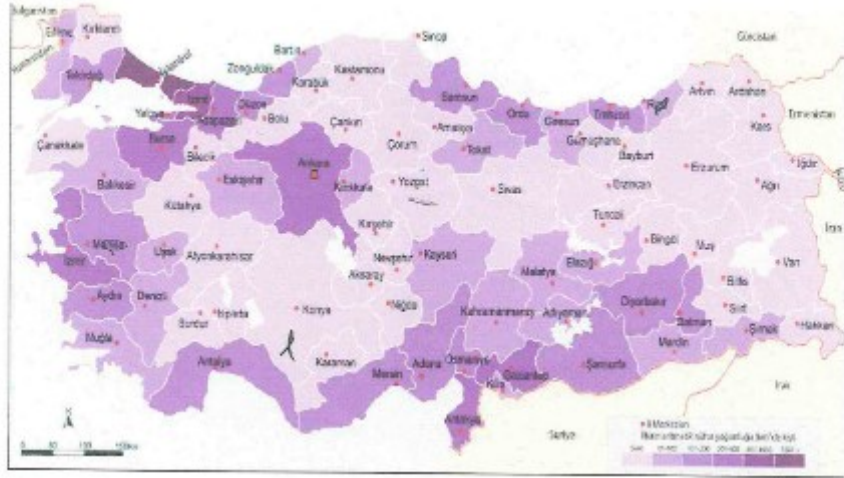
2-Dağlarda daha Fazladır. iç kesimlerde Ankara, Antalya var.

Veriler ötesi okuma

1-hi/mi yorum

2-nüfusun Fazla olması

Ek-10(Devamı). 7. Sınıf Nüfus Haritası öğrenci dokümanları

Verileri Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 4' e göre cevaplandırınız.

- S-1- Haritanın başlığından ne ile ilgili olduğunu düşünüyorsunuz?
- S-2- Haritadan bize nüfusun yoğun olduğu yerleri söyleyebilir misin?
- S-3- Haritaya baktığımızda nüfusu yoğun olan yerlerin toplandığı kesimler (kıyı-iç) nerelerdedir?

Veriler Arası Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 4' e göre cevaplandırınız.

- S-1- Kıyı ve iç kesimleri nüfus yoğunluğu açısından karşılaştırır mısın?
- S-2- Doğu ve batı yönlerini nüfus yoğunluğu açısından karşılaştırabilir misin?

Veriler Ötesi Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 4' e göre cevaplandırınız.

- S-1- İstatistiklere bakıldığında Konya' nın nüfusu Rize' nin nüfusundan fazla olmasına rağmen nüfus yoğunluğu olarak Rize' den az olmasının nedeni sizce ne olabilir?
- S-2- İstanbul ve çevresindeki illerde nüfus yoğunluğunun yüksek olmasının sebepleri neler olabilir?

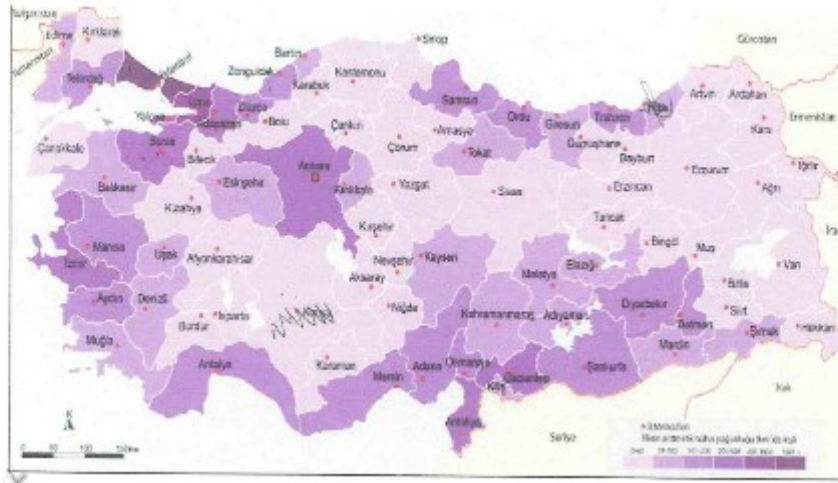
Ek-10(Devamı). 7. Sınıf Nüfus Haritası öğrenci dokümanları

Harita

Verileri Okuma

- 1- Bir ilin ne kadar yoğun olduğunu gösteren bir harita
- 2- En yoğun olan İstanbul, izmit, Ankara, Bursa, izmir, Antalya, Gaziantep
- 3- Kırsal ve V.Ö.O.
- 4- Kırsal daha fazla var. Örneğin, İstanbul, izmit kentlerinde Ankara büyük kent olduğu için yoğun.
- 5- Batı bölgesi daha sıcak olduğu için kırsal yerler olarak tercih edilmiyor. Doğu bölgesi daha soğuk olduğu için daha az nüfus yoğunluğu.
- 6- V.Ö.O.
- 7- Rize daha küçük bir şehir olduğu için daha az nüfus yoğunluğu var. Rize daha büyük olduğu için nüfus yoğunluğu daha fazla.
- 8- İstanbul nüfus yoğunluğu ve illerinden dolayı. İstanbul'da daha fazla olduğu için kırsal dokümanı. Büyük şehirler oldukları için.

Ek-10(Devamı). 7. Sınıf Nüfus Haritası öğrenci dokümanları

Verileri Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 4' e göre cevaplandırınız.

S-1- Haritanın başlığından ne ile ilgili olduğunu düşünüyorsunuz?

S-2- Haritadan bize nüfusun yoğun olduğu yerleri söyleyebilir misin?

S-3- Haritaya baktığımızda nüfusu yoğun olan yerlerin toplandığı kesimler (kıyı-iç) nelerledir?

Veriler Arası Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 4' e göre cevaplandırınız.

S-1- Kıyı ve iç kesimleri nüfus yoğunluğu açısından karşılaştırır mısın?

S-2- Doğu ve batı yönlerini nüfus yoğunluğu açısından karşılaştırabilir misin?

Veriler Ötesi Okuma

Aşağıdaki soruları Harita 4' e göre cevaplandırınız.

S-1- İstatistiklere bakıldığında Konya' nın nüfusu Rize' nin nüfusundan fazla olmasına rağmen nüfus yoğunluğu olarak Rize' den az olmasının nedeni sizce ne olabilir?

S-2- İstanbul ve çevresindeki illerde nüfus yoğunluğunun yüksek olmasının sebepleri neler olabilir?

Ek-10(Devamı). 7. Sınıf Nüfus Haritası öğrenci dokümanları

- HÜSNÜ
veriler okuma
- 1) Ülkenin nüfusu
 - 2) Samsun, Trabzon, Rize, İstanbul, Adana, Batman, Zonguldak, Ankara, Eskişehir, Ordu, Samsun, Kırklareli, Samsun, Mardin, Malatya, Samsun, Tokat, Antalya, Adana, Antalya, Balıkesir, Niğde, Rize, Mersin, Erzurum, Kırşehir, Gaziantep, Diyarbakır, Aydın, Mersin, Rize, Kırşehir, Diyarbakır, Batman, Erzurum, Elazığ, Rize, gibi kırsal alanların nüfusu.
 - 3) Marmara, Akdeniz ve Ege kırsal alanların nüfusu okuma
- Diğer / kırsal alanların nüfusu
- 1) Batı, güneydoğu kırsal alanların nüfusu okuma
 - 2) Batı, güneydoğu kırsal alanların nüfusu okuma
 - 1) Okulların nüfusu okuma
 - 2) Metropollerin nüfusu okuma

Ek-11. Veli Onay Formu

Ek-1

Sayın Veli;

Çocuğunuzun katılacağı bu çalışma, "Ortaokul Öğrencilerinin Harita Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi: Nitel Araştırma" adıyla, Ekim 2021- Ocak 2022 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Ortaokul Öğrencilerinin Harita Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesidir.

Araştırma Uygulaması: Görüşme Formu şeklindedir.

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve okul yönetiminin de izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamen gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çocuğunuz çalışmaya katılıp katılmamakta özgürdür. Araştırma çocuğunuz için herhangi bir istenmeyen etki ya da risk taşımamaktadır. Çocuğunuzun katılımı **tamamen sizin isteğinize bağlıdır**, reddedebilir ya da herhangi bir aşamasında ayrılabilirsiniz. Araştırmaya katılmamama veya araştırmadan ayrılma durumunda öğrencilerin akademik başarıları, okul ve öğretmenleriyle olan ilişkileri etkilemeyecektir.

Çalışmada öğrencilerden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir.

Uygulamalar, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden çocuğunuz kendisini rahatsız hissederse cevaplama işini yarıda bırakıp çıkmakta özgürdür. Bu durumda rahatsızlığın giderilmesi için gereken yardım sağlanacaktır. Çocuğunuz çalışmaya katıldıktan sonra istediği an vazgeçebilir. Böyle bir durumda veri toplama aracını uygulayan kişiye, çalışmayı tamamlamayacağını söylemesi yeterli olacaktır. Anket çalışmasına katılmamak ya da katıldıktan sonra vazgeçmek çocuğunuza hiçbir sorumluluk getirmeyecektir.

Onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı : İrfan AYYILDIZ (Sosyal Bilgiler Öğretmeni)

İletişim bilgileri : 0507 226 07 10

*Velisi bulunduğum sınıfı numaralı öğrencisi
.....'ın yukarıda açıklanan araştırmaya katılmasına izin veriyorum.
(Lütfen formu imzalıktan sonra çocuğunuzla okula geri gönderiniz*)*

.....

İsim-Soyisim İmza:

Veli Adı-Soyadı :

Telefon Numarası :

ETİK KURULU KARARI

**T.C.
RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU**

DEĞERLENDİRME RAPORU

Toplantı Tarihi : 05/10/2021

Toplantı K. Sayısı : 2021/215

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisans Üstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi İrfan AYYILDIZ “Ortaokul Öğrencilerinin Harita Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi: Nitel Araştırma” isimli projesi kapsamında yürütülecek çalışmalar için izin talebi kurulumuzca değerlendirilmiş olup;

- ☒ Etik açıdan uygun bulunmuştur.
- ☐ Etik açıdan uygun bulunmamıştır.
- ☐ Etik açıdan önerilen değişikliklerin yapılmasıyla uygun bulunmuştur.

Prof. Dr. Ahmet İshak DEMİR

Başkan

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Fener Mah. Zihni Derin Yerleşkesi 53100 RİZE
Tel: 0464 223 81 00 Faks: 0464 223 63 28
www.erdogan.edu.tr